

Šta se desilo sa kritičkom javnošću
GDE STE, INTELEKTUALCI

Portret savremenika: Siniša Mali
KANDIDAT ZA SVEDOKA-SARADNIKA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01420

9 770353 1802002

VREME

broj
1430
31. maj 2018.

INTERVJU: DRAGOLJUB BAKIĆ, ARHITEKTA

TIRANIJA BEOGRADA NAVODI

Noć koju ste čekali!

Noć knjige!

8. 6. 2018.

17–24h

Popusti na **Lagunina** izdanja:

1 knjiga

25%

2 knjige

30%

3 knjige

35%

**4 i više
knjiga**

40%

**Gift
program**

10%

Strana izdanja **20%** Naslovi
domaćih
izdavača **20%**

Uz kupovinu mnogo iznenađenja!

Popusti važe i na www.delfi.rs i www.laguna.rs

Laguna

Laguna
RADIO-93.7

DELFI
KNJIZARE

DELFI
SKVER

Kompletan spisak knjižara u kojima se održava Noć knjige
potražite na sajtovima www.laguna.rs i www.delfi.rs.
NAVEDENI POPUSTI SE NE MOGU KOMBINOVATI SA DRUGIM POPUSTIMA I AKCIJAMA.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasićević,
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Radoslav Čebić, Sonja Čirić (kultura),
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić

lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Šta se desilo sa kritičkom javnošću:

Gde ste, intelektualci, stigao Mefisto

07 Zoom: Pozovi Šešelja radi ubistva

10 Lični stav – Lino Veljak:

Zašto je ljude strah od kritike

12 Klinička slika medija:

Linč, crni mrak i tišina

15 Nuspojave: Kulturo, eve me

16 Lični stav – Vuk Jeremić:

Neće me učutkati

18 Intervju: Dragoljub Bakić, arhitekta

22 Portret savremenika: Siniša Mali

26 Lični stav – Dušan Janjić: Unutrašnji

dijalog između želja i stvarnosti

28 TV Manijak:

Amerikanci i Srbi – frka u kablju

30 Populaciona i demografska politika:

Kako se čuva genetski materijal

32 Tribina: „1918–2018. – Mir, demokratija i ljudska prava. Šta smo naučili?“

KULTURA

40 Biografija Žaka Deride:

Opasno mišljenje

42 Pitanje: Gde su muzeji

44 Pogledi: Šekspir, naš savremenik

45 Čovek: Neodgovoriva pitanja

46 Novi Sad: Na putu ka očekivanom

SVET

50 Politička kriza:

Italijani na prvom mestu

52 Uzbuna u EU: Strah od „italoegzita“

MOZAIK

56 Lajkovac:

“Festival ženskih tajni” poznatih autorki

59 Navigator: Da ne čuje Aleksa

60 Strip: Radost telefoniranja

62 Vreme uživanja: Gabi

I ono malo novinara i medija koji su dugo opstajali u borbi, sve su tiši. Posrću u besparici, izmučeni su harangama koje protiv njih godinama vode tabloidi i neki elegantniji, tiši i podmukliji službenici režima. Nemaju više saveznika, ali ni snage, volje ili motiva, a tek im sledi odsudna bitka

PIŠE: TAMARA SKROZZA

Barem su dve zamke vrebale Benoa Petersa, pisca knjige Žak Derida. Biografija (Karpos, s francuskog prevele Jelena Stakić i Melita Logo Milutinović), i u obe je glavačke upao. Ako je za utehu, nije ih mogao izbeći. Osim da je odustao od pisanja. Ali i to je bilo nemoguće

PIŠE: IVAN MILENKOVIĆ

Predsednik države Serđo Matarella je iskoristio svoje ustavno pravo, stavio veto na evoroskeptičnog ministra privrede koga je predložila novoformirana parlamentarna većina i tako gurnuo Italiju u do sada nezapamćenu političku krizu

PIŠE: ENZO MANGINI

Fotografija na naslovnoj strani: Marija Janković

GDE STE, INTELEKT STIGAO MEFIŠTO

Da li su intelektualci začutili zbog nekog ministarstva, članstva u UO, da bi zadržali katedru na fakultetu, ili mesto načelnika u bolnici, seli u upravničku fotelju nekog lokalnog pozorišta? Ili slobodnomislećih više nema? Šta se dogodilo sa onima koji nemaju strah da se suprotstave, kažu, istupe, budu protiv većinskih stavova, odluka i mišljenja? Gde su profesori, lekari, advokati, novinari, akademici

Biti ketman među majmunima nije isto što i biti ketman među ljudima. Više vrste ištu više. Ketmanstvo, prema tome, nije pasivno posmatranje tuđe gozbe, na kojoj ste preobučeni u gosta, nego povremeno učestvovanje u njoj. (Uvek vas mogu pitati – zašto ne jedete? A suština gosta u tome je da na gozbi učestvuje, ne da tek prisustvuje.)

—BORISLAV PEKIĆ, "Godine koje su pojeli skakavci"

Aleksandar Vučić je ketman. I državu je takvom napravio. Ketmaniju. Prvo, prikrivao je svoju jeres među radikalima dok se nije osetio dovoljno jakim da je obnarođuje. Drugo, da bi opstao na vlasti, nije bilo moguće da samo prećuti svoju dvodecenijsku radikalSKU religiju, morao je i da je se javno odrekne, da se pokaje. To je bio uslov da mu zapadni partneri daju spoljnopoličku podršku. Što je najvažnije, dugo je, među pristalicama, uspevao da ostavi utisak kako je onaj stari, "pravoverni radikal", te da je evropska maska koju je stavio – privremena, ne bi li politički zaštitio sebe i sve radikale zajedno, razume se. Ali i da će, ukoliko prilike za to budu sazrele, maske pasti, "prava vera" pobediti, a nacionalni interesi biti sačuvani, jer su njegova "ljubav i briga za Srbiju" – jedino važne i postoje. Pristalicama i članovima partije, i samima sklonim mimikriji, više nije ni važno hoće li Vučić skinuti masku, to je sad ad akta, njihove su maske već naveliko srasle, a vode brigu samo o ukрупnjavanju sopstvene vlasti i prihoda.

POSTSOCIJALISTIČKI KETMANI

Nije, međutim, Aleksandar Vučić prvi primenio ketmanski model u Srbiji, bilo

ih je u svim režimima i u svim "vunenenim vremenima", od magacionera do vrha države, što je samo još jedan dokaz da se od jednopartijskog sistema poslednjih 28 godina nismo odmakli. Aktuelni predsednik Srbije će svakako biti upamćen kao neko za čijeg je vakt ova pojava, koja je detaljno objašnjena još 1953. u *Zarobljenom umu* Česlava Miloša, a zapravo potiče od starog modela ponašanja islamskih vernika, poprilično izgubila svoje osnovno značenje. Ketmanstvo ipak podrazumeva zavodljivu intelektualnu igru, glumu, dovijanje koji su danas, čini se, nepotrebni višak. Nikome više nije do igre i glume, preporučljivo je samo jedno: "Veži ko nja gde ti gazda kaže." Tako je svuda – od predsedničkog i premijerkinog kabineta, ministarstava u Nemanjinoj poimence, do parlamenta, državnih institucija, javnih preduzeća, upravnih odbora i komisija, mesnih zajednica i skupštine stanara.

Pisac Laslo Vogel je pre neku godinu u tekstu "Postsocijalistički ketmani", dao ključ za razumevanje ove pojave u današnje vreme, koja je dosad tumačena u okvirima totalitarnih režima 20. veka poput lenjinizma, fašizma i staljinizma. Podsetio je na roman *Mefisto* Klausa Mana i njegovog glavnog junaka Hendrika

Hefgena, koji "zbog svoje kultur-boljševičke prošlosti mora da uloži višestruke napore da bi se prilagodio nacističkom režimu". Konačno, to i uspeva:

"Prema mišljenju vodećih nacističkih političara opoziciona mrlja u njegovoj prošlosti nije neki problem – naprotiv, to ga čini odanijim. I bili su u pravu, Hefgen se našao među vodećim glumcima i, potom, avanzovao na mesto upravnika Državnog teatra u Berlinu. Međutim, nije samo o tome reč! Hefgen nije diletant, ima i nešto talenta. Uz to, ima i izgrađen ukus. Odbija da prikazuje diletantska delca patriotskih autora i umesto toga stavlja na repertoar pomalo sumnjivog, slobodarskog Šilera. Dotle sme da ide, dalje ni stopu. Drži se pravila političke igre. I to čini Hefgena simboličnim junakom: nije ni diletant, nije ni iskonski talenat. Nije ni čudno što posle svega svako razdoblje rađa svog Mefistu – pitanje je samo da li ga prepoznamo! Danas to i nije lako jer se sve spretnije maskira. U privatnim razgovorima s izvesnom nadmenošću i sa zagonetnom ironijom govori o vlasti u čijoj je službi. Iznosi vrlo uverljive argumente da bi bez njega bilo mnogo gore, u tome ponekad ima i neke istine jer, u načelu, stvari uvek mogu da

TUALCI,

UKROČENA JAVNOST: Srbija, zemlja pokornih i uplašanih

Foto: Marija Janković

krenu (i) rđavim putem. U autoritarnim razdobljima zaista može da bude koristan, ali čim autoritarnost zapadne u krizu, on će biti poslednji odbrambeni bedem pokleklog režima. Bude li neko ikad tragom Česlava Miloša napisao istoriju post-tranzicionih ketmana, onda će u toj istoriji postsocijalistički Mefisto dobiti istaknuto mesto", piše Laslo Vogel. (Autonomija, portal građanske Vojvodine, 2015).

PROIZVOĐAČI ŠRAFOVA

Šta se dogodilo s kritičkom javnošću u Srbiji? Da li su intelektualci začuli zbog nekog ministarstva, članstva u UO, da bi zadržali katedru na fakultetu, ili mesto načelnika u bolnici, seli u upravničku fo-
telju nekog lokalnog pozorišta? Ili slobodomislećih više nema? Šta se dogodilo sa onima koji nemaju strah da se suprotstave, kažu, istupe, budu protiv većinskih stavova, odluka i mišljenja? Gde su profesori, lekari, advokati, novinari, akademici?

Sociološkinja dr Vesna Pešić u razgovoru za "Vreme" kaže da je u proteklih šest godina nastao establišment koji se stabilizovao: "Mnogi od onih koji jesu bili kritičari uključili su se u taj establišment. Utisak je da su se mnogi nekako udenuli, neko u stranku, neko po upravnim odborima, ili vladinim inicijativama ili projektima, valjda su shvatili da će ovo dugo da traje, može da potraje i 30 godina, ne možeš život da provedeš u Vučiću, mora da se živi. Nestala je, dalje, institucionalna kritika, to nije samo ono što mi pišemo po novinama ili pričamo po preostalim emisijama, to je velika promena, i onda se o kritičkoj javnosti teško može govoriti. Vučić je napravio sistem gluve sobe u kojem se ništa ne čuje i ništa ne dogodi čak i kad se dođe do informacija, kad novinari istraživači iz BIRN-a, KRIK-a, recimo, razotkriju korupciju i kriminal u vrhu vlasti. Poslednji Mohikanci koji nešto kritikuju ostali su na margini, bez šireg značaja, to o čemu govore ne dopire ni do čega. Slično je bilo i u vreme socijalizma. Ko da priča o politici kad je Tito vladao? Ali je i nestao deo elite. Srđa

Popović je umro, umro je Lazar Stojanović, Nebojša Popov, Dragan Babić. A neki su se uvukli u silne upravne odbore i začuli zbog nekakve sinekure. Ali je najvažnije to što je nestala politika. Mi više nemamo politiku."

Sociolog Srećko Mihajlović napisao je da je "teško ne suditi onima koji su uz svaku vlast i koji danas vazdižu one koje su do juče pljuvali" (videti antrfile).

A Zoran Pavlović, socijalni psiholog i docent na Filozofskom fakultetu u Beogradu reći će za "Vreme" da je kritička javnost u ovom društvu nevidljiva.

A šta bi trebalo da bude ta kritička javnost?

"Sami građani bi trebalo da budu uključeni u demokratski proces", kaže Pavlović, "da su zainteresovani za politički život, da budno motre na to šta rade političke elite, da vrše neku vrstu pritiska na elite da budu odgovorne prema društvu itd". Pitanje je da li smo mi u modernoj političkoj istoriji, nastavlja on, uopšte i imali građane tog tipa.

"Da bi postojala takva javnost, potrebni su preduslovi koje ovo društvo nema. Prvo su neophodni strukturni preduslovi. A pod tim podrazumevamo da su građani relativno visokog nivoa obrazovanja, dalje, tu je važna i jaka srednja klasa, čiji su interesi zaštićeni prirodom demokratskog sistema. To su elementarni preduslovi demokratskog društva. Ali mi i nemamo demokratsko društvo. Ako jedno društvo nema strukturne preduslove, mora da pokuša da razvije kritičku javnost tako što će razvijati demokratiju. Mi nemamo nikakvu vrstu podsticaja od političkih elita godinama unazad, poruke koje se građanima šalju daleko su od demokratskih. Glavni pokazatelj toga je svakako odnos prema obrazovanju, ulaganje u obrazovanje. Da li političke elite gledaju na obrazovanje kao na važan motor društva? Ovde se mladim ljudima šalju poruke da što pre treba da stupe u radni odnos, da budu roblje u krupnom kapitalu, da obavljaju poslove koje u razvijenom svetu obavljaju roboti, da proizvode šrafove umesto da budu slobodomisleći pojedinci koji će danas promišljati i imati drugačije vizije društva, da li

je ovakvo društvo jedino moguće ili postoje alternativni modeli", kaže Pavlović.

Kao najubedljiviji pokazatelj on ističe nedavno istraživanje po kojem ogroman broj mladih, čak 80 odsto, uzrasta od 15 do 30 godina, dakle, najmlađi sadašnji i budući nosioci ovog društva, žele da napuste zemlju. Samo 20 odsto kaže da nema nameru da emigrira. Oni koji treba ovde tek da žive, ovo društvo ne doživljavaju dobrim mestom za život. "Ovo je podatak nad kojim svako, bilo intelektualac, bilo roditelj, treba da se zamisli, to je i najbolji pokazatelj da s ovim društvom nešto debelo nije u redu", izričit je Pavlović.

SOLIDARNOST MEĐU PREDATORIMA?

I na kraju krajeva, sistem je tako postavljen još u vreme titoizma, a preživio i tranziciju i liberalni kapitalizam, da ovde mnogo toga ne zavisi "od objektivnih kriterijuma vrednog rada, postignuća, nego od dobre volje nekoga ko je u poziciji da na neki način utiče na nečiji život i to je apsolutno nemotivišuće za bilo koga da se na neki način pobuni". Pavlović dodaje: "U sistemu u kojem je prisutna vladavina terorom, strahom, ljudi sami sebe cenzurišu i začute po onoj narodnoj pognutu glavu sablja ne seče". Neko ko primećuje neregularnosti, ko bi da se pobuni protiv nepotizma, korupcije koje vidi na svakom koraku, mora da računa sa tim da neće biti zaštićen unutar sistema. I pita se: Zašto bih ja talasao, zašto bih se bunio kad

»

Foto: Miroslav Miškov

Pozovi Šešelja radi ubistva: Šta bi' mi bez Vučića

Šešelj u skupštinskom izlaganju upozorava da je Vučić ranjiv, da treba da se čuva aviona i otrova. Za premijerku je lako. U njen kabinet upadaju američki i, eventualno, britanski ambasador, dovode Zoranu Mihajlović a ovu aktuelnu izbacuju napolje

KO U SRBIJI NIKAD NIJE UBIJEN? Ubijeni su knjaz, kralj, premijer, a onda nam je posle dramske pauze, Vojislav Šešelj, prvak srpskih političkih dramoleta, odgovorio na sopstveno pitanje: još nije ubijen neki predsednik.

Parafrazirao sam njegovo izlaganje sa prvog dana sednice Skupštine Srbije posvećene izboru Siniše Malog, a izgovorenim jutro posle parade policije u Beogradu i još nekim gradovima Srbije, parade koja je trebalo da sugeriše moć bezbednosnih snaga u Srbiji.

Kakve veze ima ministar finansija sa istorijom političkih ubistava u Srbiji, to zna samo Šešelj, ali sam posle shvatio da se on zalaže za širu rekonstrukciju vlade, pominjući, tom prilikom, Zoranu Mihajlović, Zlatibora Lončara, pa i Vanju Udovičića.

Nejasno je i kakve veze bi ovo troje ljudi moglo da ima sa eventualnim ubistvom predsednika, ali to za Šešelja nije nikakva prepreka da tera svoje. Videćemo i zašto.

Grlati branilac velike Srbije koji je granicu odbrane pomerio s pravca Karlobag–Ogulin–Virovitica na beogradsku Birčaninovu ulicu, gde se u Centru za kulturnu dekontaminaciju održava festival "Mirdita, dobar dan", pravi je "slobodni radikal". (To su inače nestabilni molekuli, ili joni velike reaktivnosti, koji u organizmu stupaju u hemijske reakcije sa delovima ćelije pri čemu dovode do biohemijskih, strukturnih i funkcionalnih poremećaja.)

Tako ova slobodnoradikalaska avet kruži nad društvom u Srbiji i plaši ono malo preostalih koji bi mogli da zavape nad stanjem tog istog društva. On je zvezda jutarnjih programa i večernjih televizijskih seansi, dežurno strašilo napravljeno od polomljene puške, poderane vojničke čebadi, šatorskih kri-la i s probušenim šlemom na glavi.

Ali, opasno je potceniti njegovu inteligenciju i rečitost. Svo to njegovo mrsomuđenje oko ubistva ima koren u izjavi Aleksandra Vučića da je stanje bezbednosti u Srbiji takvo da danas niko ne bi mogao da ubije premijera.

Šešelj u skupštinskom izlaganju upozorava da je Vučić ranjiv, da treba da se čuva aviona ("mnogo voli da putuje") i otrova. Za premijera, pardon premijerku, je lako. U njen kabinet, nastavlja skupštinsko izlaganje Šešelj, upadaju američki i, eventualno, britanski ambasador, dovode Zoranu Mihajlović a ovu aktuelnu izbacuju napolje.

Eto, toliko o sigurnosti i bezbednosti, institucijama državne zaštite, pa i stabilnosti cele skalamerije koja zavisi od života svojevremeno najboljeg vojvodinog đaka.

Drugim rečima, badava su pripadnici svih vrsta i rodova policijskih snaga drali čizme na beogradskom asfaltu u paradi koja je bila skrojena po vojnom šablonu, nadletali grad i gurali onaj čamac po uzburkanim vodama centralnogradske fontane. Sigurnost Srbije nije zavisna od institucija već od jednog čoveka.

Tako je Šešelj izrekao i ozbiljnu kritiku na račun stanja u društvu, mada sam skeptičan u oceni da mu je to bila osnovna namera. Ali, toliko se isticao u požrtvovanosti i potenciranju uloge Aleksandra Vučića da sam, s druge strane, siguran da očekuje neku kontrauslugu i to nešto više od medijske sveprisutnosti.

Opoziciona kritika policijske parade je standardna.

"Minula policijska parada je Vučićev rijaliti-šou, kojim je zveckanjem oružjem po asfaltu želeo da impresionira svoje birače, a da one koji su protiv njega uplaši i poruči im – pogledajte kakvu policiju imam", ocenio je za dnevni list "Danas" Zoran Živković, nekadašnji savezni ministar policije, a sadašnji lider Nove stranke.

Prema njegovom viđenju, "folk i kič" parade predstavljaju način vladavine Aleksandra Vučića. Živković ukazuje da su građani u blokiranom Beogradu u nedelju mogli da vide jednu pokaznu vežbu koja se ponavlja već deset godina, a koja prikazuje zaštitu štice ličnosti, to jest kako će zaštititi Vučića ako, ne daj bože, dođe u nezgodnu situaciju.

Očekuje se da sledeće godine u povorci zaštitara prođe i odeljenje "čašnigirbaša" a to su oni koji su kušali jelo pre sultana. ¶

Foto: Milovan Milenković

■ **Mnogi od onih koji jesu bili kritičari uključili su se u establišment. Utisak je da su se mnogi nekako udenuli, neko u stranku, neko po upravnim odborima, ili vladinim inicijativama ili projektima, valjda su shvatili da će ovo dugo da traje, može da potraje i 30 godina, ne možeš život da provedeš u Vučiću, mora da se živi – Vesna Pešić**

» mi to, u krajnju ruku, može doneti samo štetu. Jednostavno, nemam način da se zaštitim, a od ove države ne možete uteći, ona će vas naći, sačekaće vas, i glave će, figurativno, da lete. Zato su se ljudi povukli u sebe. To je strategija koja ima katastrofalne posledice ne samo za izgradnju kritičke javnosti nego i za demokratsko društvo, tipična socijalna zamka gde čovek misli da će, kratkoročno gledano, slediti neke lične interese, biti na dobitku, ali dugoročno to veoma košta.”

I još nešto je ozbiljna prepreka kritičkoj javnosti u Srbiji. Antiintelektualizam je tipična odrednica totalitarnih i populističkih sistema, mržnja prema inteligenciji i onom sloju društva koji bi trebalo da bude vrsta branika slobodne, kritičke misli. Tako, Zoran Pavlović zaključuje: “Akademija se ne buni protiv besmisla u sopstvenim redovima, ne može se očekivati da ljudi s kupljenim diplomama i prepisanim doktoratima podignu druš-

tvo i da budu njegov reformatorski motor, ne ide.”

Kritičke javnosti nema i zato što ne postoji solidarnost. Da li se dogodilo u nekoj redakciji (baš nevažno da li je provladina ili nije) da zaposleni stupe u štrajk kad neko nepravедno dobije otkaz ili je primoran da sam ode? Postoji li takva solidarnost među zaposlenima u nekoj banci na primer? Ili na odeljenju neke bolnice, među lekarima na primer? Među profesorima na fakultetu? Da li je neko ovde čuo za tako nešto? Teško, ovde postoje samo predatori u lovu na radno mesto, do trenutka dok i sami ne budu istrebljeni. Slično je baš o ovome govorio i reditelj Kokan Mladenović u nedavnom intervjuu za “Vreme”: “Kada bismo svi govorili naglas o ovome što nam se dešava, to se ne bi dešavalo. Kao što kaže Srbijska Turajlić u sjajnom filmu Mile Turajlić *Druga strana svega*, kako se u trenutku kada je dobila otkaz na fakultetu odmah

našao kolega koji je popunio njeno mesto. A da niko nije pristao da dođe na to mesto ili da su svi tog dana stupili u štrajk, nešto bi se valjda promenilo. Ni u našem pozorišnom svetu, ni u sferi javnog života ne postoji solidarnost koja je bazirana na elementarnom osećanju morala i časti. Većinski smo pristali na poziciju žrtve ili na ulogu posmatrača.”

Vesna Pešić je o vučićizmu i zamrlom javnom životu u Srbiji, prošle nedelje na “Peščaniku”, napisala ovako: “Javni život je utrnuo u nekoj letargiji i neosetljivosti, pa mi se čini da više i nema šta i kome da se kaže. I kad se kaže, odjeka nema i glas ne dopire daleko. Kad se crno na belo dokažu mahinacije visokih funkcionera, ništa se ne događa. Mafijaško pucanje u glavu usred Beograda svakodnevna je pojava, a policija ne funkcioniše, ubice se ne otkrivaju, a mafije se slobodno umnožavaju. Tužilaštvo i Zagorka Dolovac čute ko zaliveni. »

■ **Ovde se mladim ljudima šalju poruke da što pre treba da stupe u radni odnos, da budu roblje u krupnom kapitalu, da obavljaju poslove koje u razvijenom svetu obavljaju roboti, da proizvode šrafove umesto da budu slobodnomisleći pojedinci koji će danas promišljati i imati drugačije vizije društva, da li je ovakvo društvo jedino moguće ili postoje alternativni modeli – Zoran Pavlović**

Foto: Vladimir Milovanović

Srećko Mihajlović, sociolog

Obraz za guzicu

*Uče nas disanju na slamku
da ne počinite ništa ludo.
Al' zlo strpljivo čeka,
na mostu ko i na ćupriji.
Beganova majka nikad ne zaplače.
Najveća je mudrost trpen-spasen.
Zato namiri drumarinu,
krvniku daj krvarinu.
Ako ustreba, ponovo vodaj opanke!*
—SRBA IGNJATOVIĆ

SVE NEŠTO SANJAM KAKO PRAVIM ANKETU u kojoj određenu ljudsku felu pitam: "Da li se vi radije poistovećujete sa Prometejom ili sa Faustom?", i oni mi, kao, iskreno odgovaraju. I eto, opet sanjam istraživanja čije rezultate unapred znam. Faust je taj naš omiljeni lik, mada nam njegov kraj baš i nije tako rado viđen, ali do kraja ima da traje i traj! Nije malo 24 godine, ma isplati se!

Šutnja mi nekako više pasuje od ćutnje; šutnju povezujem sa rečju "šut" kao antonim od "roga-tog" (ovna, na primer). Neprirrodna je i skaredna šutnja onih koji se definišu i koje definišemo na osnovu njihove javne reči i njihovog poštenog javnog delanja.

Ćutanje ima cenu. Reč takođe. Kolika li je ta cena kad u intelektualnoj eliti toliko poslušnika, pokornika, beskičmenih, guravih i pogurenih... Ketman-intelektualci, prirepici ili podrepici svake vlasti... Nije ni dobro ni pametno intelektualce deliti na one koji su uz vlast ili protiv vlasti, pa osuđivati jedne ili druge što su takvi kakvi jesu. Ali je teško ne suditi onima koji su uz svaku vlast i koji danas vazdižu one koje su do juče pljuvali. Igraju oni kako im se svira, bez obzira ko su svirci i kakva je svirka. A takvih nije da u nas nema!

Kupljena, zaplašena, korumpirana, prodala se intelektualna elita. Eto tih nekoliko reči koje znače isto ili slično, govore sve o karakteru takozvane inteligencije, takozvanih javnih intelektualaca, takozvanog javnog uma... U suštini, ćuti se ili zbog para ili zbog straha. U ovaj drugi razlog treba uvrstiti i one koji ćute kako bi sačuvali ono što imaju i ono mesto u društvenoj hijerarhiji do kojeg im je više stalo nego do poštenog života. Poštenje je već godinama na niskoj ceni, možda se preteruje kada se kaže da je jeftinije nego ikad. U svakom slučaju, uklapa se u opštu

Foto: Medija centar

devaluaciju vrednosti i svekolikog srozavanja ljudskog integriteta i ljudskog dostojanstva.

Valja pomenuti i treći ključni razlog dezidentifikacije i vrednosne reorijentacije javnih ljudi koji barem jednim delom objašnjavaju prethodno navedena dva razloga. Reč je o drukčijem vaspitanju i drukčijem procesu socijalizacije. Oni "odrastaju" i "sazrevaju" kao javni ljudi u znaku novca kao vrhunske vrednosti združene sa onim pogledom na "one dole" i "one gore" koji obeležava autoritarnu orijentaciju. Šta ćete kad "pognutu glavu sablja ne seče", kad "jači tlači" i kad je spasen onaj koji trpi ("trpen spasen"), uostalom zar ne znamo da "beganova majka nikad nije zakukala"... Pa koliko smo puta čuli pouku "Ćutanje je zlato", "Trpi dušo, potraj kožo".

O dušama prodanim satani napisano je mnogo toga, ali da iz književnih komentara te pijachne ekonomije pomenem dva našijenca, nekako u nas skrajnutih valjda zbog onoga o čemu su pisali. To su Meša Selimović sa svojom radovima na temu ćutnje i govorenja, i Đuro Šušnjić sa svojim teorij-

skim radovima o govoru i razgovoru, komunikaciji i dijalogu. Nekako brzo zaboravljamo ova dva književnika, valjda zbog toga što nas razotkrivaju kao loše delatnike čije se nedelo iscrpljuje u kontinuiranoj izdaji profesionalnog identiteta.

U nas je postalo skaredno reći kako se više uzbudimo i bunimo zbog posečenog drveta i zgažene mačke nego zbog radnika koji dižu ruku na sebe jer ne mogu da prežive. Pa evo, kažem!

Na domaćoj javnoj sceni dominiraju intelektualci i na njih nalik pripadnici nekih drugih branši, a i jedni i drugi opsednuti su jednostranim ili-ilitizmom. Taj ili-ilitizam obeležen je principom "ili mi ili oni": binarna naspram svake druge logike, monoteizam naspram politeizma, monizam naspram pluralizma, simplizam naspram kompleksnosti, manihejski ili crno-beli svet naspram šarolikog sveta, monokulturalnost naspram multikulturalnosti, naši naspram njihovih... U takvom stanju stvari čini se lako je dati obraz za guzicu!

Davno je konstatovano da se češće čula javna i kritička reč intelektualaca sedamdesetih pa i osamdesetih godina u vreme "komunističke diktature" nego danas, 40 godina kasnije, u vreme "liberalne demokratije", a valjda zato što intelektualci progovore samo onda kada je teško... Ne ćute danas valjda zbog moguće represije. Ako je tako, onda, što rekoše oni sa Peščanika: "Ako vam je dobro, onda ništa!" ¶

Zašto je ljude strah od kritike

Kako to da isti takvi devedesetih godina nisu strahovali kad je u opasnosti bio i sam život? I kako to da šute i oni koji se ničega ne smiju bojati jer su postigli sve što su mogli postići i dospjeli do zacementiranih pozicija

Izuzmemo li neke bilo kakve pažnje bezvrijedne zagrižene tipove, svatko će se složiti s tvrdnjom da su devedesete godine prošlog stoljeća u svakom pogledu bile gore od današnjih dana. A istovremeno će se svatko tko prati ovdašnja zbivanja morati složiti s konstatacijom da su u onim smutnim vremenima ljudi (i to ne tek rijetki pojedinci) masovno sudjelovali u kritici onoga što nije valjalo u društvenom i političkom životu, a ta kritika nije ostajala na riječima nego je znala prerastati i u masovne javne proteste. Dobro, nije svaka kritika bila istovrsnog motiva, neki su osporavali Miloševićev režim zbog ratne politike i pljačke nacionalnog bogatstva, drugi pak zbog toga što nije ostvarivao proklamirane ratne ciljeve. Neovisno od toga, kritika kojoj je taj režim bio izložen bila je masovna i javna, iako ona nije bila lišena brojnih rizika, od kojih neki uopće nisu bili bezazleni.

Danas je očigledno kako su kritički glasovi sve rjeđi. Nameće se, razumljivo, pitanje kako objasniti paradoks da su ljudi bili glasni kad je to bilo opasno, a da su ušutjeli u vremenima kad – kako to bar na prvi pogled izgleda – nikome ne prijete opasnost za izgovorenu riječ.

Nekoliko je uzroka za taj paradoks. Počnimo s najmanje važnim, iako nipošto beznačajnim. Najveći dio mladih i obrazovanih ljudi napustio je zemlju ili se sprema da to učini u najskorijoj budućnosti (jednako se događa u Hrvatskoj,

Piše: **Lino Veljak**

Autor je redovni profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

Foto: M. Milenković

pa i u drugim susjednim zemljama), a ako znamo da su devedesetih godina upravo mladi i obrazovani davali energiju narodnim pobunama, onda će to objašnjenje djelovati uvjerljivo. Ima, međutim, jedan prigovor na tu argumentaciju: nije li više od 200.000 mladih ljudi napustilo zemlju u strahu od mobilizacije? Prigovor se može opovrgnuti ukazivanjem na činjenicu da su oni koji su bježali ostavili za sobom kritičnu masu još mladih koji su tek dolazili, ali i svojih roditelja koji su, ne mireći se s time da doživotno budu odvojeni od svojega potomstva – u ne sasvim zanemarljivom postotku – izveli zaključak da se režimu straha može suprotstaviti samo neustrašivošću, kako bi stvarali pretpostavke za promjenu neo-

drživog stanja u koje je ondašnji režim doveo zemlju. Čini se da danas količina odlazećih proizvodi novu, negativnu kvalitetu: nema ih tko naslijediti.

Drugi uzrok vezan je uz spomenutu vjeru iz devedesetih godina, vjeru u mogućnost uklanjanja režima koji proizvodi neizdrživo stanje. Ta se vjera obistinila, ali bez provedene lustracije, te uz uspostavljanje apsolutnog primata privatnih interesa nad općim interesom, u konačnici rezultirala dubokim razočaranjem, frustracijama i rezignacijom.

Rezultat tog kompromitiranja ideje demokratskih promjena koje bi urodile stvaranjem perspektive normalnog života očituje se u oblikovanju jedne kapilarne autoritarne

»

Institucije ne mrdaju. Zamrla opozicija ništa od ovoga ne koristi, ne pominje kriminal i nerad policije, pa njene bajkovite priče šta će raditi kad dođe na vlast podsećaju na disidentstvo iz jednopartijskog vremena, s tom razlikom što se onda iščekivala sloboda i postojala je nada. Sloboda je sada poražena; tamo gde vladaju kriminalci, nada je umrla. Šta nam je ostalo? Vrlo malo, skoro ništa. Nedeljnici 'Vreme', NIN i onaj četvrtak na koji se žali premijerka Brnabić, jer kliping pokazuje 'sve negativno'. Tu su još dnevni list Danas, nekoliko portala, Borkin CZKD i još ponešto iz umetnosti. Stranke su propale i skoro da ih više nema, sem u tragovima,

rekonstrukcijama, formiranjima, pokretima i zabavi na društvenim mrežama. Nikada nismo imali ovoliko mnoštvo ne-talentovanih političara kao sada kad Srbijom vladaju najgori." ("Od zaleđenog konflikta u zaleđeni život i obrnuto", Peščanik, 22.5. 2018)

ŠTA NAM FALI?

U razgovoru za "Vreme" ona, pak, ističe da je važan i taj spoljopolitički faktor, od zlatne stolice s Erdoganom, pa trči u Rusiju, pa u Azerbejdžan, Nemačku, pa ide u Bugarsku, pa prima Litvanku, pa ovog i onog... sve je to postalo uobičajeno, normalno stanje, koje Vesnu Pešić podseća na Titova vremena:

"Hajde da se setimo ko je u vreme Tita bio veliki kritičar nečega? Bila je ta '68, bila su neka povremena suđenja, ali su ljudi masovno dobijali stanove, naseljavali se po Bloku 45 i 70; kad sam 1982. bila u zatvoru, moja mama me je čak pitala: 'Pa šta se ti stalno buniš, šta nam fali?' Imam utisak da je i danas sve nekako 'u redu' na taj način. Sve kritičko je otišlo na neku daleku marginu. I to je postalo stigmatizovano, jer ako neko hoće negde da se udene, taj neće da piše za 'Peščanik'. Zamenarena je javna sfera, to postaje nešto daleko, zato sam napravila poređenje sa socijalizmom jer je tada bilo daleko, meni je tada bilo daleko da raspravljam šta je Tito rekao, a šta Đuranović ili Dolanc, to

strukture koja pokušava – i to ne bez uspjeha – podvrći kontroli sve dimenzije države i društva. Ta kontrola (praćena represijom u okvirima zakona, a po potrebi i njihovim prekoračivanjem) ide od medija i obrazovanja pa do kadrovske politike u dječjim vrtićima. Kaže se da se danas ne može dobiti ni posao na kiosku ako nisi član SNS-a. I uopće nije važno je li to istina. Važno je isključivo to što je – smišljenim i sistematskim radom – stvorena atmosfera u kojoj ljudi vjeruju da to jest istina. Jednako tako stvorena je i atmosfera u kojoj se ljudi boje da nešto kažu jer bi mogli ostati bez posla, bez penzije, možda i bez stana ako ne i bez slobode ukoliko ne drže jezik za zubima. A mogli bi im i stradati najbliži.

Sve to, uz poguban utjecaj estradizacije i "rijalitizacije" medija, politike i kulture, objašnjava zbog čega su ljudi pasivni, zbog čega se – osim u privatnim krugovima – suzdržavaju od kritike, te zašto im (s rijetkim iznimkama) ne pada na pamet da svoje vrijeme i energiju troše na – koliko bezizgledne, toliko i po njihovu vjerovanju opasne – proteste, čak i kad se radi o najočitijim zloupotrebama vlasti i njezinih miljenika. Rezultat je rezignacija i, što je još opasnije, ravnodušnost praćena ograničavanjem energije na preživljavanje ili – u privilegiranim dijelovima populacije – na stjecanje materijalnih dobara (posebno onih statusnih).

Međutim, postavlja se pitanje zašto šute i oni kojima je i po njihovom pozivu namijenjeno da se javno kritički očituju o onomu što u društvu ne valja. Riječ je o tzv. inteligenciji. Usporedimo li stanje u devedesetim godinama s današnjom situacijom, ustanovit ćemo da među neospornim uglednicima ima sve manje onih koji javno podvrgavaju kritici čak i one stvari koje se ne bi – već i iz moralnih razloga

su ljudi koji meni ni na koji način ništa nisu značili da ja vodim brigu šta su oni rekli ili uradili. Sad je isto sa ovima, više se ne javljaju, ni saopštenja ne pišu."

Nije jednom rečeno da je za vreme Slobodana Miloševića, baš zahvaljujući ratovima i sankcijama, bilo lakše da se oformi kritička javnost. Opozicija, i tada prilično razjedinjena i preslaba u odnosu na Miloševića, pojam je artikulisanosti i institucionalne kritike u poređenju sa ovim što imamo danas. Milošević je bio ratni predsednik Srbije izolovane od svega, pod sankcijama, rat je buktao na 100 km odavde, nije bilo tako teško usprotiviti se tome, kad su i signali iz međunarod-

ne zajednice bili gotovo identični, i pored svih pokušaja da razbije autonomiju univerziteta, tamo je rastao otpor režimu. Ukratko, bilo je lako izjasniti se protiv njega, delovalo je da neće dugo trajati, a ipak je potrajalo 12 godina. S Vučićem je teže, u regionu ne bukte ratovi, makar deklarativno je okrenut EU i "opsednut" kosovskim problemom u opet deklarativnoj nameri da ga reši, zemlja nije pod sankcijama, univerzitetska autonomija je u partokratiji obesmišljena, pa je i akademski otpor dosta sporadičan i na kraju, što reče Vesna Pešić, "može da potraje trideset godina".

– smjele prešućivati. Mnogi među šutljivima strahuju za svoje karijere. Ali kako to da isti takvi devedesetih godina nisu strahovali kad je u opasnosti bio i sam život? I kako to da šute i oni koji se ničega ne smiju bojati jer su postigli sve što su mogli postići i dospjeli do zacementiranih pozicija u odgovarajućim institucijama kulturnog, znanstvenog itd. života?

Odgovor na oba pitanja nudi tek uvid u mehanizme interiorizacije straha. Proizvedena je atmosfera u kojoj je strah ugrađen i u nesvesne dubine ljudskog bića – i to je rezultat koji na dugoročnom planu može proizvesti katastrofalne – upravo autodestruktivne – posljedice po društvo u cjelini. No, interiorizacija ne daje potpuno odgovor na postavljena pitanja. Možda bi odgovor na pitanje zašto danas izostaje brojnija i kvalitetnija društvena kritika (i koje bi mogle biti njezine konzekvencije) mogla ponuditi Tanja Tagirov, koja je devedesetih godina u zagrebačkom *Arkzinu* objavljivala kolumne pod naslovom *J'accuse* (naslov se, dakako, referira na Zolino čuveno *Optužujem*, a izbor tih tekstova se pod istovjetnim naslovom objavljuje o prvoj godišnjici njezine smrti). Govoreći o tadašnjem stanju u Hrvatskoj, obilježenom etničkim čišćenjem i proizvodnjom atmosfere straha (ali što se itekako može primijeniti i na aktualno stanje, uključujući i atmosferu straha kakva se stvara u današnjoj Srbiji), ona upozorava: "Nećemo se usuditi prigovoriti jer znamo: proglasit će nas neprijateljima vlastite domovine...Zatvoreni u svom svijetu preživljavanja, iza zida koji znači civiliziranost, naviknut ćemo se na svijet koji su nam napravili. Svijet straha, u kojem će nam djeca učiti neke nove glupave basne o svinjskoj glavi i brašnu skuhanima početkom stoljeća u Hrvatskom Zagorju. Ili će bubati napamet neke nove glupave ode novokomponiranih pjesnika o Njemu".

ne zajednice bili gotovo identični, i pored svih pokušaja da razbije autonomiju univerziteta, tamo

Gde je danas ta kritička javnost koja je učestvovala u demokratskim promenama 2000? Kokan Mladenović je u pomenutom intervjuu rekao da su jedni rešili da taj "svoj status opozicionara dobro naplate nakon tih promena, ušli u mehanizme vlasti i odustali od ideala, od dalje demokratizacije društva". Drugi su razočarani, posle "veleizdaje Petog oktobra nikad više neće moći da poveruju u mogućnost novih promena niti žele lično da se angažuju". I konačno, treći su otišli ili planiraju odlazak iz Srbije.

"Na uvek", što reče Bulika iz "Ubistva s predumišljajem" (1993) Slobodana Selenića.

ZORA DRČELIĆ

Linč, crni mrak i tišina

I ono malo novinara i medija koji su dugo opstajali u borbi, sve su tiši. Posrću u besparici, izmučeni su harangama koje protiv njih godinama vode tabloidi i neki elegantniji, tiši i podmukliji službenici režima. Nemaju više saveznika, ali ni snage, volje ili motiva, a tek im sledi odsudna bitka

I majući u vidu da mu je majka bila novinarka, da se i sam amaterski okušao u novinarstvu, da je u politiku ušao mlad i rano se upoznao s mehanizmom rada medija, kao i da su mu obe supruge novinarke, nije teško objasniti činjenicu da Aleksandar Vučić naprosto gravitira medijima. On ih, naime, izuzetno dobro poznaje, "okusio" ih je s raznih strana. Kad se tome dodaju raznorazni (preskupo plaćeni) strani i (jeftini) domaći medijski savetnici, slagalica dobija delove bez kojih ne bi bila potpuna: njega ima ko da podučiti, a on je uvek bio dobar đak.

U celoj toj priči, nejasna ostaju samo pitanja zašto i otkud netrpeljivost koju Vučić pokazuje prema medijima već decenijama, čemu sad već očigledna želja da sa zemljom sravni sve one koji ga ne uzdižu u nebesa, zašto nulta tolerancija prema onima koje je i Slobodan Milošević kako-tako tolerisao. Da li je u pitanju strah da bi ga na neki način mogli ugroziti? Radi li se o nekoj dubljoj, daleko kompleksnijoj emociji? Ili je naprosto reč o netrpeljivosti prema bilo kojoj formi kritičke reči, odakle god ona dolazila?

Kakav god da je odgovor, dosadašnji rezultat njegove vladavine jesu politički i ekonomski pritisci na nerežimske medije, svakodnevna spinovanja, medijsko udvorištvo, konstantni napadi na novinare, nestanak manjih redakcija, nepoštovanje medijske regulative, strah i napetost, mediji bačeni na kolena.

NOGOM ZA VRAT...

Najočiglednije mere koje je Aleksandar Vučić preduzeo protiv nedržavnih medija jesu ekonomske. Model koji je ustanovljen za vakta prethodne vlasti – da način izveštavanja bude direktno povezan s brojem reklama koje će ovaj ili onaj medij dobiti preko marketinških agencija najdirektnije povezanih s državnim vrhom – doveden je do savršenstva u periodu od 2012. do danas. Reklamiranje u "izdajničkim", "tajkunskim" i "plaćeničkim" medijima bilo je najpre neformalno zabranjeno samo javnim preduzećima, a zabrana je vrlo brzo proširena i na privatne (pretnjama, navajama inspekcija i na razne druge nači-

ne, vlasnicima je "objašnjeno" da je za njihov biznis kontraproduktivno da se reklamiraju tamo gde su zamislili).

To se pre svega odrazilo na život novinara, sada prinuđenih da volontiraju, ali i na sudbinu samih medija koji opstaju samo zahvaljujući različitim projektima koje podr-

žavaju međunarodne organizacije, kao i tzv. budžetskom finansiranju.

No, i tu je u poslednjih nekoliko godina došlo do promena. Zahvaljujući dobro instruisanim i strateški izabranim komisijama za dodelu sredstava iz državnih ili lokalnih budžeta, nedržavni mediji sad već po pravilu ne dobijaju ništa ili na konkursima dobijaju mrvice – za razliku od njih, Studio B recimo dobija milione za program koji je i zvanično označen kao pra-

ćenje aktivnosti gradonačelnika, dok se "Srpskom telegrafu" dodeljuje novac kako bi se uticalo na veće poštovanje Kodeksa novinara Srbije u tom listu (inače rekorderu po broju prekršaja Kodeksa).

U međuvremenu, ustanovljena je i nova forma pritiska: višemesečne inspekcije koje stoje za vratom niškim "Južnim vestima" jesu nešto što je formalno dopušteno, ali neformalno predstavlja pretnju samom opstanku tog medija. Tim pre što inspektori idu po Nišu i pričaju koliko su para "Južne vesti" dobile od koje organizacije, ili pak najavljuju partnerima te redakcije da će uskoro i njih posetiti (ako ne prestanu saradnju). Kako se tome usprotiviti? Kako bilo kome, i kome zapravo, objasniti da je redovna inspekcija jedno, a višemesečna opsada nešto sasvim drugo?

Od samog početka vladavine Aleksandra Vučića, delovi pravosudnog sistema otvoreno su se stavili u poziciju branitelja njegovog lika i dela. Tako je, recimo, tužilaštvo u dva navrata donelo odluku da nasilje nad novinarkom lista "Danas" Lidiom Valtner, koje se dogodilo na inauguraciji Aleksandra Vučića, nije problematično. Iako postoje snimci na kojima obezbeđenje naprednjaka bukvalno davi građa-

Foto: M. Milenković

Kultura govora – pokazna vežba

– “Uvek ćete da nađete neku petu zamerku, neku desetu zamerku. Kao i zamerku – što te, Vučiću, nisu ubili u Srebrenici, baš smo se tome nadali, što su bili poslati ti specijalci iz Srbije u civilu da slikaju one koji bi tebe ubili ili ne znam šta uradili.”

(5. januar 2017, Aleksandar Vučić novinarima N1, odgovarajući na pitanje o prodaji državnih stanova)

– “Jel’ ih neko dira, sede tu, ko ih je postavio ne znam, DS ili neko drugi, sede tamo već četiri godine i pre toga još deset. Neka rade svoj posao, mene jedino interesuje koliko su para potrošili. Neka pričaju o meni i vladi šta hoće, ja ću da uzvraćam... O nekima na javnom servisu sramota me je i da govorim. Građani ih plaćaju da bi oni širili mržnju prema pojedincima ili vladi samo zato što ne mislimo kao oni.”

(22. avgust 2016, Aleksandar Vučić novinarima RTS-a, nakon kritičke izjave vaterpoliste Andrije Prlainovića u razgovoru za javni servis)

– “Najviše volim kad se N1 javi za reč.”

(4. mart 2017, Aleksandar Vučić tokom pokušaja novinara N1 da mu postavi pitanje)

– “Vi ste ovde došli da držite političku tiradu i ja nemam problem s tim... Vama smeta Savamala, a ne smetaju vam ljudi koji su ubijeni, a čije ubice nisu pronađene.”

(20. novembar 2016, Aleksandar Vučić novinarki Istinomera, odgovarajući na pitanje o zastoju u istrazi o slučaju Savamala)

– “Niste mi odgovorili na pitanje. Kako su tri barake važnije od ljudskog života?”
(novembar 2016, Aleksandar Vučić novinarki RTS-a, o slučaju Savamala)

– “Neću novinare da potkupljujem ni na koji način... Napišite u svim novinama šta god hoćete, ja ću da radim marljivo i da se dokazujem trudom i radom.”

(19. februar 2018, Aleksandar Vučić uredniku NIN-a Milanu Čulibrku)

Klinička smrt

Indeks održivosti medija koji još od 2001. u osamdeset država prati organizacija IREX, već dugo beleži konstantan pad Srbije u oblasti slobode medija. Tako je 2016. zabeležen drastičan pad u odnosu čak i na 2001, kada su, zapravo, ocenjivani mediji u periodu pred sam kraj Miloševićevog režima.

Rezultati za 2017. još su gori: u odnosu na do sada najlošiju 2016, stepen slobode izražavanja i stepen poštovanja profesionalnih standarda opali su za po 10 odsto, ekonomski položaj medija niži je za čak 33 odsto, položaj medijskih institucija beleži pad od 20 odsto, stepen medijskog pluralizma za 25, dok je zbirna ocena svih parametara za 2017. niža za 20 odsto u odnosu na prošlogodišnju.

ne i fizički odnosi novinarku, krivična prijava protiv nasilnika je u novembru 2017. odbačena: obrazloženje je bilo da su oni zapravo novinare izveli iz mase, kako bi sprečili da ih napadnu isprovocirane pristalice novouspostavljenog predsednika. Slučaj je ponovo pokrenut, da bi krajem aprila 2018. opet bila doneta ista odluka – da nema dokaza da su trojica pripadnika obezbeđenja počinili krivično delo ugrožavanja sigurnosti, niti “bilo koje drugo krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti”.

Sličan su epilog imale i druge žalbe i prijave povodom napada na novinare, pa i krivična prijava osam javnih ličnosti nakon što su u julu 2016. na naslovnoj stani “Informer” optuženi da kuju zaveru za ubistvo Aleksandra Vučića: nadležni su procenili da im takvom optužbom, koja je zatim ponovljena u više drugih medija, nije pričinjena nikakva šteta.

Naravno, nemoguće je dokazati da je ovde reč o direktnom političkom pritisku na pravosuđe, ali stvari su i bez formalnog dokazivanja sasvim jasne.

...ILI “NA FINJAKA”

Sasvim nova forma pritiska jeste i najnoviji pokušaj direktnog mešanja u izradu nove medijske regulative. Nakon višemesernih tenzija u vezi sa Medijskom strategijom i nakon što su u oktobru 2017. radnu

grupu za izradu tog dokumenta napustili predstavnici svih najrepresenzativnijih medijskih udruženja i asocijacija, upravo je predsednik Srbije odlučio da se prekine rad na Strategiji i da se formira nova radna grupa. Dokument koji je izradila krnja radna grupa bio je skandalozan (vidi "Vreme" 1422), medijska udruženja većinom su pozivala da se on povuče i da se krene iz početka, ali dramaturgija potekla iz Vučićevog kabineta za ovu je državu dugoročno daleko pogubnija.

Pre svega, on se mesecima nije obazirao na više nego brojne proteste udruženja, medija i pojedinaca. Nije ga bilo briga, sve dok se u Srbiji – nakon silnih međunarodnih delegacija – početkom aprila nije ukazao i OEBS-ov predstavnik za slobodu medija Harlem Desir. Tada, verovatno pod pritiskom s te strane, odlučio je da prelomi, da stvar vrati na početak i to – ovog puta – pod patronatom OEBS-a. Na panelu Nacionalnog konventa o EU posvećenom medijima, održanom 23. aprila, tu je odluku učesnicima saopštila Suzana Vasiljević, medijska savetnica predsednika Srbije. Inače, ovaj nastup iznenadio je ne samo učesnike skupa, već i predstavnike Ministarstva kulture nadležne za informisanje: ni oni, po svoj prilici, nisu znali šta je predsednik odlučio i šta će im saopštiti njegova savetnica.

Ona je tada objasnila da je Vučić predložio da se "OEBS uključi u izradu medijske strategije, da se s njima razgovara o tome šta treba uraditi da se mediji osećaju slobodnije u Srbiji", ali i da će "na konsultacijama sa predsednikom Srbije, predsednikom Vlade i ministrom kulture biti izložen plan na koji način ćemo dalje raditi na tome".

Ovde je pre svega problem u tome što Ustav Republike Srbije ne dozvoljava ovakvo uplitanje predsednika u ingerencije drugih institucija: medijska regulativa ne spada u domen njegovih zaduženja, a za te poslove postoji nadležno ministarstvo i Vlada. Problem je i uloga Suzane Vasiljević – ona je plaćena da brine o predsednikovim medijskim nastupima, a ne da bude njegov glasnik, koordinatorka bilo kakve radne grupe ili tela koje se bavi medijskom regulativom. Ona u tom procesu, u bilo kojoj ulozi i svojstvu, s bilo kakvim nadležnostima – jednostavno nema šta da traži. Da je ovo država kao što nije, Suzana Vasi-

ljević bi o radnoj grupi i medijskoj strategiji mogla samo u novinama da čita. I da o tome misli šta joj je volja.

Konačno, problem je i što je iza čitavog tog neustavnog hepeninga stao čak i OEBS – organizacija kojoj je jedan od glavnih poslova sloboda govora i medija, sada se svrstala uz skute onih koji medije otvoreno gaze i koji su se stavili iznad i izvan zakona. U prevodu, da bi se "mediji osećali slobodnije u Srbiji", pogažen je Ustav, pogaženo je Ministarstvo kulture i informisanja, a u pomoć su pozvani ugledni međunarodni partneri koji su odlučili da žmure – sve s idejom da se na kraju dođe do kakvog-takvog dokumenta kojim će se kasnije pravdati novac uložen u niz uglavnom besmislenih javnih rasprava i sastanaka, a kojima će se predsednik dičiti kad god ga ubuduće neko opomene zbog situacije u medijima.

ĆUTANJE JE ZLATO

Osim brojnih političkih, ekonomskih i pravnih pritisaka, koji su ovde samo skicirani, a o kojima bi već sada mogli tomovi da se napišu, u domen pritisaka dirigovanih iz kabineta Aleksandra Vučića svakako spada i činjenica da Regulatorno telo za elektronske medije (REM) odbija da poštuje zakon i da odluke donosi u skladu s ovim ili onim političkim interesima. Već dve godine, REM odbija da nadgleda izveštavanje medija u izbornoj kampanji (iako ga na to obavezuje Zakon o elektronskim medijima), a na žalbe građana povodom politički dirigovanih hajki na TV Pinku odgovara skandaloznim saopštenjima i napadima na svakog ko im se usprotivi.

Takvo ponašanje može da bude sankcionisano u parlamentu, ali imajući u vidu sastav parlamenta i ponašanje vladajuće većine, to je zaista nadrealna mogućnost.

PREDSEDNIKOVA SAVETNICA A I MEDIJSKA KOORDINATORKA: Suzana Vasiljević

Foto: Tanjug

Predsednik Srbije – pored klasičnih "provizki" za ovo ili ono (vidi antrfile "Kultura govora – pokazna vežba") – ponekad poziva i na linč. Nakon ubistva Olivera Ivanovića, poimence je pomenio predsednika i potpredsednika NUNS-a Slavišu Lekića i Dragana Janjića zbog njihovih tvitova, posle čega je Janjić dobio ozbiljne pretnje smrću, a ugrožena je i bezbednost njegove porodice.

Na sve to, i još mnogo više od toga – reakcija je uglavnom ćutanje.

Ćute svi predstavnici Evropske unije koji vrlo dobro znaju šta se ovde dešava, koji su detaljno i s dokazima obavesteni o stanju u medijima: biraju da žmure, zbog Kosova, navodnog mira u regionu ili zbog ko zna kog drugog političkog interesa, a sasvim suprotno vrednostima za koje se formalno zalažu. Ćute i predsednika otvoreno podržavaju Angela Merkel, Donald Tusk, Dejvid Mekalister – pomenimo, eto, samo najsvežije primere – koji kao da su u Vučića zaljubljeni, a koji u svojim državama ne bi dozvolili ni naznaku onoga što on sprovodi u Srbiji.

Sad ćuti i klimanjem glave odobrava čak i OEBS, koji odjedared žrtvuje načelo vladavine prava – i to zarad puke forme i želje da se, eto, razgovor "vrati u institucije". Koje institucije? Kakve institucije? Institucije Aleksandra Vučića i Suzane Vasiljević, ili neke za koje još ne znamo? Sve su druge, naime, devastirane.

Ne bune se i podržavaju čak i oni koji su direktno pogođeni. Tako će Johanes Hut, šef evropskog ogranka KKR-a, korporacije u okviru koje posluje TV N1, u aprilu 2018. Vučiću reći: "Reforme koje je Srbija sprovela nisu uvek lake i popularne i za njih je potrebna velika hrabrost. Vaša hrabrost da te reforme sprovedete treba da bude dobar primer i drugima."

Konačno, i ono malo novinara i medija koji su dugo opstajali u borbi, sve su tiši. Posrću u besparici, izmučeni su harangama koje protiv njih godinama vode tabloidi i neki elegantniji, tiši i podmukliji službenici režima. Nemaju više saveznika, ali ni snage, volje ili motiva, a tek im sledi odsudna bitka protiv političke klike koja se bukvalno napaja njihovim mukama, koja ne haje za pravo, pravdu, pristojnost i slobodu, a koju predvodi vešt, inteligentan i sjajno obučan manipulant.

Gotova je ta priča. Laku noć.

TAMARA SKROZZA

Kulturo, eve me

Izgleda da je u toplo-hladnom karuselu konfuzne kulturne i medijske politike tzv. Vučićevog režima došlo vreme za novu turu

“Nisam ginekolog, ali mogu da pogledam”; ovako glasi čuvena i vulgarna kafanska pošalica, dovoljno slojevita da bi se iz nje dalo svašta iščivijati, od implicitnog seksizma do eksplicitne kritike opuštenog sveznalaštva tzv. našeg čoveka, duboko u sebi uverenog da je urođeno dorastao svakom zadatku koji mu, doduše, nikada neće zapasti: da trenira fudbalsku reprezentaciju, šalje prvog Srbina na Mesec (gde Ameri, ‘el tako kume, nikada nisu ni bili) razotkriva svetske zavere mračnih i misterioznih sila ili, hm, daje srčani amaterski doprinos ginekologiji – ili bilo čemu drugome u čemu mu znanje i pamet ne smetaju.

Jedan od poslova kojima su svaki Srbin, Srpkinja i Srpče dorasli jeste i ministrovanje u resoru kulture, pa još i informisanja pride: svako bi to, dakle, mogao da bude, a posle nekih skorijih akvizicija na ovom mestu, naročito ove poslednje i još aktuelne, čovek može mirno da zaključi da je svako već na tom mestu i bio. Breša je probijena, obziri i stid su proterani, sve se može i svako može, ko nabije taj dobije, mada ginekolog nije, “ali može da pogleda”. A nije s raskida ni da pipne. Pa, ako je već tako, zašto ne bi mogla i građanka Gojković Maja, viđali smo i vlasnike bizarnijih i “nekulturnijih” biografija na tom mestu?

U vreme nastanka ovog teksta, priča o Maji G. kao ministarki kulture samo je novin(ar)ska spekulacija. Doduše nedomantovana, što je znakovito. To ukazuje da se najverovatnije radi o, u najmanju ruku, želji ove političke veteranke da malko uređuje po srpskoj kulturi i medijima (nakon što je parlament udarnički obesmisliła ponašajući se kao sadistička razredna iz Stivena Kinga), a hoće li ona biti ispunjena, to – kao i sve drugo – zavisi o njenom stepenu (ne)uklopljenosti u Gospodarove planove, a možda i trenutna raspoloženja i mušice. Tzv. javnost, uključujući i onu “kulturnu” i “medijsku” tu se zapravo ništa ne pita, a i zašto bi? Nisu nas pitali ni kada su dovodili njenog prethodnika Вукосављевића, što je, doduše, na neki način i razumljivo, pošto o njemu niko ništa nije ni mogao znati pre nego što ga je izvuklo iz nekog opskurnog desničarskog mutlaka (op. cit. S. Basara) i postavilo za prestoničkog, a potom i državnog kulturministra. I još ne znamo šta nas je snašlo. Pravo da vam kažem, upoznao sam čoveka, a i dalje ne bih smeo da garantujem da je stvaran.

Mada je sva posvećena građenju javnog imidža svoje (malo) građanske persone kao suptilne i krhke duše samozatajno posvećene vrednostima tradicije, ali i moderne kulture (što je Novosađanima najbolje poznato iz vremena njenog... hmmm... čudnog gradonačelnikovanja), u “banalnoj” stvarnosti ima nečega neotklonjivo prostačkog u ambiciji M. G. da bude ministarka kulture, nečega s onu stranu svakog dobrog ukusa i boljih običaja. Pazite, da želi da bude predsednica vlade ili drža-

ve (a i toga se sećamo), ni po jada, jer načelno to može da bude bilo ko; ali, biti ministar kulture, kako bih vam rekao, za to vam je potrebna bi(bli)ografija. Koje Gojković Maja nema ni za lek, a malo joj je dockan da sad počne da je stiće. Najbliže “kulturi” što je ikada u ličnom, političkom i profesionalnom životu dospela jeste činjenica da je njen stariji brat u vreme “novog talasa” bio poznati i ugledni radio DJ, promotor novog, kreativnog zvuka. Svaka čast, ali mislim da to nije prelazno, čak ni unutar familije (nisam epidemiolog, ali mogu da pogledam). Dakle, srodnost i razlike između nje i aktuelnog ministra kojeg navodno želi da nasledi mogle bi se rezimirati ovako: Вукосављевић Владан ne postoji u srpskoj kulturi, a ni u bilo čemu drugome što bi bilo javno relevantno, dok M. G. takođe ne postoji u srpskoj kulturi, ali postoji u koječemu drugom. Komparativna prednost na njenoj strani? Bila bi, samo da to njeno četvrtvekovno javno postojanje nije takve prirode, smeru i posledica da bi bilo bolje za sve da ga nikada nije ni bilo.

Hajde da ipak zamislimo šta bi se moglo dogoditi *ako bude?* Ništa dobro, po svojoj prilici. Mada opet, verovatno ne ni bog zna šta loše, osim onoga što je ionako već tu, sa ili bez nje. U najboljem slučaju, možda bi čak njeno ministrovanje bilo nastavak niza “hladno-toplo” koji obeležavaju naprednjačke godine: Poslastičar (hladno, mučno), Tasovac (toplo, mada iritantno), Вукосављевић (hladno, zaumno, neopisivo), pa M. G. (toplo, kaćiperno, isprazno). Ne treba zaboraviti da se Maja G. javno odšesljila mnogo pre Nikolića i Vučića, i da joj je primetno stalo do javnog statusa “izdanka dobre građanske porodice”. Mada, oprez! To kod nje, kao i kod svakog doživotnog mentalnog radikala, važi samo dok je ne naljutite ili uvredite, a lako se ljuti i još lakše vređa...

Tzv. identitetska politika (koje je kulturna i medijska politika važan deo) tzv. Vučićevog režima kontradiktorna je, površna i konfuzna, ali načelno ipak ide za tim da ritualno “desničari”, ne toliko iz tvrdog ubeđenja koliko zato što se preko ove vrste javne “patriotske” larme mogu makar pokušati izvaditi fleke za “popuštanja” na nekim drugim frontovima. U vreme ovih “tvrđih” ministara, to poprima sva obeležja *nedićevskog licemerja* (hard-core srbovanje na nevažnim i budalastim temama u jednoj suštinski kolonijalizovanoj zemlji), a u međuvremenu se dizgine malo popuštaju, do sledeće (ne)prilike. Možda je umereno zabavno nagađati – kao što sam ovde učinio – gde bi se tu Maja G. udenuła, ali to ne sme da nas odvrti od činjenice da je sama ideja o takvoj osobi takve (ne)biografije na takvom mestu skandalozna i duboko uvredljiva. Što znači da je sasvim stvarna i moguća, vrlo verovatna i jako realistična, jer je u potpunosti po meri i standardima Poretka. ¶

Neće me učutkati

Nisam stekao imetak u sumnjivim privatizacijama u Srbiji. Nikada nisam bio u sukobu interesa, nikad mi nisu "ukrali" ličnu kartu ili "falsifikovali" potpis. Nikad svog kuma neću postavljati za direktora javnog preduzeća ili mu nameštati tendere

Poslednjih dana sam predmet po intenzitetu do sada nezabeležene kampanje blaćenja i klevete, koju režim vodi protiv mene preko paradržavnih TV stanica i tabloida. Nisam iznenađen, očekivao sam tako nešto. Narodna stranka je nedavno i najavila da ćemo preko leta biti meta režima, na najprijezniji mogući način

Motiv ove negativne kampanje je jasan: žele da me učutkaju. Proteklih meseci bio sam najglasniji kritičar ove vlasti. Javnosti sam otkrio brojne korupcionaške afere, zatim mehanizme "stečajne mafije", kao i brutalne zloupotrebe Poreske uprave. Prvi sam objasnio razloge, ali i dugoročne posledice stavljanja Srbije na zvaničnu listu zemalja osumnjičenih da se preko njih pere novac – i potencijalno finansira terorizam.

Zahvaljujući ugledu koji uživam u svetu, vodeći svetski listovi su mi omogućili da globalnu javnost upoznam sa istinskom prirodom ovog režima, kao i sa pogubnim efektima "stabilokratije" po građane Srbije i celog regiona.

Narodna stranka, koju smo osnovali pre samo 7 meseci, danas je, prema svim istraživanjima, najsnažnija stranka opozicije; ona se ne samo beskompromisno suprotstavlja ovom režimu, već i ima jasan plan razvoja zemlje.

I verovatno ono što ih najviše boli: kao neko ko je u stanju da sagleda aktuelne međunarodne trendove i ko je bio ministar spoljnih poslova pod teškim okolnostima, argumentovano sam kritikovao "kosovsku" i spoljnu politiku režima. Ukazivao sam na servilnost i nestručnost trenutne vlasti na međunarodnoj pozornici. Našoj javnosti sam predočavao besmislenost i nemoralnost predaje državnih atributa i interesa u dijalogu sa Prištinom, pogotovo imajući u vidu da u tom procesu apsolutno ništa nije obezbeđeno što bi išlo u korist Srbije i njenih građana.

Poručujem vladajućoj klik: niti me mogu učutkati, niti mogu naškoditi mojoj godinama građenoj međunarodnoj reputaciji. Za razliku od njih, ja se ne krijem iza dimne zavese jeftine propagande i lažnog kulta ličnosti, kreiranog od strane poltronskih medija. Iza mene stoje dela i rezultati koji su opipljivi i lako proverljivi kroz međunarodne izvore.

ZNA SE ŠTA JA RADIMA, A ŠTA ONI

Na direktnom izboru svih država članica Ujedinjenih nacija, 2012. godine, izabran sam za najmlađeg predsednika Generalne skupštine u istoriji. Tokom mog mandata, usvojena je, između ostalog, konvencija o regulisanju međunarodne trgovine konvencionalnim naoružanjem, uspostavljen mehanizam saradnje između UN i G20, i verovatno najznačajnije, postignut dogovor o

Piše: **Vuk Jeremić**

Autor je predsednik Narodne stranke i CIRSD-a

Foto: M. Milenković

principima nove globalne strategije održivog razvoja Ujedinjenih nacija.

Tim principima danas se rukovode sve agencije i tela UN, ali i velike svetske korporacije koje žele da budu društveno odgovorne i da sarađuju sa međunarodnim organizacijama. Nova razvojna strategija održivog razvoja Ujedinjenih nacija, koja je nazvana "Agenda 2030", zasnovana je na javno-privatnom partnerstvu i jedan od mojih zadataka kao predsednika Generalne skupštine bio je da tražim podršku od velikih internacionalnih kompanija za tranziciju ka odgovornom poslovanju, čistim izvorima energije i investiranju u borbu protiv klimatskih promena.

Paradržavni tabloidi danas iskrivljeno pišu o nekim

od tih sastanaka ne shvatajući da se ja njima ponosim, da je svaka moja aktivnost bila transparentna i da sam imao punu međunarodnu podršku za te napore.

Srpsko predsedavanje Generalnom skupštinom UN svi ključni globalni akteri ocenili su kao nesumnjiv uspeh. Čak je i aktuelni srpski predsednik, uoči izbora 2014. godine, u nameri da se okoristi mojim ugledom, izjavio da sam dao "veliki doprinos ugledu i položaju Srbije u svetu".

Po okončanju mog mandata u Njujorku, mnoge ugledne ličnosti iz najviših međunarodnih krugova iskazale su interesovanje da zajednički osnujemo novi globalni institut koji bi se bavio pitanjima od međunarodnog značaja. Tako je nastao CIRSD. Prišli su nam brojni aktuelni i bivši državnici, ugledni svetski stručnjaci, ali i čelnici velikih kompanija koji su želeli da budu viđeni i prepoznati kao pioniri i advokati održivog razvoja.

Dvojica od tih brojnih pojedinaca su prošle godine, naravno potpuno nezavisno od CIRSD-a i bez mog bilo kakvog znanja, imaju probleme sa američkim vlastima, što ovaj režim maliciozno pokušava da dovede u vezu sa mnom. Da su američki organi, nakon istrage koja je trajala godinama, procenili suprotno, sigurno bi već kontaktirali sa mnom – pogotovo imajući u vidu da često putujem u SAD, i to nikada u tajnosti, za razliku od aktuelnog predsednika Srbije. Zbog toga ću podneti tužbu protiv njega, pošto je sebi dozvolio da me javno nazove čelnikom bande međunarodnih lopova, bez ijednog jedinog dokaza. Pravno ću ga goniti ako zatreba sve do Strazbura.

CIRSD smo mogli da osnujemo u bilo kojoj prestonici sveta. Na moje insistiranje osnovan je u Beogradu, kako bi i naša zemlja imala koristi od njegovih globalnih aktivnosti.

Donacije CIRSD-u su uplaćivane u Srbiji i naša država je ubirala porez na njih. Za razliku od čelnika ovog režima, koji posluju u ofšor zonama i iznose novac iz zemlje, ja sam ga unosio. Svaka

uplata je prijavljena našim državnim organima i detaljno proverena, tako da je potpuno neistinita tvrdnja vlasti da je poreklo novca nepoznato ili da je bilo šta ikada bilo sporno u njegovom trošenju.

CIRSD je opravdao reputaciju i očekivanja u visokoj međunarodnoj orbiti i vrlo brzo postao jedan od najuglednijih instituta u ovom delu Evrope. Postali smo partner Međunarodne mreže za održivi razvoj Ujedinjenih nacija (UNSDSN), a vodeći svetski stručnjak i savetnik Generalnog sekretara UN Džefri Saks postao je član našeg savetodavnog odbora.

Jedini smo iz ovog dela sveta potpisali memorandum o strateškoj saradnji sa kineskim Državnim institutom za razvoj, koji je kineska vlada zadužila da planira i sprovodi "Novi put svile", najveći globalni investicioni program.

Izabrani smo da budemo ekskluzivni akademski partner francuske vlade u Srbiji u promociji globalnog sporazuma o borbi protiv klimatskih promena.

Izdajemo časopis "Horizonti", koji se distribuira globalno i za koji su pisali, između ostalih, ruski ministar spoljnih poslova, predsednica Međunarodnog monetarnog fonda i predsednik Evropske komisije.

Organizovali smo međunarodne konferencije na temu održivog razvoja, globalne bezbednosti i Novog puta svile, od Njujorka i Vašingtona, preko Pariza i Londona, do Pekinga. Dovedi smo najznačajnija imena iz sveta međunarodne diplomatije i politike u Beograd, sa namerom da svet približimo Srbiji i Srbiju svetu.

CIRSD je stekao toliki ugled da sam, kao njegov predsednik, izuzetno uspešno učestvovao u trci za Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija 2016. godine. To je prvi put da je jedan Srbin bio kandidat za najvišu funkciju u međunarodnom poretku. Nakon više krugova glasanja u Savetu bezbednosti, kao najozbiljniji kandidati izdvojili smo se ja i gospodin Antonio Gutereš, bivši premijer Portugala.

Tokom ovog procesa, svi kandidati su bili temeljno provereni od strane najmoćnijih država sveta. Mnogi ugledni svetski listovi su mojoj kandidaturi pružili otvorenu podršku, tvrdeći da imamo najbolji program za reformu i modernizaciju UN.

Da sam imao podršku svoje vlade, postoji realna šansa da bih i pobedio, od čega bi naša zemlja imala izuzetne koristi. Ovde nije prilika da objašnjavam kako me je sopstvena država sabotirala, iz najobičnije sujete aktuelnog predsednika. On nije mogao da prevaziđe lične komplekse i podnese da jedan njegov sunarodnik bude na nekoj prominentnoj međunarodnoj funkciji.

Posle ove trke, imao sam još veće mogućnosti da nastavim karijeru gde god sam pozeleo – kao neko ko je diplomirao na Kembridžu i Harvardu, i postao poznat i dobro povezan u čitavom svetu. Ipak, doneo sam odluku da svoje znanje i kontakte pokušam da direktno stavim u službu svoje zemlje i uključim se u politiku. Nisam hteo da pristanem na to da najgori vode Srbiju, da je tretiraju kao plen i odlučuju o sudbinama ljudi iako nemaju elementarne kvalifikacije, uvid u međunarodnu realnost i trendove, niti bilo kakve moralne principe.

NEĆE IM USPETI DA ZAMENE TEZE

Tada je započela brutalna kampanja protiv mene u paradržavnim medijima: od toga da sam ubica gardista, preko optužbi da

sam islamski ekstremista, do toga da je moja supruga optužena da direktno rukovodi najvećim narko-kartelom na Balkanu. Poslednji ispad aktuelnog predsednika samo je jedna u moru bizarnih optužbi za koje ne postoji nijedan dokaz.

Uprkos svemu, neće me učutkati. I neće uspeti da zamene teze.

I dalje ću se truditi da predstavljam sve suprotno od ovoga što danas imamo na vlasti. Svakom mom dinaru može da se dokaže legalno poreklo. Neću nikad kao ministar vojni odbiti da objasnim poreklo novca za stan. Ili kao novi ministar finansija za školovanje dece. Neću nikad poslovati preko ofšor zona, ne zato što je to nezakonito, već zato što smatram da je takva praksa nemoćna, ako ste javni funkcioner svoje zemlje.

Svoju platu zarađujem na međunarodnom tržištu rada, a plaćam porez u Srbiji, što je nepojmljivo skorojevićima na vlasti. Svoje konsultantske ugovore prijavio sam poreskim organima, a dok sam bio u zakonskoj obavezi, za njih sam uredno tražio i eksplicitnu saglasnost od Agencije za borbu protiv korupcije – koju sam i dobio.

Nisam stekao imetak u sumnjivim privatizacijama u Srbiji. Nikada nisam bio u sukobu interesa, nikad mi nisu "ukrali" ličnu kartu ili "falsifikovali" potpis. Nikad svog kuma neću postavljati za direktora javnog preduzeća ili mu nameštati tendere.

Zato će Narodna stranka, čim bude u poziciji, po hitnoj proceduri doneti zakon o poreklu imovine, koji će važiti za sve javne funkcionere od 90-tih do danas, i predložiti da se počne od mene.

Uspostavićemo instituciju nezavisnog tužioca za visoku korupciju, koji će raditi po rumunskom modelu. Više nikad premijer ili predsednik neće biti nedodirljivi i van domašaja pravosudnih organa.

Departizovaćemo javnu upravu, garantovati nezavisnost pravosuđa, osloboditi medije i zaštititi privatni sektor od reketa ljudi na vlasti.

Moja poslednja poruka je da neću dozvoliti aktuelnom predsedniku izdaju nacionalnih interesa. Ne samo da je počeo da javno govori o članstvu Kosova u UN kao legitimnoj varijanti, već je tokom tajne diplomatije sa Tačijem u Parizu i Njujorku nudio i jug centralne Srbije u sklopu "razmene teritorija".

Ukoliko mu se dozvoli da preda Kosovo i Metohiju, na tome neće stati. Praviće nove nepristojne ponude sa određenim međunarodnim činiocima kako bi nacionalnim interesima nastavio da kupuje imunitet i podršku za ostanak na vlasti.

Sledeći njegov "kompromis" bio bi u vezi sa Bosnom i Hercegovinom, tako što bi se angažovao kao "mirotvorac" na oduzimanju nadležnosti Republici Srpskoj, garantovanih Dejtonskim sporazumom.

Model bi bio isti: odricanje od nacionalnih interesa u zamenu za okretanje glave određenih međunarodnih krugova od kršenja vladavine prava i progona političkih neistomišljenika u zemlji.

Nisam ni prvi ni poslednji koji ovde prolazi kroz medijsku hajku i politički progon. Ali aktuelni predsednik je prvi srpski zavičničnik u istoriji koji je spreman da legitimiše kosovsku nezavisnost. Ako je cena borbe protiv toga hiljade naslovnica u paradržavnim tabloidima, uznemiravanje porodice i privođenja – spreman sam da je platim.

Tiranija Beograda na vodi

“Vlasti su bile zasenjene tom pričom o tri i po milijarde u Beogradu na vodi, pa je to ispala prevara. Pa su bili zasenjeni da će se zaposliti građevinska operativa. Ali, mi nemamo građevinsku operativu – sve je uništeno. Trudbenik, Rad, Komgrap, gde su? Ostao je Energoprojekt, sad su i njega privatnici ćapili. Onda kažu: ‘Razvićemo industriju građevinskog materijala.’ Pa, nemamo mi tu industriju. Šta proizvodimo? Mi nemamo da napravimo prozore, vrata, stakla, sve ono što je sad tamo na te dve monstrum zgrade. Tu nema ništa naše, samo beton je lokalni, sve drugo se uvozi. Nema razvijanja građevinske industrije i operative. Sve je to prevara”

Još uvek se vidi Dunav iz bašte arhitekata Ljiljane i Dragoljuba Bakića, uprkos velikom broju poluplanski izgrađenih novih kuća koje okružuju naselje Višnjička banja. Ovaj bračni i kreativni par (u kojem je Ljiljana, kako naglašava sam Bakić, prva violina) projektovao je pored Višnjičke banje, gde žive, i naselje Nova Galenika, hotel Šeraton i kongresni centar u Harareu, glavnom gradu Zimbabvea, a njihovo najpoznatije delo je Hala Pionir, “arhitektonska ikona postmodernističkog Beograda”, koja danas nosi naziv po proslavljenom košarkaškom treneru Aleksandru Aci Nikoliću. U zelenom dvorištu, koje je sa svih strana obujmila slobodnorastuća, nepotkrešana vinova loza, razgovaramo o Beogradu, urbanizmu i pomalo o arhitekturi.

“VREME”: Naša prvobitna ideja je bila da napravimo intervju u blizini gradilišta Beograda na vodi, na šta ste vi kategorički rekli da vaša noga tamo neće kročiti. Zašto?

DRAGOLJUB BAKIĆ: Zato što je to sve tamo bruka i sramota, ne moram ja tamo uopšte da se pojavljujem. Sve je tamo potpuno pogrešno i besmisleno. Sve to što se u Savskom amfiteatru dešava i uopšte u Beogradu jeste urbana tiranija. Kada je na delu tiranija, onda je građanska neposlušnost dužnost i obaveza. Ja pokušavam koliko mogu da protestujem, međutim, sve je to “pas laje, vetar nosi”. Neki put mi se učini da sam dosadan, da stalno zvocam, ali sve je to toliko pogrešno.

Tamo je sve toliko nelogično, sve je nemoguća misija i to će se jednog dana

pokazati. A oni danas tamo pomahnitalo betoniraju. Izlivaju tone i tone betona da pokažu kako su, eto, oni pobedili nas koji se tome protivimo. Gradska uprava hoće da naglasi: “Evo, gradi se”, a u suštini svi smo gubitnici. Možete da izlivate betona koliko god hoćete, to je jedino što imamo. U Dunavu pesak i šljunak, rade nam ove cementare, ako još iz Železare stigne neka armatura, eto ti betona koliko hoćeš. U Savskom amfiteatru je izgubljena bitka, taj projekat je mrtvoroden.

Sve to kao koncept, kao ideja da u centru grada naselite novih 25.000 stanovnika u dva miliona kvadrata i da potpuno uništite grad, apsolutna je besmislica. Pre svega, promenjena je namena tog područja, zatim, pomenuti kapacitet je nemoguće ugurati u tu postojeću infrastruk-

Foto: Marija Janković

turu i to će tek doneti probleme. Zbog tog projekta nastaje metastaze po gradu, jer tamo ništa nije rešeno. Saobraćaj nije rešen, niti ima šanse da bude.

Kakve nas to metastaze čekaju?

Mi smo pravili neke računicе: da se ništa ne promeni, da ostane kako jeste, a da se izgrade ti silni kvadrati, biće potrebno četiri sata čekati u automobilu da se uđe u tu zonu i četiri sata da se izađe. Da to ne bi bilo tako, Savska ulica bi trebalo da ima po šest traka u svakom smeru. Tu nema mesta. Ta ulica je uzana, Karađorđeva i Nemanjina takođe, nema proširivanja ulaza u tu zonu, jer te ulice ne mogu da se prošire.

Oni sad pričaju o nekom bulevaru koji prave posred tog terena širine 45 metara. Ali, gde se on uliva? U Karađorđevu ulicu, koja je kod nekadašnjeg Mikser hausa

široka sedam metara. Kako se to 45 uliva u sedam? Drugo, oni hoće da spajaju Savski amfiteatar sa Dunavskim, dakle moraju da prave tunel ispod Terazijaskog grebena. To je sve tehnički izvodljivo, ali mnogo košta. Taj tunel je još pre 70 godina počeo da se kopa, pa je ulaz zabetoniran jer su zgrade iznad počele da klize prema Savi. Probiti tu tunel od tri kilometra je za nas, trenutno, nemoguća misija.

Gradske vlasti najavljuju izgradnju novog mosta na mestu starog tramvajskog. Da li bi to rešilo problem saobraćaja u Beogradu na vodi?

Beogradu fali mostova i mostova. Naravno da mora da se gradi most i to baš na tom mestu. Oni su hteli da prvo proširuju stari most sa po dve trake sa svake strane. Međutim, to je most sa starijim šipovima, koji su pokazali svoje sla-

bosti pre više decenija, most koji su Nemci izgradili kao privremeni još 1942. godine. Da se on proširuje to je teža i skuplja varijanta nego da se napravi novi most. Dakle, ne dirajte taj most, napravite mu jedan blizanac pored, zašto je to problem? E sad, njima smeta što tu tandrču tramvaj, što se pravi buka, a tu su luksuzni stanovi, tu treba da dođe luksuzna klijentela.

Sve je tu pod velikim znakom pitanja. Tvrdi se da je to javni interes, a tu nema nikakvog javnog interesa. Ne može stanovanje da bude javni interes, ne može profit nekog privatnog arapskog biznismena da bude javni interes. To je sve prevara. Imao sam prilike da razgovaram sa dojučerašnjim gradonačelnikom Sinišom Malim i pitao sam ga gde je tu javni interes. On mi je odgovorio: "Ja u šaci držim tri i po milijarde. To je javni

interes." Kakav crni javni interes! Nema tih para, kad u ugovoru stoji da arapski investitor sagradi kuću, pa je proda, pa od tog novca zida dalje. Pa gde su tu pare?

Sve skupa, ako se to kroz 50 godina završi, možda će ukupna vrednost cele te nekretnine biti tri i po milijarde, možda bude i deset milijardi, ali nema tog novca sa kojim vi raspolazete. Nema. Koliko danas znamo, investitor je uplatio dva puta po 20 miliona evra i ništa više. To je tabu tema, niko o tome ništa ne priča. Ako proglašavate da je to javni interes, zašto ne kažete koliko je prodato stanova? To bi javnost trebalo da zna. Na kraju krajeva, u tom poslu učestvuje i država, znači tu su i neki narodni novci. To je sve pod velom tajnosti.

Da ne govorimo kako se došlo do projekta kojeg, zapravo, nema. Došla je neka maketa, ne znamo ni dan-danas ko je to napravio. Ali su se našli vladini službenici u okviru Urbanističkog zavoda da mere onu maketu i da proizvedu plan. U ugovoru piše da investitor može u prvih 20 godina gradnje da donese šta god hoće i da metne gde god hoće. A onda, ovi naši nazovistručnjaci ubacuju to u izvedeno stanje i proizvode plan na kraju. Na planeti ne postoji takav primer: da gradite centar jedne prestonice, a da nemate projekat, da nemate master plan, nego će on da bude rezultat krajnjih dešavanja. Pa još pre dve godine je Mali u Kanu izjavio da čeka da mu donesu hotel, pa da ga metne gde oni kažu. To su sve neki luksuzni hoteli od sedam zvezdica, neka čuda. Beograd je već postao estradna palanka. Tu vam je jeftina hrana i piće i jeftina prostuća, primitivna zabava, i to je to. To što nudi Beograd, koju to vrstu turista interesuje? Iste takve primitivne turiste.

Stručna javnost oko Savskog amfiteatra polemiše već sedamdesetak godina. Šta bi bilo primerenije za taj prostor?

Jedino primereno je poštovati upravo te decenije promišljanja ozbiljnih urbanista koja su upisana u Generalni urbanistički plan (GUP) koji je donet 2003. i trebalo je da važi do 2011. Ali su oni taj plan izmenili lex specialisom. Izbacili su odrednice šta tu treba da postoji: niski objekti do tri sprata u zelenim površinama. U GUP-u lepo piše da Savski amfiteatar treba da bude kulturni centar Beograda,

■ **"Kako je moguće da te dve čizmetine, koje su kao neke nemani izronile iz Save, potpuno okrenu naopačke? Pa da one svojim najvišim stranama, kao litice na deset metara od Save, budu okrenute ka reci. Umesto da one strane na kojima padaju terase budu okrenute ka Savi, pa da se veza vode i tih kuća polako prožima. Sve je pogrešno. Oni tamo uopšte nemaju kanalizaciju, oni tu projektuju septičke jame"**

i to na obe obale Save, sa objektima javne namene. Tu bi bili opera, muzeji, biblioteke, univerziteti, već šta treba i kad treba. Kad Beograd bude u prilici da jedno po jedno gradi, on će da gradi. To što je Savski amfiteatar bio decenijama pokriven đubretom, to je sačuvalo tu zemlju. Inače bi tu bila divlja gradnja. Tu bi bile vile kojekakvih, kao što se to dešava na Savskom nasipu. Da nije bilo tog đubreta i brodskih olupina, ne bi se sačuval taj prostor da Beograd jedanput, kad bude finansijskih mogućnosti, a valjda će nekad imati, bar po priči kako napredujemo sa svakim danom sve više i više, može da izgradi svoj centar kulture gde ne bi bilo stanovanja niti nekih parkiranih automobila.

Vlasti su bile zasenjene tom pričom o tri i po milijarde, pa je to ispala prevara. Pa su bili zasenjeni da će se zaposliti građevinska operativna. Ali, mi nemamo građevinsku operativu – sve je uništeno. Trudbenik, Rad, Komgrap, gde su? Ostao je Energoprojekt, sad su i njega privatnici ćapili. Onda kažu: "Razvićemo industriju građevinskog materijala." Pa, nemamo mi tu industriju. Šta proizvodimo? Mi nemamo da napravimo prozore, vrata, stakla, sve ovo što je sad tamo na ove dve monstrum zgrade. Tu nema ništa naše, samo beton. Samo beton je lokalni, sve drugo se uvozi. Nema razvijanja građevinske industrije i operative. Sve je to prevara.

Kad su donosili ovaj nakaradni zakon, lex specialis, tamo je pisalo: "Sve ih pohapsi! Pohapsi sve koji su protiv Beograda na vodi jer su protiv modernosti." Tamo nema nikakve modernosti, to je jedna obična, komercijalna arhitektura

koju bi studenti viših godina Arhitektonskog fakulteta mogli uspešno da prave. Nema tu nikakvog vrhunskog ni urbanizma ni arhitekture. Ništa tamo moderno nije. Ništa. A i zgrade su potpuno naopačko okrenute. Kao da je neko uzeo te gabarite i bacio ih kao lego kocke po tom prostoru, pa gde koja zgrada padne. Kako je moguće da te dve čizmetine, koje su kao neke nemani izronile iz Save, potpuno okrenu naopačke? Pa da one svojim najvišim stranama, kao litice na deset metara od Save, budu okrenute ka reci. Umesto da one strane na kojima padaju terase budu okrenute ka Savi, pa da se veza vode i tih kuća polako prožima.

Sve je pogrešno. Oni tamo uopšte nemaju kanalizaciju, oni tu projektuju septičke jame. Možete misliti, septičke jame.

Zatim je sve to, naravno, izvedeno bez konkursa. Pa zar nije Beograd zaslužio da ima konkurs za najvažnije i najvrednije parče terena? To je priobalje, to vredi mnogo više nego kvadrat ovde u Višnjikoj banji. Taj teren na Savi, u prirodnom amfiteatru, je civilizacijska vrednost. I to sad, jednim incidentom, urušavate za sva vremena. Ako hoćete da se zovete građaninom, morate da imate građansku neposlušnost i aktivizam, da kažete: "Ne može to tako, moramo mi da se pitamo." Test naše civilizacijske svesti je mera otpora tome, koliko otpora mi tome pružamo. A on je minimalan.

Kakvo je vaše mišljenje o drugim urbanističkim poduhvatima gradske vlasti u poslednjih nekoliko godina, kao što su Trg Slavija i fontana na njemu, na primer?

Foto: Vladimir Milovanovic

To je strašno. To nije samo nekvalitetno izvođenje radova, niko ne pominje koliko je sam projekat nekvalitetan. Tu nije razrešen nijedan detalj, kao da su radnici pušteni da sami ređaju one ploče. Fontana je priča za sebe. Pojilo, ruglo jedno. To je takođe tiranija, jer tiranišete sve građane koji žive okolo da slušaju iste pesme ceo dan. Da im trešti, da ne mogu da spavaju, da im urušavate mir i život. Čemu to? Ko uživa u toj fontani kad se tamo vrte automobili? Tamo je sve nekompetentno i ishitreno.

A Cvetni trg?

Meni se Cvetni trg sviđa, mada su mnoge moje kolege protiv tog rešenja. To ima svoju ambijentalnu vrednost. Po meni je dobro postavljen i Pekićev spomenik. Ne slažem se s tim ko ga je otvorio, ali slažem se sa mestom i položajem spomenika. Međutim, to nije dobilo funkciju koju je koleginica zamislila i projektovala. Tu bi trebalo da se raspada od cvetnih aranžmana i prodavnica cveća, jer to je Cvetni trg. Toga tamo nema. Čak neki stakleni boksovi u koje je trebalo da se useli cveće stoje prazni. A da ima cveća, on bi bio božanstven.

Upravo se gradi pasarela od Kalemegdana do Beton hale, kako vam se to sviđa?

Mislite pasarela i gondola? To je potpuna besmislica, praviti gondolu na tu visinu. Šta će neko da se spušta gondolom na Ušće? A to što rade sa tim parkom na Ušću, parcelišu, betoniraju... Uopšte, na delu je manija betoniranja grada.

Uzmite pešačke zone. Kome one trebaју? Mi imamo 20.000 kvadratnih metara

pešačkih zona. Najveći gradovi Evrope nemaju više od pet, šest hiljada kvadrata ukupno. I sad će u jednom, u suštini malom gradu, da naprave 20.000 kvadrata pešačkih zona. I svaki taj mali kvart biće otvaran presecanjem svečane vrpce. A pritom, prave čuda. Na primer, ispod Studentskog trga su rimske terme, rimski grad koji uništavaju. Sve to će iskopati i baciti da bi tu stavili garažu.

Ništa ne poštuju, ništa ne znaju, prave takve greške koje nikad više ne mogu da se isprave. Dovode bečke arhitekta da nam popločavaju Studentski trg i da nam prave šare u pločicama. Imamo 2500 arhitekata u Beogradu, pa zar niko od njih ne zna da napravi šare na trgu nego moramo da dovedemo čoveka iz Beča. Totalno se ignoriše struka.

Od tih 2500 arhitekata, svega desetak njih diže glas protiv ovakve urbanizacije Beograda.

Nema ih ni desetak. Nažalost. Oni sad igraju žmurke. Znači, krijem se da me niko ne vidi i ćutim da me niko ne čuje. Da sačuvam ono malo što imam. Iz straha sam se sklonio, sakrio i začutao. Pritom, političari su se osilili da oni vode glavnu reč, osilili su se raznorazni strani investitori koji, maltene, diktiraju urbanistima gde, šta i koliko treba da se gradi. Urbanisti samo zapisuju ono što im investitori kažu. Kada prestanete da poštujete zakone, i opšte i urbane, onda pravite jedan haotičan grad u kojem žive haotični ljudi. Urbanizam više ne stanuje ovde.

Sa druge strane, imamo nekoliko primera da se građani sami organizuju kada smatraju da je povre-

đen javni interes. Pre nekoliko godina jedan mladić je lično čuvao jedno drvo kada su se sekli platani u Bulevaru, nedavno su se građani vezivali za borove u parku na Petlovom brdu, a vi ste na beogradskim izborima bili kandidat inicijative "Ne davimo Beograd", koja se žestoko protivi projektu Beograd na vodi i nelegalnom rušenju u Hercegovačkoj ulici. Koliko je važno građansko samoorganizovanje?

Veoma je važno. To su neki svetli primeri, umesto da bude praksa da se pitaju građani. Naravno, Ne davimo Beograd je najveći primer, oni se već četiri, pet godina bave urbanim problemima Beograda. Mogu da se smatraju jednim od dobitnika izbora, iako nisu ušli u gradsku skupštinu. Veoma su aktivni, sada imaju koncepciju da krenu od mesnih zajednica pa da polako obrazuju građane, međutim, to je jako dugačak put. Mi smo, kao građani, postali samoživi, izolovani, nemamo sluha za tuđe probleme, gledamo samo svoja posla. U Beogradu u 90 odsto zgrada imate male ratove komšija, oko najbanalnijih stvari kao što je čišćenje stepeništa, a u pitanju je 200 dinara. Jedan kaže da neće da se čisti ceo ulaz, drugi kaže da neće da plaća lift jer on ide peške do svog sprata. I sada, sa takvim ljudima treba da pokrenete opšte gradske teme i da oni u tome učestvuju. To je utopija.

Imate li vi svoju procenu šta će zaišta biti izgrađeno od onoga što je planirano u Beogradu na vodi?

Mislim da će oni napraviti samo ono što je uz reku, jer to je najvažnije, taj uzani pojas uz reku. Prvo ćemo videti koliko će uopšte tu naroda da se useli. Jer ako nisu prodali stanove, onda će gradnja da stane. Pazite, sada znamo samo da je taj arapski investitor dao 40 miliona, ne znamo ni za kakav drugi novac. A ovo što je do sada izgrađeno vredi bar 200. Odakle taj novac? Sama ta ideja da sazidam, pa prodam, pa zidam dalje, to može da radi ko god hoće. Uzmem kredit, napravim prvu kuću, pa dok je ne prodam ne idem dalje. A ti mi daš besplatno i zemljište i infrastrukturu i ja gradim kuću po kuću. To nije nikakva mudrost, moja baba može tako da radi. Zašto nam je za to trebao neki arapski preduzimač?

RADOSLAV ČEBIĆ

Kandidat za svedoka-saradnika

U junu 2016. Aleksandar Vučić saopštava da "iza rušenja u Savamali stoje najviši organi gradske vlasti u Beogradu", a celokupno postupanje policije i tužilaštva u ovom izuzetno jednostavnom i lako rešivom slučaju daje odgovor na pitanje kako je moguće da je Siniša Mali iz svih afera (za sada) izašao netaknut: niko nije smeo ili hteo da postupa kako pravila službe nalažu

Deluje da je profesorka Ekonomskog fakulteta Danica Popović dala najbolji mogući opis novog ministra finansija. U intervjuu Olji Bećković za NIN iz novembra 2015, prof. Popović je opisala kako se osetila kada je saznala da je Siniša Mali optužen za plagijat: "Bio je moj student i bio je odličan. Kad sam čula za problem sa njegovim doktoratom, moja prva reakcija je bila: uvek udarate na najbolje! Ljuto sam rekla: daj, nemojte, ja ga znam! Rekli su mi: izvoli, pročitaj sama pa vidi. Onda sam se zaista uverila da je osoba sa mozgom, vrednoćom, sa velikim kapacitetom rešila da izabere put koji je krajnje nedostojan.

Ne radi se o tome da je tu nešto nemoralno, nemoral je kada prepíšeš sam od sebe, ali ovo je krivično delo. Kada neko napravi plagijat, plagirana strana ima pravo da te tuži, u civilizovanoj zemlji gde vladaju institucije ti postupci se završavaju time što taj plagijator mora da plati veliku novčanu nadoknadu i da se odrekne svih zvanja koja je stekao na osnovu plagijata. O tome se radi u slučaju Siniše Malog. On je akademski kradljivac."

I zbilja, postoje mnogi pokazatelji da je Siniša Mali mogao da bude najbolji, te iz ovog ugla ne zvuče toliko neobično reči koje je sam o sebi izgovorio u aprilu 2017: "Mogao sam da budem i najlepší i najbolji da nisam ništa radio, da nisam odgovarao na izazove i donosio odluke, ali ja sam svoj mandat razumeo kao mandat promene. Da Beograđani vide da neko razmišlja o njima."

Sudeći po izjavama njegovih saradnika i kolega, Siniša Mali je kao veo-

ma mlad stekao znanja i zvanja koja su bila izuzetno deficitarna u Srbiji nakon 2000. godine. Nakon što je diplomirao na Ekonomskom fakultetu u Beogradu, 1999. godine magistrira na Vašingtonskom univerzitetu u Sent Luisu u SAD, na smeru finansija (Master of Business Administration – MBA). Dve godine kasnije, sa 29 godina, postao je pomoćnik ministra za privatizaciju u Vladi Zorana Đinđića, a krajem iste godine postaje direktor Centra za tendersku privatizaciju u Agenciji za privatizaciju.

FINANSIJSKI KARATISTA

Četiri godine kasnije, u maju 2005, ministar finansija u Đinđićevoj vladi Božidar Đelić napisao je tekst u "Blicu" u kome piše da je najtraženija profesija u Srbiji finansijski direktor, i između ostalog kaže sledeće: "Magistarske studije se postepeno razvijaju kod nas, a napolju je MBA postao obaveza za finansijera. Za one koji žele da idu dalje postoji i CFA (*Chartered Financial Analyst*), višegodišnji kurs koji se pohađa vanredno i za koga se redovno polažu svuda u svetu sve teži ispiti. Ali, to je univerzalno priznata diploma. Moj cenjeni kolega iz Altis Capitala, Siniša Mali, jeste danas jedini CFA sa punom titulom (sva tri postojeća stepena, kao neka vrsta petog dana u karateu!) u Srbiji. Treba mu što pre naći društvo!"

A nakon što je Srbija – kako je (opet) pisao "Blic" – u decembru 2006. godine postala poslednja zemlja u Evropi koja je donela Zakon o investicionim fondovima, u februaru 2007. godine bilo je samo 11 licenciranih portfolio menadžera. "Radi se o traženoj i izuzetno plaće-

noj profesiji bez koje nijedan investicioni i dobrovoljni penzijski fond ne može dobiti dozvolu za rad", pisao je "Blic", a jedan od ovih 11 licenciranih portfolio menadžera bio je i – Siniša Mali.

Jedanaest godina kasnije, 29. maja 2018, Siniša Mali postao je ministar finansija u Vladi Ane Brnabić, sa tolikim brojem afera iza sebe da ih se bez problema "iz glave" može nabrojati bar desetak, i sa ustaljenom navikom da rutinski izgovara neistinu a "da ne trepne". Dva se pitanja "kako" ovde nameću:

– Kako je bilo moguće da "osoba sa mozgom, vrednoćom, sa velikim kapacitetom" bude argumentovano dovedena u najužu vezu sa porodičnim nasiljem, finansijskim malverzacijama, prikrivanjem imovine, pritiscima na sud, svakovrsnim koruptivnim radnjama na najvišem nivou, nasilnim rušenjem u Savamali 2016. i plagijatom doktorata?

– Kako je bilo moguće da niti jedna od silnih afera u koje je Siniša Mali bio upleten u poslednjih pet godina nije došla niti jedan sudski epilog, a od mnogih od njih tužilaštvo je jednostavno odustajalo?

Odgovor na prvo pitanje je teže, i zahteva da se vratimo u period "prve javne karijere" Siniše Malog, sa početka dvihiljaditih godina. Prema nekim podacima, Mali ostaje u Agenciji za privatizaciju do kraja 2003. godine, međutim, u februaru 2003. "Blic News" piše da je Mali smenjen sa mesta direktora Centra za tendere Agencije za privatizaciju Republike Srbije, bez obrazloženja. "Na direktno pitanje da li je uzrok za njegovu smenu to što je on član G17 plus, Mali je najpre otčutao, da bi potom, uz ponov-

nu molbu da ga ništa ne pitamo, rekao: 'Informacije su vam relativno tačne, ali ne bih ništa da komentarišem pošto odlazim na novu funkciju', pisao je "Blic News".

Kako god, u septembru 2004. radnici Lukoil-Beopetrola stupili su u štrajk zbog toga što kupac iz Rusije nije uplaćivao novac dogovoren privatizacijom. Ratibor Stojanović, predsednik sindikata ASNS i Nezavisnost, tada daje izjavu za "Kurir", u kojoj kaže da je pri prodaji Beopetrola Rusima "napravljen školski primer sukoba interesa, jer je posle prodaje na mesto direktora za investicije postavljen specijalni savetnik Agencije za privatizaciju, koji je vodio posao prodaje Beopetrola": "Siniša Mali je bio savetnik Centra za tendere i učestvovao je u prodaji Beopetrola. On je tenderskoj komisiji, čiji sam i ja bio član, obrazlagao ponude Lukoil-a i MOL-a. Na osnovu njegovih analiza mi smo odlučili da je ponuda Lukoil-a bila bolja. Sada je njega isti taj Lukoil postavio za direktora za investicije", izjavio je tada Stojanović.

Devet godina kasnije, 2013, Savet za borbu protiv korupcije će proceniti da je prodajom Beopetrola ruskom Lukoilu država oštećena za oko 100 miliona evra.

Mesec dana pre štrajka u Beopetrolu, u avgustu 2004, poništena je aukcijska prodaja subotič-

■ Siniša Mali je 29. maja 2018. postao ministar finansija u Vladi Ane Brnabić, sa tolikim brojem afera iza sebe da ih se bez problema “iz glave” može nabrojati bar desetak, i sa ustaljenom navikom da rutinski izgovara neistine a “da ne trepne”

ke fabrike vagona Bratstvo, jer je Ministarstvo privrede utvrdilo “da je kupac Bratstva Branislav Mali koristio podatke koji nisu bili poznati drugim učesnicima aukcijske prodaje, kao i da im ih je mogao saopštiti samo njegov sin, Siniša Mali, koji je angažovan u Agenciji za privatizaciju”. Nakon prodaje ove kompanije u aprilu 2004, Siniša Mali je postavljen za predsednika Upravnog odbora firme Bratstvo. Dakle, afere nisu bile prvina u biografiji Siniše Malog i pre naprednjačkog doba.

VELIKI POVRATAK

No, posle ovih zbivanja (i uz još poneku optužbu na račun Siniše Malog da je odgovoran za “pljačkašku privatizaciju”, koja je došla iz kompanije Zdravlje iz Leskovca), ime Siniše Malog nestaje iz medija. U javnost će se vratiti tek 2012, kada postaje savetnik za ekonomsku i privredna pitanja tadašnjeg potpredsednika Vlade Aleksandra Vučića.

Od tada kreće vrtoglav uspon Siniše Malog, pa tako 2013. postaje glavni pregovarač sa Ujedinjenim Arapskim Emiratima, uključen je u stvaranje Er Srbije (i onda postavljen za predsednika Nadzornog odbora ove kompanije), a na jesen iste godine postaje predsednik Privremenog organa grada Beograda, nakon što je “prekomponovana” gradska skupština i sa mesta gradonačelnika Beograda smenjen Dragan Đilas. Nakon prevremenih izbora u proleće 2014, prvih u nizu na kojima SNS i Vučić uzimaju blizu 50 odsto glasova, Siniša Mali postaje gradonačelnik Beograda 24. aprila 2014. godine.

Tada daje intervju hrvatskom nedeljniku “Globus”, u kojem je naznačio Andreja Vučića, brata tada novog predsednika Vlade Aleksandra, kao zaslužnog za to što je on, Siniša Mali, postao gradonačelnik. “Stvar je u tome – ispričao mi je – što su Vučićev rođeni brat Andrej i moj mlađi brat Predrag (Peđa) najbolji

prijatelji. I ja sam uvijek njima pomagao. Andrej je, inače, siva Aleksandrova eminencija u Srpskoj naprednoj stranci, koji se nigde u javnosti ne pojavljuje. On radi u Zavodu za izradu novčanica, a inače se bavi strankom i Košarkaškim klubom Crvena zvezda. U prosincu 2012. Aleksandar je rekao da bi bilo dobro da radimo zajedno u Vladi. Tada su već krenuli pregovori s Arapima i Aleksandru je trebala osoba koja će s Arapima znati pregovarati”, pisao je novinar Darko Hudelist u “Globusu”.

LAŽI I AFERE

A onda, sa mesta gradonačelnika, Siniša Mali počinje da daje silne neutemeljene izjave i obećanja koja se neće ostvariti: da je vrednost 100 hektara zemljišta u Savskom amfiteatru pre početka izgradnje “Beograda na vodi” bila “nula”, da će za Novu 2016. godinu u Beograd doći sada već legendarnih 90.000 bugarskih turista, da izgradnja metroa počinje 2016. godine, da se “nigde u svetu metro ne gradi tamo gde su gusto naseljeni delovi grada, već tamo gde postoji mogućnost razvoja i izgradnje stambeno-poslovnih prostora”, da je dug Beograda nasleđen od Dragana Đilasa iznosio 1,2 milijarde evra, iako su ovu izjavu demantovali i Fiskalni savet i prethodnik Siniše Malog na mestu ministra finansija Dušan Vujović... (izjave sa sajta “Istinomer”).

Međutim, prva velika afera u vezi sa novim ministrom finansija izbija tokom 2014. godine, kada profesor Raša Karapandža argumentovano pokazuje da je ogroman deo doktorata Siniše Malog (napisanog i odbranjenog na FON-u 2013. godine) – plagijat: “U svojoj karijeri nikada se nisam suočio sa količinom prepisivanja kakva je prisutna u doktorskoj tezi gospodina Siniše Malog. (...) Na gotovo svim stranama disertacije postoji određeni procenat neoriginalnog teksta, a na više od jedne treći-

ne strana svoje doktorske teze gospodin Siniša Mali je prepisao čak 33 odsto ili više teksta!”, piše Karapandža na “Pešcaniku”.

Nedugo potom, nemačka izdavačka kuća De Gruyter potvrđuje da je članak Siniše Malog objavljen 2013. u međunarodnom naučnom žurnalu “Organization and Management”, na osnovu kojeg je Mali stekao pravo na odbranu doktora – plagijat. A dobar deo tog članka kasnije će biti uvršten u doktorat Siniše Malog.

No, one najveće afere Siniše Malog postepeno će otkrivati portal KRIK. U oktobru 2015, KRIK otkriva da je Siniša Mali kao direktor dve ošor firme, tokom 2012. i 2013. godine za nepoznatog kupca kupio 23 luksuzna apartmana u bugarskom letovalištu “Sveti Nikola”, i još jedan na svoje ime, da su stanovi vredni oko pet miliona evra, i da ih je otkupio od – direktora srpskog ogranka ruske kompanije Lukoil Srđana Dabića, u kojem je, sećate se, Mali bio zaposlen nakon što je privatizovan Beopetrol.

Potom, KRIK je otkrio da je firma oca Siniše Malog Branislava nezakonito dobila na poklon 10 hektara državnog zemljišta od kupca i direktora kompanije Alfa Protein, koja je privatizovana 2003. godine. Potom je Branislav Mali 2009. prebacio firmu (i ovo poklonjeno zemljište) na svog sina Sinišu, koji je odmah potom prodao i firmu i zemljište za pola miliona evra – samom sebi, odnosno kompaniji u kojoj je on, Siniša, bio direktor.

U aprilu 2016, u noći parlamentarnih izbora, nekoliko desetina ljudi pod maskama-fantomkama, naoružani palicama i u pratnji mehanizacije protivzakonito ruše zgrade u Savamali, u Hercegovačkoj ulici. Vrlo brzo će se ispostaviti da su ti objekti morali biti srušeni do juna te godine prema ugovoru o Beogradu na vodi, a s obzirom da su sudski po-

stupci još bili u toku, nađeno je rešenje u suspendovanju države Srbije i njenih zakona na nekoliko sati.

U junu 2016. Aleksandar Vučić saopštava da "iza rušenja u Savamali stoje najviši organi gradske vlasti u Beogradu", a celokupno postupanje policije i tužilaštva u ovom izuzetno jednostavnom i lako rešivom slučaju daje odgovor na ono drugo pitanje – kako je moguće da je Siniša Mali iz svih afera (za sada) izašao netaknut: niko nije smeo ili hteo da postupi kako pravila službe nalažu.

A potom, sledi "bomba": bivša supruga Siniše Malog, Marija, u martu 2017. daje intervju za KRIK u kome do detalja opisuje poslove i ponašanje svog bivšeg supruga, sa kojim ima troje dece koja su joj, u tom trenutku, bila oduzeta. U ovom intervjuu, Marija Mali objašnjava da joj je odbačena krivična prijava protiv bivšeg muža za psihičko i fizičko nasilje, kao i da je otpuštena sa posla.

Ako je bar petina svih stvari koje je u ovom intervjuu Marija Mali stavila na teret svom bivšem suprugu, govori-mo o godinama i godinama zatvora: da

ju je fizički maltretirao i hvatao za vrat pred decom; da ju je terao da lažira izjavu datu Agenciji za borbu protiv korupcije i da potpiše da je 95.000 evra u kešu Siniše Malog, za koje on nije imao pokriće, zapravo njeno nasledstvo; da Agencija za borbu protiv korupcije mesecima odbija da razgovara sa njom; da Siniša Mali ima još nekoliko nekretnina koje nisu prijavljene Agenciji; da je advokat Igor Isailović jedan od najbližih saradnika gradonačelnikovih, a ujedno i partner Ane Brnabić u kompaniji koju su zajedno osnovali; da joj se Siniša Mali hvalio da je on učestvovao u rušenju u Savamali; da njen bivši suprug "poseduje" sudiju koja će odlučivati o tome kome će pripasti deca; da mu je specijalni tužilac dao savete šta da radi, i detaljno opisala mehanizam kojim bogati očevi uz pomoć istih osoba u pravosuđu uzimaju decu majkama...

Tokom suđenja između supružnika, izašao je i podatak da školovanje njihovo troje dece košta 60.000 evra godišnje, a da to finansiraju "bliski prijatelji Siniše Malog" iz inostranstva.

I a sve ove stvari tužilaštva nisu pokretala istrage, pa tako, na kraju, dolazimo i do naslova ovog teksta. U februaru ove godine, Evropska komisija je objavila strategiju o proširenju na Zapadni Balkan, u kome je sve zemlje ovog regiona opisala kao "zarobljene države": "Danas, zemlje pokazuju jasne elemente zarobljene države, uključujući veze sa organizovanim kriminalom i korupcijom na svim nivoima vlasti i administracije, kao i snažnu povezanost javnih i privatnih interesa. Sve ovo daje osećaj nekažnjivosti i nejednakosti", piše u Strategiji.

Sve napisano do sada ide u prilog ovoj oceni. No, kada jednom država bude oslobođena, tj. izađe iz stanja zarobljenosti, biće potrebni "insajderi" da u detalje opišu kakve su to veze postojale sa organizovanim kriminalom i korupcijom. Kao neko ko je učestvovao u svim velikim potencijalno visokokorup-tivnim poslovima naprednjačke vlasti, novi ministar finansija bi bio taj savršeni insajder, odnosno svedok-saradnik.

RADMILO MARKOVIĆ

**DRŽAVA I
SOLIDARNOST**
POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

Projekat finansira
Evropska unija (preko
Delegacije EU u Srbiji)
kroz medijski program.

nedeljnik

VREME

www.vremesolidarnosti.rs

Unutrašnji dijalog između želja i stvarnosti

Ni u jednom trenutku trajanja unutrašnjeg dijaloga nije bilo organizovanog pokušaja da se približe stavovi onih koji smatraju da je svaki dogovor s kosovskim Albancima "izdaja" i onih koji su insistirali na neophodnosti dogovora i kompromisa

U toku maja 2018. godine, posle jedanaest meseci, završen je unutrašnji dijalog o Kosovu. Okončan je na isti način kako je i počeo – neformalno. Moguće je da je to bio deo plana inicijatora dijaloga, predsednika Srbije. Ali, ukoliko se analiziraju postavljeni ciljevi i njihovo ostvarenje, ima argumenata za tvrdnju da su se želje inicijatora sudarile sa nepopustljivom stvarnošću. To pak znači da iza inicijative nije bilo jasne strategije, a ni osposobljenog i uigranog tima koji bi ostvario ciljeve.

Sve do marta 2018. godine, činilo se da se relativno uspešno ostvaruje organizovana taktička zamisao. Po toj zamisli, javnost je trebalo suočiti sa dilemom "status quo ili etničko razgraničenje" kako bi se dobilo pokriće da se preispita ono što je parafirano 2013. godine u Briselu. Takođe, cilj je bio da se "puna normalizacija" pretvori u "normalizaciju sa etničkim razgraničenjem". Međutim, stvarnost je takva da *status quo* ne radi za Srbe i Srbiju, a etničko razgraničenje ma kako se zvalo, u sadašnjim okolnostima, nije moguće ostvariti. Da i jedno i drugo nose sa sobom rizik nestabilnosti i sukoba pokazalo se 16. januara 2018. godine, kada je ubijen Oliver Ivanović, a potvrdilo se 26. marta 2018. godine, kada je u Kosovskoj Mitrovici, uz prekomernu upotrebu sile, uhapšen Marko Đurić.

Od tad se nižu bezbednosni incidenti i intenziviraju se političko-bezbednosno-marketinške aktivnosti vlasti. U javnosti se zaoštava etnonacionalistički narativ. U takvim okolnostima zamire institucionalizovani unutrašnji dijalog i, posledično, urušava se ukupni unutrašnji dijalog. U isto vreme, Briselski dijalog je ponovo u zastoju. Ono što brine više od sudbine inicijative jeste može li destabilizovana srpska zajednica na Kosovu da izdrži pritisak.

BEZ POTPUNO OSTVARENIH CILJEVA

Osnovni ciljevi unutrašnjeg dijaloga koji su rekonstruisani iz samog autorskog teksta Aleksandra Vučića u "Blicu", odnosno iz inicijative, jesu: široki unutrašnji konsenzus, koji bi trebalo da uključi što širi krug društvenih aktera; suočavanje sa realnošću i prevladavanje mitologije o Kosovu; trajno rešenje i/ili rešenje koje bi bilo održivo i u budućnosti; mi-

Piše: **Dr Dušan Janjić**

*Autor je osnivač

Foruma za
etničke odnose

Foto: S. Radovanović / Tanjug

ljubivo rešavanje problema; ostvarivanje ključnih "naših" interesa, odnosno interesa Srbije i srpske zajednice; "otvaranje vrata" EU. Kad je reč o ovim ciljevima, neki od njih jesu delimično ostvareni, ali nijedan u potpunosti.

Prvi i najviše istican cilj – sveobuhvatnost izjašnjavanja koja vodi do opšteg konsenzusa, tek je delimično ostvaren. Pored relativne brojnosti i raznolikosti aktera unutrašnjeg dijaloga, nije se dogodila masovna i intenzivna javna debata. Mogućnosti postizanja društvene saglasnosti, odnosno konsenzusa, s vremenom je bila sve manja. Akteri i javnost podelili su se prema razlikama u ideologiji i politikama. U ovom razvrstavanju Kosovo se izgubilo kao glavna tema. Kosovo

nije unutrašnjim dijalogom postalo glavno "nacionalno pitanje". Linija grupisanja je odnos prema vlasti i (ne)slaganje prema budućnosti Srbije, odnosno (ne)prihvatanje članstva Srbije u EU, uključujući i odnos prema Rusiji i Zapadu (SAD i EU). Ni u jednom trenutku trajanja unutrašnjeg dijaloga nije bilo organizovanog pokušaja da se približe stavovi onih koji smatraju da je svaki dogovor s kosovskim Albancima "izdaja" i onih koji su insistirali na neophodnosti dogovora i kompromisa.

Iako se uspeh u suočavanju s realnošću može meriti najpre ostvarivošću iznetih predloga za rešenje, valja imati u vidu da će konačna ocena moći da se da tek kada se u javnosti pojavi predlog predsednika Srbije i kad ta politička platforma bude verifikovana u institucijama i javnosti. Za sada je potrebno istaći samo to da je pokrenuta široka rasprava o problemu Kosova. To potvrđuje nastojanje suočavanja sa stvarnošću, kao i neodložnu potrebu za njim.

Međutim, ukoliko se pod "suočavanjem sa stvarnošću" razume poznavanje osnovnih procesa i aktera kosovskog pitanja, unutrašnjim dijalogom je potvrđeno da javnost o tome nije obaveštena, a da ni stručna i naučna javnost, poput mnogih članova SANU ili intelektualaca, ne prati savremena dešavanja na Kosovu. Većina učesnika institucionalizovanog dijaloga nije uzimala u obzir postojeće stanje na terenu i opredeljenje Srbije za evropske integracije. Primere dobre prakse predstavljaju okrugli stolovi sa Srbima sa Koso-

DELIMIČNI USPEH: Unutrašnji dijalog

Foto: Sava Radovanović / Tanjug

i institucionalnom segmentu; otklanjanje prepreka koje otvorena pitanja u odnosima sa Kosovom stvaraju na putu ka uključivanju Srbije u EU; izgradnja "bezbednosnog paketa" koji bi sadržao kompleksne mere ljudske i opšte bezbednosti, uključujući bezbednost srpske zajednice. To zahteva i jasno definisanje aktera i procedure saradnje Srbije i Kosova u oblasti bezbednosti, kao i uloge pripadnika srpske zajednice u sistemu bezbednosti Kosova. Među prvim prioritetima su borba protiv organizovanog kriminala i terorizma, kao i sistemske korup-

va (posebno "Laplje Selo 2") i sa organizacijama građanskog društva, organizovani kao Nacionalni konvent za EU u Privrednoj komori Srbije, kao i doprinosi pojedinaca koji prate događaje na Kosovu i odnose Srba i Albanaca, i Srbije i Kosova. Otuda odsustvo argumenata u raspravama unutar unutrašnjeg dijaloga.

Postavljeni cilj demitologizacije rasprave o pitanju Kosova nije dostignut, niti je učinjen ozbiljniji napor u tom pravcu. Naprotiv, unutrašnji dijalog je doveo do nove mitologizacije jer je raspravu izmeštao u sferu ideologije i "političke korektnosti" otežavajući razmenu argumenata i spoznavanja stvarnosti. Nastojalo se da se izgradi predstava o uspešnosti čak i "nedodirljivosti politike" koju prema Kosovu vodi sadašnja vlast Srbije.

Nije ostvaren ni cilj da se dođe do trajnog rešenja "koje će osloboditi kosovskih briga buduće generacije". Trajno rešenje samo po sebi spada u neostvarive ciljeve zato što je istorija stalni proces i ne može se jednom zasvagda zaustaviti. Moguće je da je inicijator mislio na "održivo rešenje".

Većina učesnika dijaloga nedvosmisleno je prihvatila da se problem Kosova mora rešavati mirnim putem, ali glasovi koji su zazivali upotrebu "vojne sile", bili su konstantno prisutni tokom unutrašnjeg dijaloga. Najdalje su se čule poruke ministra odbrane o prekrajanju granica na Balkanu kao načinu da se pobeđi ideja "Velike Albanije".

POTREBE SVIH

Inicijator za cilj je odredio "kompromis": "To znači da ne izgubimo ono što ne smemo da izgubimo, a da, ako hoćete da to tako definišem, izgubimo ono što moramo." Time je zapravo postavljeno pitanje interesa koje bi trebalo odrediti i ostvariti kroz nastavak briselskog dijaloga. No, kako je interes osmišljena pa i politički artikulisana potreba, unutrašnji dijalog je ukazao na neke značajne potrebe koje bi trebalo odrediti i zastupati kao nacionalne. Među ovima su prvo potrebe Srbije: "puna normalizacija", odnosno napredovanje na putu normalizacije odnosa Srbije i Kosova kako bi se stvorili što povoljniji uslovi za napredovanje u tom procesu, a to znači napredovanje reformi u ekonomskom, socijalnom

uznapređenje ekonomskih interesa Srbije i privrednih subjekata iz Srbije na Kosovu, i to: zaštita vlasničkih prava kompanija iz Srbije, kao i same države Srbije uz poštovanje principa sukcesije imovine bivše Jugoslavije, ali uz osobenost situacije da nije razrešeno pitanje statusa Kosova; zaštita prava kompanija i zaposlenih u slučaju da su bili predmet privatizacije. Za ove potrebe bi trebalo razviti koncept finansijske i druge podrške za učešće u privatizaciji onih preduzeća koja su sada u nadležnosti Kosovske privatizacione agencije. To su sva preduzeća na Severu Kosova koja nisu još privatizovana, a među njima i "Trepča". Među potrebama Srbije je i izvođenje "čistog računa" iz do sada nastalih međusobnih potraživanja po osnovu neisplaćenih obaveza iz penzijskog, zdravstvenog i socijalnog osiguranja, po osnovu otplate i servisiranja otplate javnog duga, kredita stranim poveriocima, potraživanja iz sektora energetike, telekomunikacija i slično, naknada za oštećenja i ograničenja vlasničkih prava građana Srbije i pripadnika srpske zajednice na Kosovu; izrada strategije i ostvarivanje održivog razvoja opština sa srpskom većinom i pripadnika srpske zajednice uz striktnu kontrolu namenskog korišćenja u razvojne projekte.

Potrebe srpske zajednice na Kosovu su ostanak i opstanak uz unapređenje životnih standarda, prava koja uživaju ili bi, po zakonu i međunarodnom pravu, trebalo da uživaju, prevenirajući time sukobe i masovna iseljavanja, podstičući mir u regionu i stvarajući pogodno tle za saradnju sa kosovskim Albancima; podizanje kapaciteta pripadnika srpske zajednice za upravljanje procesom integracije u pravni i institucionalni okvir Kosova; ostvarivanje ZSO, u obimu i sa nadležnostima koje bi omogućile efektivnu i održivu koordinaciju zajedničkog nastupa opština sa srpskom većinom u ostvarivanju njihovih prava, naročito prava na svestrani i održivi razvoj; dograđivanje rešenja iz Ahtisarijevog Apendiksa 4. Sveobuhvatnog plana o političkoj zastupljenosti i pravima pripadnika srpske zajednice, što bi trebalo razviti u sistem samouprave srpske zajednice, uključujući ona prava koja ima albanska zajednica u centralnoj Srbiji, razvijanje mehanizama zaštite kulturnog nasleđa, garantovanje autonomije SPC, itd...

Amerikanci i Srbi – frka u kablu

Najnoviji rat Amerikanaca i Srba neće se voditi u realnom svetu, već – unutar kablovske televizije! Neće to biti rat za teritoriju, već za primat u uticaju u medijskoj sferi

Sukob niskog intenziteta između kablovskog operatera SBB i javnog medijskog servisa Srbije RTS-a traje već godinama. Pošto je SBB preuzeo vodeću (neki će reći monopolnu) poziciju u kablovskoj distribuciji TV signala, stvorili su se uslovi da ovaj sistem, u većinskom vlasništvu američke KKR grupe pokaže svoj uticaj u odnosu na RTS. Prvi, simboličan korak bilo je sklanjanje RTS-ovog Prvog programa sa prvog mesta na listi ponuđenih TV kanala u osnovnom paketu. Ovaj operater korisnicima ne daje mogućnost da menjaju redosled kanala, pa je tako prvi TV kanal koji ćete videti kada uključite TV aparat sada informativni kanal N1. Ovo je, inače, kanal koji je u vlasništvu operatera, baš kao i nekoliko sportskih, lovačko/ribolovačkih, filmskih i dečijih i Grand-muzičkih programa. Naime, prema našim propisima, moguće je da kablovski distributer ujedno bude i proizvođač sadržaja (kontenta), čime se u značajnoj meri ugrožava sloboda medijskog tržišta, odnosno, određeni kanali mogu biti privilegovani bez obzira na njihovu gledanost.

RTS je reagovao burno pokušavajući da dokaže da lista kanala mora da se formira prema gledanosti, odnosno relevantnosti određenih programa. Takođe, RTS se žalio i kada je SBB kupovao manje operatere osvajajući još veći deo tržišta, ili kada je podigao cenu svojih usluga bez prethodne konsultacije sa nadležnim regulatornim telima. Inače, u priči o srpsko-američkom sukobu na kablu upadljivo nema stavova ni mišljenja zvaničnih i nadležnih tela.

Međutim, rat se istinski rasplamsao kada je na red stigao prenos RTS-ovih kanala za gledaoce u dijaspori. Prvo smo videli saopštenje United grupe, u čijem sastavu je SBB, ali i sistemi prenosa TV signala putem interneta ili satelita kojim se RTS opominje da je nerazumno povećao cenu svojih programa, pa će ih operater izbaciti sa liste kanala za gledaoce u dijaspori. Navodno je RTS desetinama skuplji od BBC-a i ne dozvoljava usluge odloženog gledanja programa koje operater nudi svojim gledaocima. Moram da naglasim kako su saopštenja obe strane u sukobu veoma štura i teško je odgonetnuti šta se zaista događa jer je ovu vest RTS odbacio

kao netačnu i opisao je kao pokušaj pritiska na Upravni odbor RTS i njegove odluke.

DIJASPORI I REJTING

Tabloidi su odmah ovo opisali kao oduzimanje prava Srbima širom sveta da putem Total TV-a ili kablovskih distributera u Hrvatskoj, Bosni, Sloveniji ili Crnoj Gori gledaju program iz matice. Istini za volju, RTS je nedavno pokrenuo i svoju vebplatformu RTS Planeta, gde se kao i na IPTV sistemu Telekoma putem interneta mogu gledati programi RTS. Ipak, naša dijaspora u regionu je sklonija da televiziju gleda na kablovskoj, a ne putem kompjutera. U ruralnim predelima, u staračkim domaćinstvima, u vrltima Dalmatinske Krajine teško ćete naći dobar internet signal, al i većinu da se on koristi.

Rečeno jezikom tabloida – američki distributer, koji je ostvario dominaciju u regionu, odsekao je naše zemljake od rodne Srbije u medijskom smislu. Ma kako ovo bilo pojednostavljeno i senzacionalističko shvatanje, televizija je zaista način za ostvarenje geopolitičkog uticaja. Ovo je naročito vidljivo, recimo, u Bosni i Hercegovini gde osim Federalne televizije, kantonalnih televizija i Pinka, imate neprekidno borbu za gledaoce između RTS-a i HRT-a. To se vidi ne samo u emisijama informativnog karaktera, već se detaljno mere reklame, jezik, serije i filmovi, sportski prenos, rijaliti program i estrada – sve do turskih, srpskih ili hrvatskih serija. Dakle, rejting u dijaspori ne znači samo gledanost već i uticaj, odnosno vezanost za jednu ili drugu komšijsku zonu kulturnog ili estradnog uticaja.

Meni se, ipak, čini da je ovaj sukob RTS-a i SBB-a pojavni oblik jednog mnogo većeg i važnijeg procesa. Očigledno je sa razvojem tehnologije značaj distributera nadmašio proizvođača programa. To, naravno, znači da je usledila opšta globalizacija i komercijalizacija sadržaja u koju će se sve teže uklopiti kvalitetan i ozbiljan program kakav pravi RTS. Sve manje prostora će biti za emisije iz kulture, programa za decu, emisije koje se bave društvenim temama, ekologijom, za prenos iz Skupštine, ukratko za sve programe koji nisu iz oblasti zabave ili sporta. Mi, praktično, u Srbiji gledamo u oblasti televizi-

■ **Čini se da je sukob RTS-a i SBB-a pojavni oblik jednog mnogo većeg i važnijeg procesa. Očigledno je sa razvojem tehnologije značaj distributera nadmašio proizvođača programa. To, naravno, znači da je usledila opšta globalizacija i komercijalizacija sadržaja, u koju će se sve teže uklopiti kvalitetan i ozbiljan program**

Foto: Vladimir Milovanović

je ono što smo pre više od decenije videli u oblasti štampanih medija kada su praktično istrebljena ili marginalizovana sva profesionalna i nekomercijalna izdanja.

U oblasti mobilnih operatera, takođe nezvanično, sve češće se pominje mogućnost da United group postane uskoro vlasnik Telenora, čime će se dominacija ostvariti i stvoriti jedinstvena platforma koja će vam, kao i kod našeg Telekoma, ponuditi paket sa fiksnim telefonom, mobilnim brojem, internet provajdingom i TV paketima. Na tržištu će očigledno ostati samo dva velika igrača – a to će biti mobilni i internet provajderi, koji će optičkim kablom pokriti najveći deo potrošača.

Zato se javni servis nalazi u izuzetno delikatnom položaju. Bez obzira na njegovu relevantnost i 60 godina tradicije, on je osuđen na finansiranje iz budžeta, što posredno uvek znači da će osećati pritisak svake vladajuće garniture. Ukoliko se upusti u trku sa komercijalnim televizijama – što, u praksi, znači merenje gledanosti – biće prisiljen da se liši „ozbiljnog“ sadržaja koji nema veliku gledanost, ali je u opisu delatnosti javnog servisa. Ukoliko ga kablovski operateri budu diskriminirali, on će praktično morati da se bori za gledaoce populističkim konceptom. To znači – neprekidne reprize domaćih serija i natpevavanja narodnjaka i starogradske muzike.

Što se dijaspore tiče, od kako se raspala SFRJ, sve novonastale države su svoj nacionalni identitet tvorile istim koracima. Prvo se insistiralo na autohtonom jeziku – jednoj od varijanata srpskohrvatskog ili hrvatskosrpskog – a zatim na svom TV javnom servisu. Zato je HRT definisana kao savremena „katedrala duha“ sa manjim ili većim stepenom profesionalizma. Ako je za utehu RTS-u, slična čistka na američkoj kablovskoj mreži desila se i u Hrvatskoj kada je United grupa kupila najgledaniju komercijalnu televiziju TV Nova, koja je svojim informativnim programom nadmašila HRT. Sada je na spisku kanala u Hrvatskoj na mestu broj 1, TV Nova, baš kao što je u Srbiji ovdašnji N1.

CENA UKRUPNJIVANJA

Američki fond je svojom investicijom učinio ono što je do danas na ovim prostorima bilo nezamislivo zbog političkih razlo-

ga. Mi ćemo, dakle, imati u medijskom smislu Pax Americana, ono što su upravo nacionalne televizije decenijama uspevale da razvale – jedinstveno medijsko tržište. Verovatno se od te ideje mnogo više ježe u Hrvatskoj, ali je razvoj tržišta neumoljiv.

Pokazalo se da su sve ovdašnje medijske i političke elite pokazale kratkovidost po pitanju razvoja medija jer se medijski uticaj merio vlasničkim udelom, pa se pažljivo gledalo ko će biti kupci medijskih kuća. Ispostavilo se da su vlasnici, u stvari, investicioni fondovi, a da ključeve tržišta, u stvari, drže provajderi. Oni će u neposrednoj i daljoj budućnosti biti glavni medijski igrači na ovim prostorima.

Pitanje za nas, gledaoce, onda glasi – da li je ipak moguće definisati određena pravila ponašanja, ne samo za proizvođače programa, već i za emitere i distributere?

Rešenje je tako jednostavno, koliko i nedostižno. Najavljena Medijska strategija morala bi da definiše sva pravila koja u ovom trenutku ili ne postoje, ili se odnose na televiziju kakva je bila pre 30 godina. Sva sporna pitanja, ali bukvalno sva, iz dosadašnjih sukoba RTS-a i SBB-a već su definisana, ali nedovoljno precizno, pa ostavljaju prostor za različita tumačenja – od liste i redosleda kanala, naknada za emitovanje i prenos, različite oblike prenosa signala, obavezne sadržaje i uslove koje moraju ispuniti nacionalni emiteri, marketing (jer je pitanje ko se bavi prodajom oglasnog prostora na kablovskim kanalima u Srbiji), nove platforme za gledanje i emitovanje, veb-portali i bezbroj drugih. Takođe, medijska strategija morala bi ozbiljno da razmotri dosadašnji rad organa čiji je zadatak bio praćenje TV programa, jer je upadljiv nedostatak bilo kakve regulacije.

Primeru ima bezbroj, od pornografije i rijalitija do predizbornih kampanja, neravnopravne zastupljenosti i dostupnosti medija svim učesnicima u izbornom procesu. Pomislite samo koliko će isprepletenih interesa pratiti stvaranje nove medijske strategije – od političkih, preko zahteva kapitala, marketinških agencija, distributera... Na samom kraju, valjda će neko bar malo povesti računa i o nama – gledaocima, pretplatnicima, korisnicima, biračima i konačno, građanima Srbije u zemlji i rasejanju, kako se to kaže.

Kako se čuva genetski materijal

Od maja meseca parovi u Srbiji mogu da čuvaju embrione i reproduktivne ćelije o trošku država, a ta mere je uvedena kao jedna u nizu za povećanje nataliteta, o čemu smo pisali u prethodnim brojevima

U svetu, pa i kod nas, sterilitet pogđa sve veći broj parova. Procenjuje se da u Srbiji ima oko 400.000 parova koji imaju neki problem sa začećem. Neki od tih parova problem neplodnosti mogu da reše metodama lečenja koje podrazumevaju antibiotike, lake hirurške intervencije ili suplemente. Ipak, jedan deo parova do potomstva može doći isključivo jednom od potpomognutih oplodnji – inseminacijom, vantelesnom oplodnjom.

Uzroci steriliteta mogu biti brojni: godine starosti, poremećaji menstrualnog ciklusa, neprohodni jajovodi, slaba funkcija jajnika, slaba pokretljivost spermatozoida, infekcije, gojaznost, stres, psihički problemi... Plodnost žene opada sa godinama pa zato doktori preporučuju da se ispitivanje steriliteta počne šest meseci posle nezaštićenih redovnih seksualnih odnosa. Udruženje Šansa za roditeljstvo pokrenulo je svoj časopis, podstaknut činjenicom da se u Srbiji još uvek malo zna o potpomognutoj oplodnji i problemu neplodnosti. "Mnoga evropska udruženja imaju magazin kome je jedina i osnovna tema sterilitet. Želeli smo da takvu praksu donesemo u Srbiji, te da ovim putem redovno informišemo, edukujemo, predstavimo im novine u lečenju neplodnosti...", napisala je Sandra Jovanović, predsednica Udruženja u prvom broju časopisa "Šansa za roditeljstvo", koji je izašao nedavno: "Kroz projekte koje smo do sada sprovodili bilo je jasno da su parovima i pojedincima u Srbiji neophodni: prava i

proverena informacija o lečenju neplodnosti, poboljšanje kvaliteta usluga lečenja, veća briga države o ovom problemu ali i razumevanje okoline", naglašava predsednica udruženja.

Od maja meseca parovi u Srbiji mogu da čuvaju embrione i reproduktivne ćelije o trošku država, a ta mere je uvedena kao jedna u nizu za povećanje nataliteta, o čemu smo pisali u prethodnim brojevima. Srbija je u aprilu prošle godine dobila Zakon o biomedicinskoj potpomognutoj oplodnji kojim su stvoreni uslovi za formiranje banke reproduktivnih ćelija, tkiva i embriona. Ta vest je obradovala oko 400.000 parova koji se bore sa sterilitetom i upravo su ovi podaci bili jedan od razloga zbog kojih je novim Zakonom omogućeno zamrzavanje polnih ćelija. Država je prepoznala značaj vantelesne oplodnje i krenula da učestvuje u troškovima, a novim zakonskim rešenjima se taj proces nastavlja. Novim Zakonom su stvoreni uslovi za formiranje banke reproduktivnih ćelija, tkiva i embriona i omogućeno zamrzavanje polnih ćelija. Prema rečima profesora Slobodana Radulovića, koji je pre 25 godina uradio prvu vantelesnu oplodnju u zemlji, država je omogućila da se u slučaju da postoji veći broj kvalitetnih embriona (oplođenih jajnih ćelija), deo njih zamrzne i ponovo upotrebi, rekao je Radulović za N1. Dosad su se pri vantelesnoj oplodnji do tri embriona vraćala u matericu, dok se ostatak bacao, a sada mogu da se zamrznu, čime se omogućava više pokušaja

vantelesne oplodnje iz jednog stimulisanog ciklusa.

MAJKE I POSLE 35

Pored zamrzavanja embriona, omogućeno je i zamrzavanje jajnih ćelija i sperme. "Ženama koje zbog posla ili bilo kog drugog razloga ne žele u ovom trenutku da imaju dete, savetujemo zamrzavanje jajnih ćelija. Sačuvajte svoj fertilni potencijal, i možete kasnije da se odlučite za potomstvo", poručuje profesor Radulović. Profesor napominje da plodnost žene drastično opada posle 35. godine, ali da im zamrzavanje jajnih ćelija i embriona omogućava da i kasnije dobiju decu.

Ukoliko par ispunjava uslove, Republički fond za zdravstveno osiguranje će finansirati tri pokušaja vantelesnog oplođenja, a najavljeno je da će lokalne samouprave finansirati četvrti pokušaj. Naravno, potrebno je skupiti zahtevane analize koje predstavljaju pripremu za sam postupak. Ovde treba napomenuti da će, ukoliko rezultati pokažu da je sve u redu, odnosno da nema problema, a da ženski partner nije blizu 42. godine, do koje Fond finansira pokušaje VTO, par prvo biti u obavezi da uradi tri inseminacije, kao još jedan vid biomedicinski potpomognutog oplođenja, pa tek ukoliko se ni tada ne desi trudnoća, upućuje se na pripremu za VTO.

Procedura se, međutim, ovde ne završava, s obzirom da sledi odlazak na prvostepenu komisiju koja proverava da li postoji sva potrebna dokumentacija i

NOVE ŠANSE: Potpomognuta oplodnja

Foto: wikimedia

da li su analize u roku važenja, pa ukoliko su ovi uslovi ispunjeni, može da se ide na drugostepenu komisiju, koja treba da da potvrdu o ispunjenosti uslova za proces VTO. Tek nakon ove potvrde, koja se overava u Republičkom fondu za zdravstveno osiguranje, par dobija poziv od izabrane klinike da dođe na konsultaciju i tek tada se završava administrativni deo procedure, a počinje onaj praktični. Naravno, sve ovo se može i preskočiti samostalnim finansiranjem celokupnog postupka, ali u tom slučaju se par mora pripremiti na visoke troškove, koji u proseku iznose oko 4000 evra.

Spisak klinika koje su potpisale ugovor sa Republičkim fondom za zdravstveno osiguranje dostupan je na sajtu ovog Fonda.

HUMANI GEST

Kad je reč o donaciji, koja će biti omogućena od jeseni, važno je da ova procedura bude strogo kontrolisana kako ne bi došlo do zloupotreba. Važno je takođe da je VTO procedura sa doniranim materijalom opcija za parove i pojedince koji su iscrpili sve druge mogućnosti sa svojim materijalom, te da se izvodi u izuzetnim slučajevima, ne uvek i ne obavezno.

Novi Zakon o BMPO, parovima u Srbiji omogućava uvoz i izvoz reproduktivnih ćelija i embriona pod kontrolisanim uslovima i propisuje stroga pravila u kvalitetu BMPO. To znači da građani Srbije

moгу biti davaoci svojih reproduktivnih ćelija i embriona, ali i učestvovati u postupku sa darovanim reproduktivnim ćelijama i embrionima. Ovaj Zakon predviđa da je darovanje reproduktivnih ćelija i embriona nesebičan i dobrovoljan čin i da se ne naplaćuje.

Kada u postupku BMPO nije moguće koristiti sopstvene reproduktivne ćelije jednog od supružnika, odnosno vanbračnog partnera, jer nema izgleda da bi do začeca moglo doći uz upotrebu sopstvenih reproduktivnih ćelija, kada su drugi postupci BMPO bili neuspešni, odnosno kada je to potrebno radi sprečavanja prenošenja teške nasledne bolesti na dete, u postupku BMPO mogu se upotrebiti darovane reproduktivne ćelije.

U prošlosti, žena koja je želela da ostane trudna i da rodi dete nije imala drugog izbora nego da to uradi sa sopstvenim jajnim ćelijama. To je značilo da žene koje su zbog broja godina ili iz nekog drugog medicinskog ili genetskog razloga ostale bez svojih vlastitih reproduktivnih ćelija nisu bile u mogućnosti da ostvare trudnoću i da rode dete. Takođe, to je važilo i za žene koje su nosioci nekih ozbiljnih i naslednih bolesti, a koje nisu želele da je prenesu na svoje potomstvo. Novim Zakonom o BMPO iz 2017. godine omogućena je donacija jajnih ćelija i u našoj zemlji. Program donacije jajnih ćelija se pre svega preporučuje u sledećim slučajevima: preuranjena menopauza, serija neuspešnih pokušaja VTO, istorija pobačaja, istorija lošeg kvaliteta jajnih ćelija, istorija naslednih bolesti, nepostojanje odgovora ili slabog odgovora jajnika na stimulaciju, žene preko 40 godina, nepostojanje jajnika.

Na osnovu Zakona o BMPO davalac jajnih ćelija je žena čije se jajne ćelije koriste za oplodnju duge žene. Davalac jajnih ćelija može biti i žena koja učestvuje u postupku BMPO iz koga je nastao višak njenih jajnih ćelija, a koje ona želi da da. Davalac jajnih ćelija mora dati pismeni pristanak za darivanje. Doniranje predstavlja tip vantelesne oplodnje korišćenjem spermatozoida anonimnog donora. Najčešća indikacija za donaciju spermatozoida je azoospermija, bez obzira na njeno poreklo. O ovoj vrsti donacije tre-

ba razmisliti i u slučajevima kada se u porodičnoj anamnezi muškarca detektuju nasledne bolesti koje se mogu preneti na potomstvo. Davalac semenih ćelija je muškarac čije se semene ćelije upotrebljavaju za oplodnju žene koja nije njegova supruga, odnosno vanbračna partnerka. Davalac semenih ćelija mora dati pismeni pristanak za darivanje.

Kod određenog broja parova se zbog raznih indikacija predlaže donacija embriona. To su najčešće parovi kojima je u isto vreme potrebna i donacija jajne ćelije i donacija spermatozoida. Ova vrsta donacije se dešava u najtežim kombinovanim slučajevima neplodnosti. Zakonom o BMPO u Republici Srbiji predviđen je strog biomedicinski i pravno-etički okvir i definisano je da jedan par davalca može embrione darovati isključivo jednom primaocu, u jednom ili u više ponovljenih postupaka. Ovo pravilo je uvedeno zbog postojanja velike verovatnoće ukrštanja i susretanja "polubračne"/"polusestara" u državama sa malim brojem stanovnika. Po ovom Zakonu, nije moguće osporavanje očinstva ili majčinstva dece koja su dobijena postupkom vantelesne oplodnje doniranim embrionom.

Davaoci embriona su supružnici, odnosno vanbračni partneri koji su odustali od korišćenja svojih embriona koji su nastali u postupku homologne oplodnje i koji ne žele više da ih koriste za sopstvenu oplodnju. Davaoci embriona moraju dati pismeni pristanak za upotrebu svog embriona u oplodnji drugih supružnika, odnosno vanbračnih partnera, odnosno žene koja živi sama.

Novim Zakonom o BMPO predviđeno je da pravo na postupke BMPO ima i punoletna i poslovno sposobna žena koja živi sama i koja je sposobna da vrši roditeljsku dužnost i u takvom je psihosocijalnom stanju na osnovu koga se može opravdano očekivati da će biti sposobna da obavlja roditeljske dužnosti, odnosno i u tim slučajevima predviđena je mogućnost doniranja sperme ili embriona. Davaoci reproduktivnih ćelija i embriona moraju biti punoletna, zdrava i poslovno sposobna lica.

BILJANA VASIĆ

Ovaj tekst nastao je u okviru projekta "Nestaje li Srbija – populaciona i demografska politika" koji je podržalo Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije preko konkursa za projektno sufinansiranje medijskih sadržaja

Fotografije: Marija Janković

Odjeci Prvog svetskog rata

Rastuća nejednakost u svetu, slabljenje socijalne države, jačanje krajnje desnice i antisistemskih pokreta, separatistički pokreti, Bregzit, finansijska kriza, Donald Tramp, izlazak SAD iz Atomskog sporazuma sa Iranom, Severna Koreja, politička kriza u Italiji, rat u Siriji, zahuktavanje krize na Bliskom istoku – čini se da je svet na prekretnici, kao što je bio na prekretnici početkom 20. veka. Da li smo sto godina po završetku Prvog svetskog rata nešto naučili

Da li je situacija u svetu danas složenija nego pre 1914. godine? Kakvi su odnosi evropskog centra i periferije? Kako stoje stvari sa demokratijom i ljudskim pravima? Da li su radnice danas u nekim zemljama u jednako lošem položaju kao početkom 20. veka? Da li smo nešto naučili iz mira posle 1918? Da li su desničarske ideje i ekstremizam u Evropi u porastu u odnosu na period od pre tridesetak godina? Kakvu ulogu u tome igra kapitalizam koji je ojačao posle sloma SSSR?

To su samo neka od pitanja na koja su pokušali da odgovore učesnici tribine "1918–2018. – Mir, demokratija i ljudska prava – šta smo naučili?", koju je organizovala Fondacija "Fridrih Ebert" (FES) u Srbiji u saradnji sa nedeljnikom "Vreme". Na tribini su u četvrtak 23. maja u Jugoslovenskoj kinoteci govorili: nekadašnji poslanik nemačkog Bundestaga Markus Mekel, književnik i prevodilac Ivan Ivanji, naučni saradnik Instituta za savremenu istoriju Predrag J. Marković, profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu Jovo Bakić, profesor Fakulteta političkih nauka Đorđe Pavićević i urednica nedeljnika "Vreme" Jovana Gligorićević. Moderator je bio odgovorni urednik našeg lista Filip Švarn.

ZABORAVLJENI RAT

Na početku razgovora Markus Mekel, jedan od inicijatora "Manifesta za evropsku kulturu sećanja" objavljenog povodom obeležavanja sto godina od početka Prvog svetskog rata, rekao je da je u Nemačkoj Prvi svetski rat u velikoj meri zaboravljen. On je podsetio da stogodišnjica početka Prvog svetskog rata 2014. godine u Nemačkoj takoreći nije bila obeležena, jer se "Nemačka pre svega bavila, a i danas se bavi, posledicama Drugog svetskog rata".

Mekel kaže da su mnoge socijaldemokratske organizacije koje su pre Prvog svetskog rata zagovarale antiratno raspo-

■ **"Pravo je osnova svega, ono je proisteklo iz evropske tradicije. Ne mislim da je ideja o pravu imperijalistička farsa. Pravo je dostignuće humanizma. Mi sada stojimo pred izazovom da svakome priznamo ta prava i ja bih to označio kao našu misiju"**

Markus Mekel, nekadašnji poslanik nemačkog Bundestaga

loženje istovremeno bile nacionalno orijentisane te da su na kraju u velikoj meri podržale rat, i da je "2018. godina važna i zbog toga što označava stogodišnjicu od raspada Osmanskog, Ruskog i Habsburškog carstva".

On je izrazio zabrinutost da će u vezi sa ovom godišnjicom novi talas nacionalizma preplaviti Evropu, jer će se svaka država truditi da se prikaže u što boljem istorijskom svetlu. "Čini se da će se povodom stogodišnjice svaka zemlja baviti sopstvenom istorijom, ali mora se voditi računa o načinu na koji će to biti izvedeno", rekao je Mekel i dodao da je u posleratnom poretку povlačenjem granica na Bliskom istoku vođeno više računa o interesima velikih sila – Velike Britanije i Francuske – nego o dobrobiti tamošnjih naroda i da u tome takođe treba tražiti uzrok za trenutnu krizu na Bliskom istoku.

■ **“U tržišnu ekonomiju je posle Drugog svetskog rata uveden element socijalne brige pa se govorilo o socijalnoj tržišnoj privredi. Taj termin se danas retko čuje u Nemačkoj – postojao je dok je postojao strah od komunizma”**

*Ivan Ivanji,
književnik i prevodilac*

“Postavlja se pitanje da li je uopšte moguće učiti iz rata, jer kada su dobro i zlo jasno razdijeljeni lako je reći ‘nikada više’, ali se ne mogu prenebragavati aktuelni nereseni problemi”, rekao je Mekel.

VARLJIVA DEMOKRATIJA

On se osvrnuo i na samit EU – Zapadni Balkan koji je prošlog meseca održan u Sofiji: “Treba još jednom da razmislimo da li smo zacrtali pravi pristup EU. Ono što se sada dešava umnogome podseća na situaciju koju smo imali pre sto godina kada se stvarao novi svetski poredak”, naglasio je Mekel. Nakon Prvog svetskog rata, nakon nebrojenih zločina i žrtava, u Evropi je počelo da se dešava nešto iznenađujuće pozitivno – razvile su se demokratske zemlje, pri čemu su ključnu ulogu odigrale SAD.

Prema njegovom shvatanju, prvi talas demokratizacije u Evropi tesno je skopčan sa ulaskom SAD u Prvi svetski rat

1917. godine. “SAD su bile zemlja koja je donosila jasnu poruku nacionalnog opredeljenja i ustanovljavanja demokratije. I poraženi Nemački rajh se priklonio parlamentarnoj demokratiji nadajući da će zbog toga dobiti povoljnije mirovne uslove. Čak i tamo gde prethodno niste imali dužu borbu za demokratiju ona je uspostavljena, uključujući i Jugoslaviju, koja je osnovana kao konstitucionalna demokratija, znači kao monarhija sa parlamentom”, rekao je Mekel. A samo petnaestak godina pre toga u velikom broju evropskih zemalja demokratija se jedva nazirala.

“Novi talas demokratizacije odigrao se na kraju 19. veka, da bismo danas mogli da konstatujemo da zemlje poput Mađarske i Poljske ozbiljno dovode u pitanje osnovne demokratske vrednosti”, kaže Mekel i ističe da ljudi u zapadnim zemljama posle Drugog svetskog rata nisu mogli da zamisle da demokratija zaista može da bude ugrožena.

Tada je, tvrdi Mekel, demokratija bila moguća samo na temeljima nacionalnih država, dok je danas Evropska unija ta koja se stara o osnovnim pravima ustanovljenim Lisabonskim sporazumom. On smatra da se danas ponovo postavlja pitanje etabliranja i obezbeđivanja demokratije i da li demokratija uopšte može da se osnaži spolja, a u kojoj meri snage unutar jednog društva uopšte mogu na to da utiču.

Mekel je podsetio da kada je posle Prvog svetskog rata formiran novi svetski poredak gubitnici uopšte nisu bili za pregovaračkim stolom, do j je danas tako nešto nezamislivo. “Partije koje su u Nemačkoj već 1917. progurale mirovnu rezoluciju i postavile osnove vajmarske demokratije, došle su do zaključka da je bilo svejedno ko je na vlasti. Nemačka je bila odgovorna za rat i morala je da ga sanira”, podvukao je Mekel.

On je naglasio da su tek Ujedinjene nacije (osnovane 1945) uspele u pokušaju uvođenja međunarodnog mirovnog poretka, i to čitav jedan rat nakon osnivanja Lige naroda 1920. Pošto

■ **“Populizam služi kao borbeni pojam, a istovremeno je mnogo lakši nego da nekom kažete da je krajnji desničar. U tom smislu, nismo ništa naučili. Između 1918. i 2018. nema nikakve razlike. Naša tragedija tek počinje”**

*Jovo Bakić, profesor
Filozofskog fakulteta u Beogradu*

nacionalne države ne podrazumevaju samo jednu etničku grupu “bilo je neophodno da se i manjinama daju određena prava, što i danas treba da ostane u našem fokusu”. Mekel smatra da ne postoji bolje rešenje za opšti poredak od jačanje EU koja predstavlja otelotvorenje pouka iz Drugog svetskog rata. “Ne vidim da postoji alternativa za EU”, naglasio je Mekel, jer pojedine države “svoju nacionalnu, bezbednosnu, kao i socijalnu i ekološku agendu ne mogu da savladaju same”.

On je podsetio da su Nemačkoj bile potrebne decenije da bi se suočila sa nacističkom prošlošću, ali da je sada po tom pitanju veoma otvorena i zaključio da je “Drugi svetski rat bio rasistički motivisan, a da nažalost rasizam u Nemačkoj ponovo predstavlja problem”.

MIR I LJUDSKA PRAVA – FIKCIJA ILI ČINJENICE

“O ljudskim pravima ne bi smelo da se govori bez oslanjanja na činjenice”, smatra Ivan Ivanji. Međutim, šta ako dođemo do zaključka da su ljudska prava fikcija?”

Ivanji je istakao da se na listi članica Lige naroda, koju je inicirao američki predsednik Vudrou Vilson, SAD nikada nisu našle, ali da je Vilson ipak za svoju inicijativu dobio Nobelovu nagradu za mir. Za razliku od SAD, Nemačka jeste bila članica Lige naroda sve do 1933, kada je Hitler otkazao članstvo.

“Ligu naroda pominjem kako bih ukazao na besmislenost međunarodnog prava”, rekao je Ivanji, objašnjavajući da je “u praksi međunarodno pravo ono, o čemu se dogovore velike sile, ako uspeju o bilo čemu da se dogovore”. Ujedinjene nacije su svakako bolje organizovane od Lige naroda, ali je pitanje

da li smo zaista nešto naučili, pošto se velike sile baš i ne obaziru na UN ako se to kosi sa njihovim interesima.

NAKON RATA – RAT

“U Srbiji se diskutuje o tome da li je 1918. velika pobeda, jer je tada rođena kraljevina SHS i jugoslovenski narodi se ujedinili pod dinastijom Karađorđević; ili je to pak poraz srpske ideje, jer su se Srbi bez potrebe ujedinili sa tuđincima koji su bili na poraženoj strani. Za mene je ovo drugo besmisleno”, istakao je Ivanji.

“Jedva dve decenije posle pokolja za vreme Prvog svetskog rata počinje Drugi svetski rat, sa još većim razaranjima i još većim brojem žrtava, planinama leševa u koncentracionim logorima, pravi se atomska bomba... Da li smo nešto naučili?”, upitao je Ivanji podsećajući da je u susret Drugom svetskom ratu “moler i kaplar austrijskog porekla” stao na čelo Nationalsocijalističke nemačke radničke partije. “Naglašavam – socijalistička i radnička. Umesto da shvate sa koje strane pretila opasnost, Socijalistička i Komunistička partija Nemačke napadaju jedna drugu i moralno se međusobno uništavaju.”

POGLED KA SEBI

Ivanji je naglasio da je pogrešno izjednačavati nacizam i stalinizam, Hitlera i Staljina, i kaže da je lepo što Mekel sa svojim istomišljenicima okupljenim oko “Manifesta za evropsku kulturu sećanja” poziva na uspostavljanje sveobuhvatnog poretka mira. “Ko se sa tim ne bi složio?”, rekao je Ivanji. “To je i ideja Ujedinjenih nacija, zar nije?”

Međutim, Ivanji kod njih ne vidi želju da se čuje i druga strana, jer polaze od toga da je to što danas nazivamo parlamentarnom demokratijom jedino poželjno uređenje. I to u trenutku kada Velika Britanija napušta EU, kada pojava nemamo šta će uraditi nova italijanska vlada, kada Poljska i Mađarska iskaču iz okvira evropskih demokratskih standarda i vrednosti, kada SAD imaju predsednika koji je u unutrašnjem ratu sa svojim pravosuđem, svojim tajnim službama, polovinom svog stanovništva, kada se ne može računati na sveobuhvatan mir. Ivanji kaže da na Zapadu ne vidi volju da se sagledaju težnje i svakodnevni život u drugačijim sredinama i društvenim uređenjima.

“Zar ni to nismo naučili za ovih stotinu godina?”, upitao je Ivanji, podsećajući na oridinarnu činjenicu da danas pitanje sveobuhvatnog mira ne može da se rešava bez Kine, Rusije, Indije, Brazila, Irana, Turske, Palestine...

“Ja lično ne želim da živim ni pod vlašću druga Sija, ni gospodina Putina, ali ako želimo da izgradimo sveobuhvatni poredak mira, bez njih to neće biti moguće. Bojim se da kažem, ali reći ću – nismo naučili gotovo ništa”, rekao je Ivanji. Kazao je i da se unutar zapadne Evrope već više od 70 godina ne vode vrući ratovi, da se međusobno vodio hladni, a da evropske države oružane ratove vode negde drugde, gde ih lično ne pogađa.

TERET BELOG ČOVEKA – KONTEKST PRVOG SVETSKOG RATA

Istoričar Predrag J. Marković osvrnuo se na dublje procese utkane u kontekst Prvog svetskog rata. On je rekao da okolnosti pre Prvog svetskog rata, kao i kraj 19. veka, umnogome podsećaju na današnju situaciju. “Svet je bio dosta integrisan,

prema nekima čak integrisaniji nego što je danas. Putovalo se bez vize u SAD, kretanje kroz Evropu je bilo mnogo lakše – to vidimo po našim akademikima koji su studirali na Sorboni, u Grenoblu, Berlinu... U Evropi je vladalo jedinstvo, pogotovo na nivou elita”, rekao je Marković.

On je takođe podsetio da su tekovine *La Belle Époque* (1871–1914) značile nastojanje da svi prihvate evropske vrednosti. “U to vreme razvijala se demokratija, ljudska prava su znatno proširena, uvedeno je žensko biračko pravo, svi muškarci dobili su pravo glasa (mada ne u Austro-Ugarskoj, što je imalo posledice po našu istoriju), ljudska prava stigla su i do Rusije. Izgledalo je da je dovoljno da se prihvate zapadne vrednosti da bi se postiglo blagostanje”, istakao je Marković.

Simbol tih evropskih težnji za Markovića je Tarzan, junak romana Edgara Rajsja Barouza *Tarzan među majmunima* (objavljenog 1912). “Da li ste nekada razmislili o tome zašto je Tarzan engleski lord?”, upitao je Marković. “Zato što je prirodno da engleski lord vlada gde god se pojavi, o tome se radi.” Marković je podsetio da, za razliku od današnjeg sveta u kojem rasizam nije prihvatljiv, Britanci su tada bili rasisti – verovali su da beli čovek prirodno treba da vlada – upravo je to Kipling nazvao “teret belog čoveka”. “Tu nije bila samo želja za eksploatacijom, oni su išli u civilizatorske misije – da civilizuju divljake. Na sličan način Austro-Ugarska nije imala nikakve koristi od Bosne i Hercegovine (aneksija Bosne i Hercegovine 1908), nego je želela da civilizuje balkanske divljake, pa se taj projekat nije dobro završio, jer su lokalni narodi imali drugačije ideje o tome u kakvoj državi žele da žive. Postojala je samouverenost da budućnost pripada belom čoveku i da samo treba da se nastavi tim putem, pa će harmoničnim razvojem svi da prihvate te vrednosti”, naglasio je Marković.

On je objasnio da su se ove evropske vrednosti urušile u Prvom svetskom ratu. “Evropa je tada umrla kao svetski hegemon. Nije slučajno što su carstva počela da se raspadaju posle 1918. godine”, smatra Marković. “Ono što je danas drugačije je da izazovi sada dolaze više spolja nego unutar Evropske unije. Možda je danas ključni faktor stabilnosti zaista Nemačka. Umesto Vilhelma i Fon Moltkea koji su jedva čekali da izazovu rat, danas imamo Nemačku kao stabilizujući faktor u Evropi”, istakao je Marković. On smatra da je to ogromna pozitivna razlika u globalnom smislu. “Međutim, naš region je mnogo komplikovaniji danas, jer imate mnogo novih entiteta koji tada nisu postojali. Jugoslavija je pak bila Evropska unija u malom – jedan liberalan, antiklerikalni projekat – ideja je bila napraviti državu koja će prevazići verske razlike. Nije uspeo, ali po ideji liči na EU. Jugoslavija nije bila samo etnička zajednica, nego zajednica vrednosti”, podsetio je Marković.

KAPITALIZAM, REČ KOJA NEDOSTAJE

“Ono što je mene zapanjilo kada sam čitao ‘Manifest za evropsku kulturu sećanja’ je da se nijednom rečju ne spominje kapitalizam”, rekao je na početku svog izlaganja profesor Filozofskog fakulteta Jovo Bakić. Prema istraživanjima francuskog ekonomiste Tome Piketija (“O egzistencijalnim pitanjima”, “Vreme” br. 1263), nejednakost je, od kada se može meriti,

■ **“Evropske vrednosti urušile su se u Prvom svetskom ratu. Evropa je tada umrla kao svetski hegemon. Nije slučajno što su carstva počela da se raspadaju posle 1918. godine. Danas je drugačije, izazovi sada dolaze više spolja nego unutar Evropske unije. Možda je ključni faktor stabilnosti danas zaista Nemačka”**

*Predrag J. Marković, naučni saradnik
Instituta za savremenu istoriju*

pred 1914. godinu bila najveća.

“Od sredine 20. veka, nakon dva svetska rata i zbog straha od socijalističke revolucije, vlade u kapitalističkim zemljama počele su da bivaju znatno humanije”, objasnio je Bakić. Kapitalisti su shvatili da treba da se odreknu dela svog profita ako hoće da sačuvaju kapital. Rezultat toga je izrazito smanjenje nejednakosti.

Bakić je podsetio da su svetski ratovi uništili dobar deo bogatstva, a političke odluke dovele do stvaranja država socijalnog staranja koje su omogućile dodatno smanjenje nejednakosti. “To je bio način na koji se kapitalizam suprotstavio socijalizmu kao narastajućoj snazi. Kada je socijalizam poklekao nejednakosti su počele da rastu, i danas su došle, prema istraživanju Tome Piketija, do mere koja je nešto manja u odnosu na nejednakosti pre 1914.”

Bakić razloge za jačanje krajnje desnice širom Evrope i u SAD objašnjava težnjom da se održi poredak u kojem vlada nejednakost. “Bilo da imate jaku ili slabu levicu, desnica će svejedno jačati.” Naglasio je kako je interesantno da ni u savremenom političkom, ni u akademskom govoru nema reči kapitalizam ili oligarhija. “Iz antike je uzeta reč demokratija koja kod Aristotela označava vladavinu siromašnih u njihovom sopstvenom interesu. Ako kažemo da danas vlada manjina u sopstvenom interesu, onda ovom stanju odgovara oligarhija, ali ni

■ **“Ono što se događa danas i što ima poreklo u šarenim revolucijama jeste taj obrnut proces razvlašćivanja radništva i promena karaktera partija koje su ranije bile levičarske”**

*Đorđe Pavićević, profesor
Fakulteta političkih nauka*

tog pojma nema u savremenom rečniku društvenih nauka.”

Prema Bakićevom tumačenju naučnici su trenutno u funkciji pravdanja postojećeg sistema, tj. duboko su konzervativni. Razumevanje pojma populizam takođe je diskutabilno. “Danas krajnje desničare zovu populistima, a sam Žan-Mari Le Pen ponosno kaže za sebe da je populist, jer se bori za interese naroda”, objašnjava Bakić i dodaje da naučnici društvenih nauka padaju na ispit prihvatajući reč populizam kada govore o ekstremnoj desnici, što je u svojoj suštini skandalozno. “Populizam služi kao borbeni pojam, a istovremeno je mnogo lakši nego da nekom kažete da je krajnji desničar. U tom smislu, nismo ništa naučili. Između 1918. i 2018. nema nikakve razlike. Naša tragedija tek počinje”, zaključio je Bakić.

PROMENJEN KARAKTER LEVICE

Profesor Fakulteta političkih nauka Đorđe Pavićević podsetio je da je levica posle Prvog svetskog rata bila izuzetno jaka. “Od 1918. pa čak i kroz dvadesete, levica je u više zemalja u Evropi bila na ivici da dođe na vlast. Italijanska levica je u tom periodu izuzetno jaka.” Ipak, nigde nije dopušteno da levica osvoji vlast, čak ni tamo gde je bila najjača. “Gramši je u Italiji morao do 1921. svuda da ide sa ličnim obezbeđenjem, a kasnije je i uhapšen.”

Pavićević naglašava da je levica u tom periodu doživljavana kao veća opasnost nego narastajući fašizam, kao i da je mnogo oštrije kritikovana nego desničarske fašističke grupe. “Ono što se događa danas i što ima poreklo u šarenim revolucijama jeste taj obrnut proces razvlašćivanja radništva i promena karaktera partija koje su ranije bile levičarske”, objašnjava Pavićević. On podseća da je 1990. izašao prvi broj “Journal of Democracy”. “Svet je mislio da je demokratija pobedila”,

kaže Pavićević. “Međutim, kroz samo petnaest godina izlazi čuveni broj koji postavlja pitanje: Da li je demokratija u кризи?” Pavićević smatra da kriza demokratije ima veze sa promenom karaktera leveice, tj. sa njenim slabljenjem. “Jedina država koja je danas sačuvala balans između leveice i desnice je Švedska, koja dugi niz godina uspeva da ostane koliko-toliko stabilna”, rekao je Pavićević.

POLOŽAJ ŽENA U KAPITALISTIČKOJ DEMOKRATIJU

“Pedeset i jedan odsto stanovništva u svetu danas čine žene koje se svrstavaju u ‘osetljivu kategoriju’ na tržištu rada. Zar to nije paradoks, da se većinski procenat stanovništva karakteriše kao osetljiva kategorija?”, upitala je Jovana Gligorićević. Kao primer za položaj radnica ona navodi da danas tekstilna industrija u Srbiji zapošljava 100.000 ljudi od kojih su 97 odsto žene koje rade za minimalac i to za strane firme koje dobijaju domaće subvencije.

“Od njih se traži da rade prekovremeno, u zagušljivim, nehigijenskim i neljudskim uslovima, u prostorijama bez ventilacije i bez prava na pomoć.” Gligorićevićeva je podsetila na štrajk tekstilnih radnica u Njujorku 1934. godine zbog prekovremenog rada, bednih plata, nehigijenskih uslova. “Mi u Srbiji 2018. poredimo položaj radnica sa položajem radnih žena u Americi 1934”, istakla je Gligorićevićeva.

Ona kaže da na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje u Srbiji danas imamo veliki broj žena koje spadaju u kategoriju “teško zapošljive radne snage” – žene starije od 40 godina, koje imaju najmanje srednju stručnu spremu, čine oko 50 odsto teško zapošljivih.

Pored narušavanja prava vezanih za rad, u Srbiji se sprema i ograničavanje reproduktivne slobode žena. “Izmena zakona o namernom prekidu trudnoće koju je najavio predsednik Vu-

■ **“Diktature u Evropi i Drugi svetski rat ne mogu se objasniti bez referenciranja na Prvi svetski rat. (...) Suženo razumevanje Prvog svetskog rata znači protraćenu priliku za uspostavljanje debate na temu evropske istorije koja bi se odnosila na sveukupnu, a trenutno podeljenu istoriju i narative o diktaturi i demokratiji u Evropi 20. veka” (“Manifest za evropsku kulturu sećanja”, 2. april 2014)**

■ **“Tekstilna industrija zapošljava 100.000 ljudi u Srbiji, 97 odsto su žene, sve one rade za minimalac za strane firme sa domaćim subvencijama. One rade u zagušljivim, nehigijenskim i neljudskim uslovima. Tekstilne radnice u Njujorku su 1934. štrajkovale zbog prekovremenog rada, minimalnih nadnica, zbog rada u nehigijenskim uslovima. Pričamo o Americi 1934. i Srbiji 2018.”**

*Jovana Gligorijević,
urednica nedeljnika “Vreme”*

čić podrazumeva da će žene biti prinuđene da dva dana leže u bolnici i slušaju otkucaje srca ploda”, objasnila je Gligorijevićeva. Ona je istakla da su u SAD u državama gde su konzervativci doneli zakone kojima je zabranjen abortus od onog trenutka kada se čuju otkucaji detetovog srca, na ustavnom sudu ovi zakoni oboreni kao neustavni. “Ne postoji više nijedan segment života žene koji nije eksploatisan ili ugrožen”, naglasila je Gligorijević i dodala da je samo od početka ove godine u partnerskom nasilju u Srbiji ubijena 21 žena, u poređenju sa prošlom godinom, kada je ubijeno 26 za celu godinu.

Država ima moć da ograniči eksploataciju radne snage u velikim kompanijama, ali to ne čini. “Pedeset odsto stanovništva ove zemlje je eksploatisano, poniženo i svedeno na mašine za razmnožavanje”, rekla je Gligorijevićeva i podsetila da poslodavci u tekstilnoj industriji mahom zabranjuju sindikalno udruživanje koje garantuje Ustav Republike Srbije. “Do sada nijedan poslodavac za to nije odgovarao”, podvukla je Gligorijević, naglašavajući da se zabrana sindikalnog ud-

ruživanja najviše odnosi na one industrije u kojima u Srbiji rade isključivo žene. “Ne smemo da zanemarimo da kapitalizam kakav danas imamo ovde ukida prava ne samo čitavim grupama ljudi i čitavim klasama, već i čitavim generacijama”, rekla je Gligorijevićeva.

KAPITALIZAM I SOCIJALIZAM

Odgovarajući na primedbe sagovornika, Markus Mekel je rekao da pojam liberalne demokratije često biva preinačen za sebične interese širom sveta, kao i da se Zapad često izjednačava sa kapitalizmom. “Ja sam odmalena imao negativnu sliku o kapitalizmu. Odrastao sam u Istočnoj Nemačkoj, pa sam kapitalizam doživljavao kao nešto zlo”, rekao je Mekel.

Zlo u tom poretku su zapravo tržišno-privredne strukture koje su tokom proteklih sto godina ograničene širenjem prava sindikata i tako se obezbedila ravnoteža prava. “Rekao bih i da socijalizam nije imao mnogo veze sa pravednim svetom, da je bio raskid sa humanošću. Da citiram Marksa: pravo je tu bilo samo instrument vladajuće klase.”

Mekel je istakao da je pitanje prava ključno pitanje. “Pravo je ono što je osnova svega, ono je proisteklo iz evropske tradicije. Ne mislim da je ideja o pravu imperijalistička farsa. Pravo je dostignuće humanizma.” Mekel je izrazio uverenje da ljudska prava kakva su 1984. usvojile UN i kakva su definisana u Lisabonskom sporazumu imaju globalni značaj. “Mi sada stojimo pred izazovom da svakome priznamo ta prava, i ja bih to označio kao misiju, ali mislim da ona nije imperijalna”, rekao je Mekel.

Bakić je na to rekao da postoji velika nesrazmera između centra i periferije svetskog kapitalističkog sistema: “U Nemačkoj je sasvim normalno da radnici budu pitani gde će se profit deliti ili ulagati, ali na periferiji svetskog političkog sistema radnici nemaju pravo čak ni da se sindikalno organizuju. Drugim rečima, kapitalizam jeste sistem koji planski izrabljuje radnike, a tamo gde može, izrabljuje ih maksimalno. Samo tamo gde ne može, mora da pruži određene ustupke. To je povezano i sa imperijalizmom i sa oba svetska rata.”

Predrag Marković je istakao da je karakteristično za levicu da brine o najosetljivijim grupama, a profesor Pavićević podsetio na Harolda Laskog, britanskog levičara iz dvadesetih godina prošlog veka, koji je skovao termin “kapitalistička demokratija”. Pavićević je dodao da je 1933. izašla i knjiga Laskog *Kriza demokratije*, koja pokazuje da spoj kapitalizma i demokratije može da ima kobne posledice jer otežava socijalni kompromis.

Ivan Ivanji je naglasio da poredak u SSSR nije bio socijalistički, nego staljinistički. “I Hitlerova partija se zvala Socijalistička radnička partija. Nema veze šta piše na nečijoj vizit karti, već šta se stvarno događa”, podvukao je Ivanji i zaključio: “Socijalizam i kapitalizam razlikuju se na osnovu raspodela viška vrednosti. Da bi se napravila ravnoteža, u tržišnu ekonomiju je posle Drugog svetskog rata uveden element socijalne brige, pa se govorilo o socijalnoj tržišnoj privredi. Taj termin se danas retko čuje u Nemačkoj – postojao je dok je postojao strah od komunizma.”

JOVANA GEORGIEVSKI

Opasno mišljenje

Dve nemogućnosti – nemoguće je bilo ne pisati i nemoguće je napisati biografiju Žaka Derida – stekle su se u voluminoznoj knjizi (652 stranice) čiji je značaj teško preceniti.

Žak Derida, dakle. Jedan od najvećih i najčudnijih, najzagonetnijih savremenih filozofa, čovek koji je bio obožavan do te mere da su se "deridijanci" neretko doživljavali kao sekta i koji je, u isto vreme, bio (i ostao) toliko omražen da u trenutku kada, sredinom osamdesetih godina prošloga veka, postaje jedan od najslavnijih Francuza u svetu, kada predaje na najvećim i najprestižnijim univerzitetima na potezu od Amerike, preko Evrope i Afrike, do Japana, kada je najprevođeniji francuski filozof, u samoj Francuskoj jedva uspeva da pronađe odgovarajući posao. Da stvar bude još zamršenija, Derida je filozof čiji su tekstovi u tolikoj meri komplikovani i, barem na prvi pogled, neprozirni, da je čitanje njegovih radova jedna od najzahtevnijih intelektualnih akrobacija. Iako mu je životopisac veoma naklonjen, Derida se u ovoj biografiji pokazuje kao čovek težak sebi i drugima, genijalan i fascinantant lik koji ne može bez ljudi a beži od njih, osetljiv i zahtevan do granice neizdrživosti, bezrezervno odan onima koje voli i nepomirljiv prema onima za koje veruje da su ga izneverili. Ali pre svega i iznad svega ova biografija potvrđuje ono što, iskusnijem oku, govore njegove knjige: kada je o filozofiji reč nikakvih kompromisa, ni sa kim, pa ni sa samim sobom, nije bilo.

Kao mlad čovek Derida je do te mere nesiguran i sklon depresijama da je njegov ostanak u filozofiji nekoliko puta bio ozbiljno doveden u pitanje. To što je rođen 1930. u Alžiru, u tradicionalnoj jevrejskoj porodici, više je od pukog podatka jer je za vreme Drugog svetskog rata on i na svojoj koži žestoko osetio učinak rasizma. Ta će ga rana iskustva straha i neizvesnosti, kada je, između ostalog, izbačen iz škole kao Jevrej, obeležiti za čitav život. Sa 19 godina dolazi u Pariz, ali susret sa tim velikim, uzbudljivim gradom nije ni dobar ni lak. Verovatno će onome ko poznaje raspon Deridine erudicije delovati čudno, ali on nije bio dobar student, neke

Barem su dve zamke vrebale Benoa Petersa, pisca knjige *Žak Derida. Biografija*, i u obe je glavačke upao. Ako je za utehu, nije ih mogao izbeći. Osim da je odustao od pisanja. Ali i to je bilo nemoguće

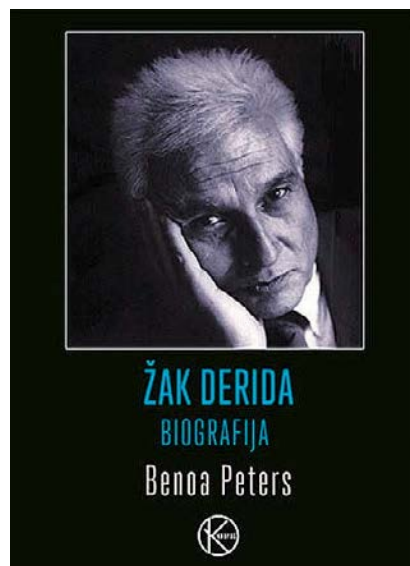
je predmete prolazio na jedvite jade, padao je ispite, a čak ni iz filozofije nije dobio najbolje ocene jer je oduvek pokazivao gađenje prema profesorskom (a ne živom) filozofiranju. Takav će mu stav doneti koliko slave, toliko i nevolja. Čak ni odbrana doktorata – a tu institucionalnu prisilu obavlja s pedesetak godina, kada je jedan od najcenjenijih filozofa na svetu – neće proći bez neprijatnosti. Ipak, uspeva da uđe na najprestižniju francusku instituciju, *Ekol normal*, gde ga nešto starije kolege Luj Altiser i Mišelo Fuko odmah uočavaju. Samo nekoliko godina kasnije objavljuje svoje prve, zapanjujuće sveže i jednako složene tekstove koji se mogu voleti ili mrzeti, ali pred kojima se, na-prosto, nije moglo ostati ravnodušnim.

OPASNA FILOZOFIJA

Ono, dakle, što je Deridi od prvog trenutka bilo jasno, a do čega većina filozofa ne dođe nikada – te onda svoju filozofsku impotenciju preobražavaju u mržnju prema francuskom filozofu – jeste da filozofija dostojna toga imena mora da bude opasna. Opasna po okolinu, opasna po društvo, opasna po poredak, opasna po onoga ko je piše. To postaje jasno već u prvom njegovom spisu iz 1962. godine, *Poreklo geometrije u filozofiji Edmunda Huserla*: Derida pritiska tamo gde najviše boli. Filozofija živi, verovao je, samo ako odbije da pristane na već zgotovljene oblike, ako dovršene forme, uz sve rizike, razgrađuje. Umeće razgrađivanja, ali i ponovnog konstruisanja od istih elemenata, Derida će nazvati *dekonstrukcijom*. Iako će mu dugi niz godina tumači zamerati da je nepolitičan, Peters u svojoj biografiji snažno sugerise da su, kod Deride, politički ulozi uvek bili i veliki i jasni, jer borba protiv okoštalih struktura ne može ne biti politička. To što filozof ne koristi tradicionalne političke pojmove i tradicionalnu filozofsku retoriku, te je mnogo više okrenut književnosti i slikarstvu, samo je perspektiva koja ne poništava implicitne političke učinke. Slavni pojam *rAzlika* (*différance*, a ne, kako

je pravilno, *différence*), recimo, politički je do same srže. Uostalom, i sam će Derida u ličnim sveskama, 1976. godine, za beležiti sledeće: "Kao po običaju: nikad ne sklapam saveze i pucam na sve strane: potpuno sâm. Strah me je od saveza i osećaja sigurnosti koji saveze održava. Stvarno me je toga strah, što niukoliko ne čini moju usamljenost junačkom, već pre nekako zastrašenom i kukavičkom: 'neće me prevariti' – pa tražim rešenje u 'bežanju od saveza' i odvratnosti prema 'zajednici'. Gadi mi se i sama ta reč" (str. 305). Upravo se u ovim oporim rečima pronalazi sva poetika Deridinog filozofskog poduhvata, ali i njegovih ličnih izbora i nemira. Zapravo, Derida je uvek bio raspet, doslovno rastrgnut, između želje i potrebe za samoćom – te se u svojim pismima neprestano žali kako nema mira – i jasne svesti da je angažovanje, kako u građanskom, tako i u filozofskom smislu, obaveza svakog slobodnog građanina.

Gde god se pojavi sve oko njega se kovitla i vri. (Incident će se, naravno, dogoditi i u Beogradu 1992. godine kada znameniti nićeanac ovdašnji, patetičan i dosadan nacionalista, u poluprivatnom kontekstu odbrusi Deridi kako je izdao Ničea. Svi-kao na slične gluposti Derida je ostao pribran – naravno da je izdao Ničea – a sam Niče se, jamačno, promeškolio u grobu.) U takvom sticaju događaja neizbežne su i urnebesne epizode poput one kada Deridu na berlinskom aerodromu dočekuje nemački kolega. Nemački filozof o svom francuskom gostu zna sve, osim kako ovaj izgleda. Budući da glas o Deridi, kao ekscentričnom Francuzu, ide ispred njega, nemački filozof prilazi živopisno obučenom muškarcu sa razdrljenom košuljom i naočarima za sunce na nosu i sprovodi ga do automobila. Ispostavlja da čovek jeste Francuz, ali s filozofijom nema veze, on je režiser koji u Berlinu bira glumce. U tom trenutku Nemač uočava muškarca nemirne sede kose, u neuglednom sivom odelu, koji se, na izlasku s terminala, unezvereno osvrće oko sebe. To je, naravno, Žak Derida. Francuski režiser istog časa eksplodira

Žak Derida, Biografija

autor: Benoa Peters

izdavač: Karpos

s francuskog prevele:

Jelena Stakić i Melita Logo Milutinović

od smeha, nemački filozof tone u zemlju od sramote, dok Deridi ta epizoda nije zabavna. Zabavno je, međutim, što će, nešto kasnije, i sam Derida da promeni svoj imidž i bezoblično profesorsko odevanje zameni opuštenijom odećom, praćenom obavezanim belim šalom. U komunističkoj Čehoslovačkoj 1981. godine biva uhapšen zbog posedovanja droge, češka policija ga umereno maltretira, provodi noć zatvoru, a ta epizoda u tolikoj meri uzbukava političke duhove da interveniše i sam predsednik Francuske Fransoa Miteran, preteći Češkoj ostrim merama. (Ispostavilo se da je drogu Deridi podmetnuo nespособni, ali ambiciozni policajac koji će, po padu komunizma, da bude uhapšen upravo kao trgovac drogom). Snimaju se filmovi o njemu i filmovi s njim kao glumcem. Doduše, on uglavnom igra sebe samog. Jednu od filmskih epizoda upotrebiće Derida za potresan tekst o duhovima i utvarama. Glumeći sebe on vodi dijalog sa studentkinjom koja, pred njim, izgovara sledeći tekst: "Ne bojim se više, ja sam duh". Malo posle snimanja glumica umire sa 24 godine. Kada američki studenti, nekoliko godina kasnije, budu tražili od Deride da zajedno s njima odgleda taj film, on će biti do te mere potresen da tekst o utvarama, kasnije, prerasta u slavnu knjigu *Marksove sablasti*.

PARADOKS BIOGRAFIJE

Kao i biografi Mišela Fukoa i Rolana Barta, biograf Žaka Deride suočava se s konstitutivnim paradoksom svog poduhvata: kako pisati životopis filozofa koji je

značajan deo svoga dela posvetio upravo ideji po kojoj život autora ni na koji način nije bitan za njegovo delo? Ništa nam detalji života neće reći o samome tekstu, tvrde sva trojica. Tajna teksta ne nalazi se izvan njega, u životu autora, u njegovim namerama, htenjima i nemirima, u onome što je pisac *hteo da kaže (vouloir-dire)*. Istina teksta je u samom tekstu. Upravo je tekst ono što je pisac *hteo da kaže* (zašto bi inače pisao?). Što se, u međuvremenu, značenja teksta mogu tumačiti na različite načine, problem je i lepota samoga jezika, a ne piščevih duševnih i telesnih stanja. Ne postoji jedno, pravo, istinsko i istinito tumačenje, već postoje samo *tumačenja*. Kakvog, onda, ima smisla pisati biografiju, naročito biografiju nekoga poput Žaka Deride? Da li je to puklo zadovoljavanje pučke radoznalosti koja bi da zaviri u sobu, lonac i krevet slavne osobe, psihološko poigravanje proizvoljnim vezama – Deridine osetljivosti, smenjivanje depresije i euforije, uživanje u slavi i raskoši, vezanost za roditelje, iz čega se, onda, objašnjava tekst – ili u biografiji, ipak, ima nešto više? Ovde ne treba okolišati: ni jedan jedini detalj iz Deridine biografije – a ovde je reč o veoma iscrpnom tekstu, koliko je god to moguće na tako *malom* prostoru – ne kaže nam savršeno ništa o njegovom delu. Ali dobra će nam biografija, a Petersova to jeste, kroz govor o jednom piscu reći ponešto i vremenu u kojem je živio i pisao. Ta nam i takva perspektiva neće objasniti delo, ali će nam, možda, reći *zbog čega* je on pisao tako kako je pisao, a ne drugačije. Dobra biografija, dakle, hvata duh vremena, a one najbolje biografije odvajaju se i od onoga o kome govore i od duha vremena i počinju da važe kao autonomna dela.

Biografija Benoa Petersa, dakle, sa svojih 650 stranica sitnog sloga, tek je jedan element velike slagalice koja se zove Žak Derida. Možemo se, utoliko, sporiti da li je Žak Derida najveći filozof dvadesetog veka, ili ne, ali je neosporno da ja zaslužio ovakvu biografiju, iscrpnu i poštenu, jer posle njega filozofija nije ono što je bila ranije. Sada je mnogo više. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Foto: Noć muzeja

Pitanje

Gde su muzeji

Na ovogodišnjoj manifestaciji učestvovalo je samo osamnaest muzeja

Nesvakidašnji programi, gužve i dobro raspoloženje u muzejima, galerijama, bibliotekama i drugim institucijama kulture po gradovima Srbije slika je koja nije izostala ni tokom nedavno završene 15. Noći muzeja. Prema informaciji organizatora, zabeleženo je 500.000 ulazaka na preko 200 lokacija u Srbiji, što se smatra dobrim rezultatom.

Međutim, od tih 200 lokacija Noći muzeja, samo 18 je – muzeja. Od beogradskih, ove godine je učestvovalo samo pet: Muzej nauke i tehnike, Pedagoški muzej, Muzej Nikole Tesle, Vojni i Muzej vazduhoplovstva. U Novom Sadu tokom Noći muzeja bio je otvoren samo jedan – Muzej savremene umetnosti.

Od pre četiri godine, i to u isto vreme kad i Noć muzeja, u Srbiji se dešava manifestacija "Muzeji Srbije, deset dana od 10 do 10", koja je ove godine promenila naziv u "Muzej za 10". To je nacionalna muzejska inicijativa u kojoj je ovog maja učestvovalo 75 muzeja i srodnih institucija u 44 grada. I dok su svi programi ove manifestacije besplatni, za Noć muzeja u Beogradu i Novom Sadu morate da kupite kartu, a u drugim gradovima ne morate.

Prva Noć muzeja u Beogradu, održana je 2005. godine (u aprilu i u septembru),

a ujedno je bila i prva u regionu. Ana Petrović, jedna od osnivača Noći muzeja, kaže da im je uzor bila slična manifestacija koja se održavala u Amsterdamu sa principom "karta za jedan muzej košta 10 evra, karta za Noć muzeja je 12 evra i isplati vam se da za taj novac obidete koliko želite muzeja, odslušate besplatne koncerte i prisustvujete raznim drugim događajima".

Kod naših suseda (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Crna Gora), gde se takođe održava Noć muzeja, programi su besplatni. U drugim državama nema pravila, u nekima je ulaz besplatan a u nekima nije, kao što nema pravila ni u konceptu manifestacije, pa su negde samo muzeji otvoreni u večernjim satima, negde se programi održavaju u celom gradu a ne samo u institucijama kulture. Ana Petrović kaže da se "produkcijски manifestacije u regionu ne mogu meriti sa beogradskom. Kada smo počinjali, nismo znali ni za jednu besplatnu Noć muzeja. Od početka je bila namera da se naplati karta, jer se naš biznis-plan zasniva na tome. Muzeji koji učestvuju u Noći muzeja dobijaju novac – i to je fer, to je naš dogovor sa njima. Znam da u Hrvatskoj iza manifestacije stoji Muzejsko društvo, a crnogorska Noć muzeja je nastala

Foto: Noć muzeja / Marko Đoković

la pod našim uticajem, ali nisam pratila kako sada izgleda.”

Muzeji Srbije, deset dana od 10 do 10, tj. Muzej za 10, osnovalo je osam muzeja: Narodni muzej u Beogradu, Galerija Matice srpske u Novom Sadu, beogradski Prirodnački i Etnografski muzej, Muzej primenjene umetnosti, Istorijski muzej Srbije, Muzej savremene umetnosti i tadašnji Muzej istorije Jugoslavije. Najavljujući prvu manifestaciju 2015. godine, Biljana Đorđević, rukovodilac organizacionog odbora manifestacije, izjavila je za portal “Muzeji rade”, da su koncepti ove nove manifestacije i Noći muzeja potpuno drugačiji. “U noći u kojoj centrala Evropske Noći muzeja u Parizu preporučuje besplatan ulaz, u Beogradu i Novom Sadu ulaz se naplaćuje čak i u onim muzejima u kojima je svim ostalim dani-ma u godini ulaz besplatan. Ne može se u isto vreme učestvovati i u manifestaciji koja naplaćuje ulaz i u onoj u kojoj je ulaz besplatan. To je nespojivo. Naše manifestacije imaju i potpuno drugačiji koncept. Manifestacija *Muzej za 10* ima za cilj da muzeje predstavi upravo onakvima kakvi jesu, i da ih učini vidljivijima u najboljem svetlu, dok Noć muzeja ima ideju da muzeje prikaže na drugačiji način, što je dijametralno suprotno potrebama i težnjama muzealaca.”

Ana Petrović smatra da je insistiranje na besplatnom ulazu problematično. “Nadali smo se da će muzeji videti na primeru Noći muzeja da može i drugačije da se radi. Mi jesmo bili inspiracija za tu dru-

gu manifestaciju. Između ostalog, želeli smo da pokažemo da u okviru muzeja možete da napravite dodatni program koji naplaćujete i da tako stvorite dodatni prihod. Ono što je takođe dobar primer naše prakse je to što pokazujemo način na koji mladi mogu da se privuku u muzeje. U vezi s našom i tom drugom manifestacijom su dva problema. Veoma je loše što se dešavaju u isto vreme. Bilo bi bolje da je, recimo, u septembru, pa da imamo dva meseca u godini tokom kojih su muzeji u centru pažnje. Druga greška je što se insistira na podatku da je njihov program besplatan, što jednostavno nije tačno jer oni svoje programe ostvaruju novcem poreskih obveznika. A to obezvređuje kulturu, to je loše.” Bez obzira na probleme koje stvara pojava konkurencije, po Ani Petrović sada je teže realizovati Noć muzeja nego pre 14 godina. “To možete videti i po tome koliki je budžet za kulturu bio 2004. godine kada smo počinjali i koliki je danas – to je prosto nemerljivo. Tada smo imali podršku grada i podršku Ministarstva kulture, tada su muzeji dobijali pristojan novac za izložbe i za ostale programe, a sada je to postalo luksuz. Sada dobijaju novac samo za održavanje.”

Međutim, posetiocima izgleda nije važno kako se manifestacija zove, a sudeći po procenama organizatora da beogradska Noć muzeja ima oko 20.000 posetilaca, ni cena karte nije problematična. Organizatori obe manifestacije tvrde da su zadovoljni rezultatima.

SLADANA DIMITRIJEVIĆ

PREMIJERA

Rajner Verner Fasbinder, Mihael Fengler

ZAŠTO JE POLUDEO
GOSPODIN R?

Režija: Bobo Jelčić

PREMIJERA 20. JUNA
Repriza: 21. juna

Scena „Ljuba Tadić”

2. Subota u 20.00	KRALJ BETAJNOVE
3. Nedelja u 20.00	MESEC DANA NA SELU
4. Ponedeljak u 20.00	AJNŠTAJNOVI SNOVI
5. Utorak u 20.00	GOSPOĐICA
7. Četvrtak u 20.00	TARTIF
8. Petak u 20.00	ŠVABICA
9. Subota u 20.00	MESEC DANA NA SELU
10. Nedelja u 20.00	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
11. Ponedeljak u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)
12. Utorak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
13. Sreda u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
14. Četvrtak u 20.00	MESEC DANA NA SELU
20. Sreda u 20.00	ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R? - premijera
21. Četvrtak u 20.00	ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R?
23. Subota u 20.00	UNOSNO MESTO*
24. Nedelja u 20.00	UOBRAŽENI BOLESNIK*
25. Ponedeljak u 20.00	OTELO

JDP titljuje predstave na engleski jezik (*)

Studio JDP

4. Ponedeljak u 20.30	SUDNJI DAN
6. Sreda u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
7. Četvrtak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
9. Subota u 20.30	WHAT THE FUCK ARE WE DOING HERE? (nezavisna produkcija „Mikser House”, predstava je na engleskom jeziku bez prevoda)
11. Ponedeljak u 20.30	SUDNJI DAN
16. Subota u 20.30	DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI (nezavisna produkcija „Radionica integracije”)

Gostovanja

5.	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE 42. Dani satire Fadila Hadžića Satirično kazalište Kerempuh Zagreb, Hrvatska
16.	KRALJ BETAJNOVE Slovensko narodno gledališče Drama, Ljubljana, Slovenija

posetite

JUGOSLOVENSKO
DRAMSKO
POZORIŠTE

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE
NA ŽELJENU ADRESU!

www.beograd.rs

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 17h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Raiffeisen
BANK

Šekspir, naš savremenik

O autoru sa najviše naslova na IMDb-u i veoma zastupljenoj figuri u digitalnim medijima, Šekspiru, u monografiji Fakulteta dramskih umetnosti *Šekspir i transmedijalnost*

Nije potrebno posebno isticati ni obrazlagati činjenicu da je Vili- jam Šekspir jedan od najznačaj- nijih i najigranijih dramskih stvaralaca u istoriji pozorišta. Međutim, to je samo jedno od lica elizabetanskog Barda koja su se s godinama, posredstvom različi- tih a u njegovo vreme nepozna- tih medija, umnožavala. Tako je Šekspir danas autor sa verovat- no najviše naslova na IMDb-u (u trenutku pisanja teksta taj broj je 1356), jedan od pisaca čija su dela najčešće adaptira- na za radio, ali i junak video-iga- ra i veoma zastupljena figura u svetu digitalnih medija.

Svi ovi *Šekspiri* zajedno čine amorfnog transmedijalnog Šek- spira, koji se iz jednog ugla ne može obuhvatiti. Urednici mo- nografije *Šekspir i transmedijal- nost* (Fakultet dramskih umet- nosti Beograd) Nevena Daković, Ivan Medenica i Ksenija Radu- lović prepoznali su priliku za ukrštanje različitih teorijskih perspektiva – filologa, teatro- loga, teoretičara filma, medija i kulture – i u 11 tekstova osvetlili deo po deo Šekspirovog zama- gljenog pikselizovanog lika, koji nas posmatra s korica knjige. Svi ovi raz- noliki pogledi, kako se i ističe u njenom uvodu, okupljeni su oko pojma transme- dijalnog pripovedanja, koji označava ino- vativne narativizacije različitih poznatih i korišćenih tema njihovim prenošenjem na druge ili nove medijske platforme.

Publikacija je organizovana u tri te- matske celine. U prvoj, "Šekspir i ekran- ske umetnosti", Nevena Daković anali- zira proces transmedijalnog pripoveda- nja i konstruisanih i mapiranih svetova priče u filmu *Anonimus* (2012), inspirisa- nom Oksfordskom teorijom o Šekspiro- vom identitetu. Zorica Bečanović Nikolić ispituje kako se u filmovima *Ričard Treći* (1995) Ričarda Lonkrejna i *U traganju za*

Ričardom (1995) Ala Pačina politička pro- blematika drame transponuje u filmski medij i kako se njen zaplet dekonstrui- še filmskim postupcima. Poređenjem dve filmske ekranizacije Šekspira – *Kako vam drago* (1978) u režiji Bazila Kolmana i Za- firelijevog *Hamleta* (1990), Radmila Na-

relevantne postavke *Hamleta* razmatra različite nivoe upotrebe tela u inscenaciji. Ksenija Radulović istražuje aspekte *dru- gog/drugosti* u predstavi *Mletački trgo- vac* (JDP, 2004) Egona Savina, gde se ide- ja verske različitosti prisutna u komadu proširuje i na druge oblike drugosti (rod- nu, polnu i seksualnu), a Mirja- na Nikolić se, prilogom o radio drami posmatranoj iz ugla pos- tklasične naratologije i teorije transmedijalnog pripovedanja, osvrće na produkciju Šekspi- rovih dela na Radio Beogradu od dvadesetih godina prošlog veka do danas.

U poslednjoj celini, "Šekspir u multikulturnim prostorima", Milena Dragičević Šešić i Rada Drezgić ispituju može li se Šek- spir čitati iz ugla kulturne po- litike, baveći se kontekstima obeleženim društveno-politič- kim i/ili kulturnim previranjima od tridesetih godina dva- desetog veka naovamo. Alek- sandra Mančić istražuje do- dirne tačke između Šekspira i Servantesa, preko transpozic- ija koje je Tom Stopard izveo u drami i na filmu, i mjuzikla *Čovek od La Manče* (1959/1965)

inspirisanog Servantesom. Publikacija se završava prilogom Enise Uspenske 'Ha- mletov tekst' u ruskoj kulturi i umetno- sti XX veka, o različitim interpretacijama i odjecima Šekspirove tragedije, njenog glavnog lika ili ideje u pozorištu, na fil- mu, u poeziji i slikarstvu.

Monografija *Šekspir i transmedijalnost* uspeva da ponudi svežu perspektivu u bavljenju Šekspirovom, koja počiva na raz- nolikosti naučnih pristupa, okupljenih oko teorije transmedijalnog pripoveda- nja. Smerovi izučavanja koje je mono- grafija mapirala, ali ne i iscrpela, mogu poslužiti kao inspiracija za neka budu- ća promišljanja.

¶

OGNJEN OBRADOVIĆ

stić pokazuje da, iako su na prvi pogled značajno drugačija, ova dramska dela nude usaglašenu filozofiju čoveka, a Bi- ljana Mitrović je, uz pomoć pojmova tran- smedijalnosti i sveta priče (*storyworld*), prezentovala video-igre u kojima su Šek- spir i njegovi zapleti pronašli svoje mesto.

Drugu celinu, "Šekspir na pozorni- cama i u prostorima izvođenja", otvara tekst Svetozara Rapajića o muzičkoj dra- maturgiji zasnovanoj na Šekspirovim de- lima, stavljajući fokus na adaptacije *Romea i Julije*, i to pre svih na *Priču sa za- padne strane* (1961). Polazeći od teze Eri- ke Fišer-Lihte da izvođačevo telo uvek oscilira između semiotičkog i pojavnog, Ivan Medenica na primeru tri umetnički

Neodgovoriva pitanja

Psihologija dobrote i Psihologija patnje Salmana Ahtara o gotovo neistraženim emotivnim stanjima prisutnim u svakom od nas

Nema, bez sumnje, fundamentalnijeg i važnijeg pitanja u nizu srodnih nauka o čoveku od pitanja o dobroti i rđavosti ljudske prirode. Da li je čovek po prirodi dobar ili loš zapravo je retorsko pitanje koje je faktički i činjenički "neodgovorivo" – odgovor na njega manje je stvar potrage za istinom i činjenicama, a više vrednosnih pozicija onoga ko takav sud donosi. Ipak, takva pitanja su uvek aktuelna, a sve češće zapravo i bivaju aktuelizovana. Dve knjige Salmana Ahtara, *Psihologija dobrote* i *Psihologija patnje*, koje je prvi put na srpskom jeziku objavila beogradska izdavačka kuće Clio u ediciji "Imago", nude obilje materijala za promišljanje na tu temu.

Salman Ahtar (1946) jedan je od najuglednijih psihoanalitičara današnjice. Doktor je medicine, profesor psihijatrije na Medicinskom fakultetu Džeferson i trener i supervizor-analitičar Psihoanalitičkog centra Filadelfija. Objavio je skoro osamdeset knjiga raznih tema: od definisanja i tretmana poremećaja ličnosti, obrade "klasičnih" psihoanalitičkih tema poput straha ili srama, do onih manje klasičnih poput uloge životinja u našem životu, očinstva i tema izbeglištva (objavio je i sedam knjiga poezije).

Ako imamo u vidu da je otac psihoanalize Sigmund Frojd dobrotu opisivao kao zlu iluziju, čovečanstvo smatrao nesposobnim za život, antisocijalnim, lenjim i neinteligentnim, lako ćemo shvatiti kakav iskorak Ahtar pravi kada u središte knjige *Psihologija dobrote* postavlja antidot svemu onome što su Frojd i rana/klasična psihoanaliza videli u središtu ljudske prirode. Nasuprot klasičnim, pesimističkim gledištima koja ispod vedrog, dobrog i pozitivnog tragaju za nepriznatom patnjom koja vreba, dobrota je za Ahtara unutrašnja i prirodna, a ne odbrambena ili sublimirana. Ispoljava se kroz ono što Ahtar naziva "pozitivnim osobinama" i "pozitivnim delanjem", što su ujedno i dva glav-

na dela knjige. U prvom analizira pojmove *hrabrosti*, *rezilijentnosti* i *zahvalnosti*, a u drugom *velikodušnost*, *praštanje* i *žrtvovanje*, koji udruženo opisuju celinu bogatstva ljudskog iskustva. Svaka od ovih celina, za koje sam Ahtar u predgovoru knjige kaže da želi da veruje da su *dobre*

stvari, obrađena je u fenomenološkom (iskustvenom), razvojnodinamičkom (poreklo i mehanizmi formiranja) i sociokulturnom smislu (uticaj šireg društvenog i kulturnog konteksta). Ovaj svojevrstni humanistički optimizam nije, međutim, preteran i nereal-

lan. Iako primarno govori o dobrom, Ahtar nas stalno podseća na njegovo naličje i izvitoperavanje, besprekorno ilustrirano kratkim opisima slučajeva iz kliničke prakse (vinjetama), a time i na ideju vodilju cele knjige – gledište o ljudskoj prirodi kao (n)i dobrom (n)i lošoj. Ahtarova ljudska bića nisu po prirodi ni dobra ni loša, već i jedno i drugo – postoje kao inherentni potencijali koji se mogu pobuditi, naglasiti ili umanjiti iskustvima u detinjstvu, tokom formativnih godina.

U knjizi *Psihologija patnje* koja je svojevrstan sadržinsko-strukturni pandan *Psihologiji dobrote*, Ahtar se bavi patnjom koja je neadekvatna, nepotrebna, prekomerna, patološka i izlečiva. U prvom delu knjige govori o trpljenju patnje u njena tri najvažnija oblika analizom *straha*, *pohlepe* i *krivice*. Drugi deo bavi se *obmanjivanjem*, *izdajom* i *osvetom* – nanošenjem patnje. Kao i o dobroti, i o patnji govori iz deskriptivnog, psihodinamskog, socio-kulturnog i kliničkog ugla, što za krajnji cilj treba da ima povećan stepen razumevanja, pa i empatije za ova složena ljudska iskustva. Strah, pohlepa, krivica, obmanjivanje, izdaja i osveta prikazani su kao životni, sveprožimajući fenomeni, osnovni izazovi ljudskog psihičkog života, dati u formi nove sinteze ideja o ljudskoj patnji. Imajući obe knjige u vidu, po(r)uka koju nam Ahtar šalje je u svojoj biti optimistič-

na – patnja nije neizbežna, a dobrota je na dohvat ruke.

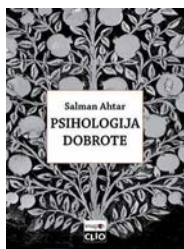
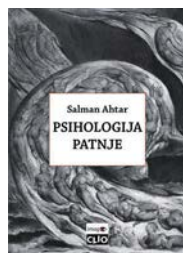
Važne fenomene o kojima govori, Ahtar ilustruje prevashodno primerima iz bogate kliničke prakse, ali i primerima iz umetnosti i popularne kulture. Tako se, između ostalog, možemo upoznati i s Ahtarom pesnikom kroz njegove dve pesme o zahvalnosti i praštanju, ali i čitati o životnim pričama poznatih i slavni, poput nedavno preminulog fizičara Stivena Hokinga, koje su ilustracija dobrog (konkretno: rezilijentnosti). Budući da govore o emotivnim stanjima koja su nezaobilazni deo života svake osobe, ove knjige namenjene su svakome i bilo kome od nas.

Ne samo da se svako od nas može smestiti unutar mreže dobrog i unesrećujućeg koju plete Ahtar, već nam i neki fenomeni na nivou društva mogu postati jasniji. Debatujući o svakom od emotivnih stanja, Ahtar pravi osvrt na društvene i kulturne prakse koje su duboko utkane u prirodu ljudske patnje i, prečesto, blok-

iraju razvoj onog dobrog u ljudima. Država i političke elite često eksploatišu i koriste *strah* kao metod vladanja; gaje i nagrađuju *kukavičluk* (kao suprotnost deficitarnoj hrabrosti); izazivaju lažnih potreba i iskrivljavanjem parametara uspeha promovišu *pohlepu* (kao antitezu zahvalnosti); nameću *krivicu*, koriste preterivanja, ulepšavanja i direktno *laganje*... U takvoj situaciji osoba malo toga čini za društvo, a u samom društvu množe se "sakupljači nepravdi", koji izvore svojih problema postavljaju izvan svojih geografskih granica, time sprečavajući detaljno ispitivanje toga kako je domaća politika doprinela mukama sopstvenog naroda. Krajnji rezultat toga je odricanje od želja i kompromitovanje autentičnosti, a krajnji "produkt" pre je *čovek patnje* nego *čovek dobrog*. Zvuči poznato? Ako ne (mada i za svaki slučaj), konsultovati Ahtara.

ZORAN PAVLOVIĆ

docent na Filozofskom fakultetu u Beogradu

Na putu ka očekivanom

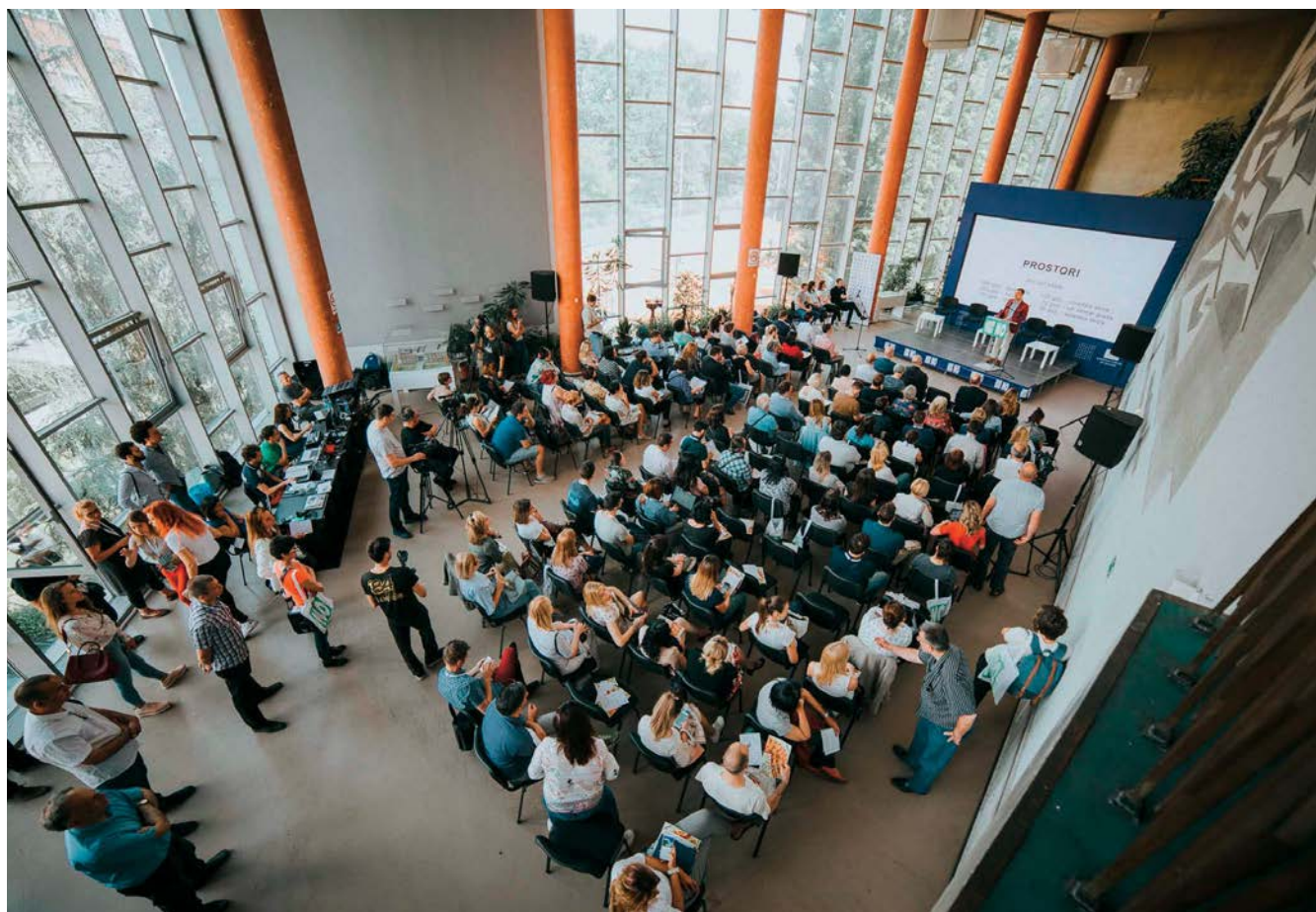

Foto: Lumina Images

Prvi put posle 300 godina sređuje se podgrađe Petrovaradina, posle 200 godina rekonstruiše se Svilara, posle 100 godina tzv. Kineska četvrt, ovog januara ostvareno je 22,6 posto više noćenja u odnosu na januar prethodne godine... To su neki od dosadašnjih rezultata Fondacije "Novi Sad 2021 Evropska prestonica kulture"

Prošlo je godinu i sedam meseci od kako je Novi Sad zvanično proglašen Evropskom prestonicom kulture za 2021. godinu, odnosno godinu i četiri meseca od kako o realizaciji ovog projekta vodi računa Fondacija "Novi Sad 2021 EPK", a njegovi dugoročno zacrtani ciljevi se već sad jasno naziru. Zato su opravdana očekivanja da će projektom Evropska prestonica kulture (EPK) Novi Sad dugoročno uživati kreativnu metamorfozu koja će doprineti njegovom boljem pozicioniranju kao centru koji podstiče i podržava razvoj kulture i kreativnih industrija. Evo nekoliko primera.

Da Novi Sad sa Fruškom gorom postaje sve poželjnija turistička destinacija, govore brojke: u 2017. godini Novi Sad je po-

setilo 195.054 turista, 11,8 posto više nego prethodne godine, a u januaru 2018. godine ostvareno je 22,6 posto više noćenja u odnosu na januar prethodne godine, od čega je broj stranih gostiju uvećan za 17 posto.

Pokrenuto je i realizovano nekoliko platformi sa oko 40 projekata, a pokrenuto je i isto toliko procesa. Na primer: Platforma PLUS sa projektima Synergy WTF, Međunarodni simpozijum "Uloga i značaj jezika u procesu individualne i kolektivne samoidentifikacije", Prva evropska konferencija posvećena manjinskim i lokalnim medijima i stručni skup sa temom pristupačne komunikacije, ostvarena su mnoga javno-privatna partnerstva, pružena je podrška manjinskim i lokalnim medijima u Novom Sadu, i ostvarena

saradnja sa međunarodnim ekspertima i evropskim prestonicama kulture. Pokrenuta je internacionalizacija lokalne kulturne i umetničke scene i razmena iskustava. U cilju promocije i komunikacije sa građanima, pokrenut je veb-sajt Fondacije i štampanje časopisa "Kultura" u tiražu od 10.000, sa 9 izdanja...

U realizaciju projektnih aktivnosti prošle godine uključeno je oko 500 kulturnih radnika, više od 700 ljudi pohađalo je programe edukacije, više desetina hiljada posetilaca kupilo je kartu ili prisustvovalo jednom od besplatnih događaja koji je organizovala Fondacija, 96 najneobičnijih lokacija i zanimljivih kulturnih mesta u Novom Sadu poslužilo je kao scena za kulturne i umetničke pro-

Redukovani grad

**Dobra praksa haba je u modelu
Evropske prestonice kulture,
smatraju u Novoj Iskri**

Kreativni hab Nova Iskra je prvi hab u Srbiji. Nastao je 2014. godine po ugledu na evropske, inicijativom petoro kreativaca – Marka Radenkovića, Miljana Peljevića, Relje Bobića, Nane Radenković i Kristijana Šujevića – s nametom da sebi i drugim profesionalcima iz različitih sektora omoguće povezivanje i rad. “Odlučili smo da osnujemo prostor u kojem bi kreativci, koji se bave poslovima koji podrazumevaju multisektorsku i multidisciplinarnu saradnju, mogli da se sastaju, razmenjuju ideje i kontakte, ali i da dele znanja i kontinuirano se edukuju”, objašnjava Nana Radenković i ističe da “u svetu kakav je danas jedino ovakve vrste saradnje mogu da ponude neki proizvod, servis ili program, da odgovore na nove profesionalne potrebe”.

U vreme kad je Nova Iskra osnovana, Evropska komisija je uputila otvoren javni poziv organizacijama koje mogu da daju odgovor na pitanje šta su kreativni habovi, čemu služe i zašto postoje. “Naš hab, zajedno sa još četiri iz Evrope, predložio je projekat koji bi pomogao da se pojam haba razume, i prva konferencija na temu kreativnih habova održana je 2015. u Beogradu.” U početku je trebalo kod ljudi kreirati potrebu za habom, a danas, nakon samo četiri godine, zajednicu Nove Iskre čini širok dijapazon zanimanja iz oblasti kulture.

Nova Iskra danas okuplja one koji žele da unapređuju svoje veštine kako bi razumeli svet oko sebe i načine na koje mogu što bolje da odgovore na potrebe tržišta. Jedan od prioriteta Nove Iskre jeste da ponudi edukaciju u ovoj oblasti programima na kojima zainteresovani mogu da razvijaju profesionalne i lične veštine potrebne za lakše funkcionisanje u savremenom svetu: kritičko i analitičko mišljenje, timski rad, veštine komunikacije...

Jedna od misija Nove Iskre jeste da razume kako digitalizacija transformiše profesije u kreativnoj industriji. Po mišljenju Nane Radenković, digitalizacija sadržaja mora da uključuje i osnaživanje ljudi koji prave sadržaj koji se prevodi u digitalnu formu. “Kreiranje kompjuterske igrice nije samo pitanje digitalnog”, objašnjava ona. “Potrebni su crtači, skulptori, pisci, arhitekte... Još uvek nedostaje strateško razumevanje toga šta je ono što danas radimo na polju obrazovanja, da bi budućnost bila bolja i lakša. Kada završiš, na primer, istoriju umetnosti, možeš biti dizajner i fotograf, ali to su mogućnosti koje se mladima najčešće ne predočavaju. Mi smo tu da damo ovu vrstu podsticaja, da ih podstaknemo da razmišljaju malo šire od tradicionalnih obrazovnih okvira”, kaže ona.

PRVI HAB, NOVA ISKRA: Nana Radenković

Foto: Vladimir Milovanović

Radenkovićeva primećuje da u oblasti edukacije i kulturnih događaja beogradski habovi kao da polako preuzimaju ulogu kulturnih centara. Oni nude sadržaje za određenu publiku, koja se često pre pronalazi u tim inovativnim sadržajima nego u tradicionalnijim, koje nude neki kulturni centri. Na taj način, namena habova postaje i komercijalna. “Mislim da za određena polja kreativnih delatnosti još ne postoje adekvatni prostori, kao što su vizuelna i filmska umetnost”, ističe Radenkovićeva.

Kao što to na širem planu čini grad, uloga haba je da povezuje različite sektore. Radenkovićeva kaže da se hab može posmatrati i kao neka vrsta redukovano grada, u kojem stručnjaci iz određenih oblasti mogu lako doći do svih aktera koji su im potrebni da isplaniraju i sprovedu određeni projekat – grad je takva, samo veća i tradicionalnija platforma. Model Evropske prestonice kulture funkcioniše po sličnoj, mada unekoliko obrnutoj šemi – inovativni modeli se replikuju na grad po uzoru na dobre prakse habova. “Pošto se radi o kulturnoj prestonici, razvoj se naročito odnosi na oblast umetnosti, kreativne i digitalne industrije. Sa te strane, logična je saradnja habova i gradova. U Novom Sadu, Evropskoj prestonici kulture 2021, habovi su tek u začetku, pa je ovo odlična prilika da se razvija infrastruktura za kreativne delatnosti”, ocenjuje Radenkovićeva. Zajedničko za habove i ideju EU prestonice kulture jeste referisanje na trenutak u sadašnjosti u kojem je potrebno pronaći način da se što adekvatnije podrži mlada generacija koja izlazi sa fakulteta a ne nalazi adekvatne uslove za rad. “Habovi, kao mikrosredina, i gradovi, na širem planu, treba da se bave izgradnjom specifične infrastrukture, koja će u savremenom trenutku bolje moći da podrži mlade ljude”, kaže Radenkovićeva i dodaje da je povezanost habova i državnih institucija u Srbiji za sada vrlo malo razvijena. “Mislim da u Srbiji još uvek nije razvijeno shvatanje o tome šta je potencijal haba, da su habovi tu da pomognu gradovima. Evropska prestonica kulture Novi Sad 2021 je odlična prilika da se to promeni.”

JOVANA GEORGIEVSKI

dukcije, izvedeno je 120 programa najraznovrsnijih muzičkih sadržaja...

Navedene činjenice samo su nasumice izabrani i pobrojani primeri mnogobrojnih aktivnosti Fondacije u ostvarivanju

planirane vizije budućnosti i planiranih promena. Sve ih (aktivnosti) okuplja slogan “Za nove mostove”. Tematski i simbolično, podeljene su u četiri mosta koji spajaju ljude i prostore, prošlost i buduć-

nost: Most NADA – Kulturni kapaciteti i javni prostori, Most LJUBAVI – Nasleđe i gostoprimstvo, Most SLOBODE – Kreativne industrije i mladi, i Most DUGA – Pomirenje i migracije.

Prilika za Novi Sad i Beograd

“Sada je trenutak postaviti ciljeve kao da zamišljamo 2025. godinu – šta je ono što želimo da se izgradi, uspostavi i promeni, kao i kako titula Evropske prestonice kulture može da doprinese tom procesu”, smatra Dejan Ubović iz KC Grada

Nezavisna scena je odigrala važnu ulogu u otvaranju Srbije prema Evropi, naročito početkom dvehiljaditih. Do samoorganizovanja “nezavisnih” došlo je 2011. godine, kada su Kulturni front i nezavisna umetnička asocijacija Remont osnovali Nezavisnu kulturnu scenu Srbije (NKSS). Danas NKSS broji oko devedeset članova.

Kulturni front, jedan od osnivača NKSS-a, jeste udruženje građana koje se od 2000. godine bavi programima savremene umetnosti, dizajna, kulturne politike, književnosti i međunarodne saradnje. Godine 2009. otvorio je Evropski centar za kulturu i debatu Grad (poznatiji kao KC Grad) kao nezavisnu kulturnu instituciju od 2009. godine. “Otvaranje KC Grada desilo se u jednom specifičnom trenutku, kada se u Srbiji pojavljuje mnogo nezavisnih udruženja”, kaže Dejan Ubović, osnivač i direktor Kulturnog fronta. Osnovna ideja KC Grada je otvorenost za različite vrste sadržaja, koprodukcijske projekte, inostranstvo, marginu, manjine i inovativne sadržaje. Godišnje realizuje između 450 i 500 programa, u proseku dva do tri dnevno.

Na početku, međutim, kaže Dejan Ubović “imali smo osećaj da radimo mnogo, a pravimo male pomake”. Objasnjavaju da je do sada bilo pozitivnih pomaka, ali su oni bili mali. “Nezavisna scena je imala svoje predstavnike u Ministarstvu

kulture pre nekoliko godina, imali smo dobru komunikaciju, ali je situacija trenutno daleko od sjajne. Kultura je široko polje, a bilo bi dobro kad bi akteri na javnoj i nezavisnoj sceni više sarađivali. Javna scena ima moć, vlast i novac; nezavisna scena ima ideje, borbenost i dobru povezanost sa inostranstvom. Ako budemo radili zajedno, postaće manje važno što smo drugačiji od drugih”, ističe Ubović.

Takođe, umetnici su imali potrebu za većim povezivanjem sa inostranstvom, a u javnom sektoru za to nije bilo mnogo prilika. Kada je KC Grad postao deo evropske mreže *Soul for Europe*, pojavila se prilika da nezavisne institucije same vode neku vrstu kulturne diplomatije, sa ciljem da predstave Beograd i Srbiju u najboljem svetlu. “Čini mi se da javne institucije još uvek nisu dovoljno otvorene za takvu vrstu saradnje, javni sektor je zatvoren krug. Evropska prestonica kulture je svakako prilika da se te stvari promene.”

Ustanove kulture su zatvorene za umetnike i otvorene su samo za specifičnu vrstu programa, ocenjuje Ubović. Zbog toga, posebno je teško mladim stvaraocima da prodru u te strukture. “Mislim da je projekat Evropske prestonice kulture odlična prilika da se to promeni. Primećujem da publika, barem publika KC Grada, prepoznaje napore koje nezavisna

Kao primer ovogodišnjih aktivnosti, navodimo samo najnovije – majske.

Povodom Dana pobe, ove godine organizovano je niz događaja. Otvaranje edukativne konferencije “Neutralno” bila je prilika da Nemanja Milenković, direktor Fondacije, sumira postignuto: “Prvi put posle 300 godina sređuje se podgrađe Petrovaradina, posle 200 godina rekonstruiše se Svilara, a posle 100 godina tzv. Kineska četvrt, posle gotovo 70 godina kroz projekat ‘Nova mesta’ urediće se uži centar grada, a nakon gotovo 60 godina muzička i baletska škola dobijaju svoj stalni dom. Prvi put u istoriji Novi Sad dobija koncertnu dvoranu, sređuju se i izgrađuju nove četiri kulturne stanice koje će početi sa radom u narednih godinu dana...”

Ovog meseca organizovana je dvodnevna Konferencija o održivosti kulturnih prostora. Razmenjena su iskustva o upravljanju u kulturi, održivosti kultur-

nih prostora, promišljanju, planiranju, realizaciji i vrednovanju kulturnih programa i projekata. Govorilo se i o izgradnji publike, različitim načinima finansiranja u kulturi i kreativnim industrijama, kao i o značaju povezivanja civilnog, privatnog i javnog sektora i individualnih kulturnih aktera. Upoređivan je pristup evropskih i balkanskih modela. Izuzetno je važno i to da je publika imala prilike da čuje konkretne predloge za rešenje problema, da čuje savete o privlačenju sponzora, investitora i publike. Posebno značajan događaj bio je “EUNIC Cafe”, susret predstavnika ustanova kulture Novog Sada, Irija, Beočina i Sremskih Karlovaca (Zona 021), i predstavnika klastera EUNIC Srbije, zato što je doprineo vidljivosti mreže EUNIC, a ustanovama kulture pružio priliku da razvijaju kvalitetniju ponudu, pa samim tim i publiku.

Tokom ove konferencije održana su četiri panela. U okviru prvog predstav-

ljeno je nekoliko različitih pristupa infrastrukturnim projektima u okviru evropskih prestonica kulture: pretvaranje krovova zgrada u Lincu u prostor kulture na otvorenom, pešačka staza kulture duga 360km koja povezuje i umrežava regiju Marseja, revitalizacija zgrade industrijskog nasleđa u Rijeci i kulturne stanice kao mreža novih prostora kulture u Novom Sadu. Svi pobrojani koncepti infrastrukturnih projekata sledili su specifičnosti društveno-istorijskog konteksta u kome su realizovani i prilagođeni su potrebama konkretne društvene zajednice, jer i održivost finansiranja (pored toga što su prepoznati od lokalnih vlasti) zavisi od uspešnosti projekata i njihovog realnog značaja za određenu zajednicu. Uostalom, društvene promene koje pokreće projekat Evropska prestonica kulture su raznovrsne i zavise od specifičnog lokalnog konteksta, a kreću se od razvoja

NEZAVISNA SCENA, KC GRAD:

Dejan Ubović

Foto: Vladimir Milovanović

scena ulaže u kreiranje programa. Mislim da bi država svakako trebalo da prepozna taj trud", ističe on.

Ubović smatra da se Evropske prestonice kulture u startu treba odreći kao cilja i gledati je kao sredstvo da se unaprede stare i uspostave nove veze, kako između javnog i nezavisnog sektora tako i između Beograda i Novog Sada. "Sada je trenutak postaviti ciljeve kao da zamišljamo 2025. godinu – šta je ono što želimo da se izgradi, uspostavi i promeni, kao i kako titula Evropske prestonice kulture može da doprinese tom procesu. Kroz titulu kulturne prestonice moguće je animirati veliki broj ljudi i smatram da je ovo izuzetna prilika da Beograd i Novi Sad sarađuju i prevaziđu rivalitet. Takođe, i da se povežu sa gradovima u regionu, kao što je Temišvar – koji je, uz Novi Sad i Elefsinu u Grčkoj, takođe Evropska prestonica kulture 2021. – i da se na taj način napravi baza za dugoročnu saradnju. Sada je trenutak da razmišljamo o dobrobiti svih. Kada bismo razmišljali o publici kao o najznačajnijem faktoru, mislim da bismo uspjeli da pronađemo zajednički jezik u mnogim aspektima rada u kulturi. Evropsku prestonicu kulture 2021. vidim kao priliku da se zaista dogodi pozitivna promena, i unapred se radujem tome."

J. GEORGIEVSKI

nove publike, preko promene identiteta i samorazumevanja određene društvene zajednice, umrežavanja i izgradnje partnerstva između javnog, civilnog i privatnog sektora do decentralizacije kulture i aktiviranja pasivnog građanstva.

Učesnici panela "Kulturni prostori između tržišta i društvenosti – kako balansirati između uloga?" bili su predstavnici nezavisnih kulturnih prostora "Die Bäckerei" iz Inzbruka, UFA Fabrik iz Berlina, Evropski centar za kulturu i debatu Grad iz Beograda, i bivša generalna sekretarka mreže nezavisnih centara "Trans Europe Halles". Čulo se mnogo predloga za ostvarivanje prihoda kroz različite sadržaje, ali je posebno istaknut značaj upravljanja prostorom u čemu treba izbeći klasičnu hijerarhijsku strukturu i stvoriti uslove za pregovore i odlučivanje na bazi konsenzusa. Panelisti su posebno istakli da prostor, ukoliko želi da zadrži svoju misiju i vrednosti, treba da bude nezavisan

od političkih i partijskih uticaja u pogledu programa i upravljanja, ali da svakako treba da bude važan činilac u artikulisanju društvenih problema zajednice u kojoj se nalazi, kao i akter u kreiranju kulturne politike grada.

Tema trećeg panela "Kultura participacije – kako razviti proaktivne zajednice?" okupila je paneliste: Elizabet Bernrojtner, koordinatoriku participativnih projekata društveno-umetničkog centra "Brunnenpassage" iz Beča, Luku Piškorića, suosnivača i direktora kreativnog centra "Poligon" iz Ljubljane, Milana Tavčara iz "Filmstreet" festivala iz Beograda i Dušicu Radojčić, predsednicu Koordinacije društvenog centra "Rojc" iz Pule. Po njihovom mišljenju, pristupačnost i bliski kontakt sa građanima najvažniji su preduslovi za aktiviranje društva, a smatraju i da bi visok nivo učesća građana u kulturnim aktivnostima mogao znatno doprineti stvaranju pro-

aktivnih zajednica u kojima su svi pojedinci jednako vrednovani i uključeni.

U tom smislu je i stav učesnika četvrtog panela "Redefinisanje uloge kulturnih centara – Kako se menja Balkan": redefinisane uloga odvija se u pravcu transformacije iz kulturnog u društveno-kulturne ili "community" centre, upravo na temelju osluškivanja novih potreba zajednica. Neku vrstu ovakvih centara zajednice na Balkanu imale su u obliku domova kulture, čiju tradiciju participativnosti ne treba odbacivati, već iskoristiti njen veliki potencijal za reinterpretaciju u današnjim okolnostima.

Razmena iskustava izuzetno je važna za sve aktere u polju kulture i zbog toga je organizacija konferencija na kojima se mogu čuti različita iskustva iz čitave Evrope, kakva je bila ova, od neprocenjive važnosti za razvoj kulturne scene na Balkanu.

SONJA ĆIRIĆ

ITALIJANI NA PRVOM MESTU

Predsednik države Serđo Matarella (na slici dole) iskoristio je svoje ustavno pravo, stavio veto na evoroskeptičnog ministra privrede koga je predložila novoformirana parlamentarna većina i tako gurnuo Italiju u do sada nezapamćenu političku krizu

Foto:grafije AP

Za "Vreme" iz Rima

U Italiji se zastoj nakon parlamentarnih izbora održanim 4. marta pretvorio u institucionalnu i političku krizu bez presedana. Predsednik države Sergio Mattarella je u ponedjeljak stavio veto na novu vladu oko koje su se sporazumela dva pobednika – evroskeptična i nacionalistička Liga i populistički Pokret pet zvezda (M5S).

Izbornu kampanju su ove dve partije vodile jedna protiv druge. Liga je оформila koaliciju sa partijom Silvija Berlusconi i postfašističkom Braća Italije. Ove tri partije su zajedno osvojile skoro 37 odsto glasova. Liga je sa 17 odsto postala prva partija unutar koalicije nadmašujući Berlusconijevu partiju (14 odsto).

Pokret pet zvezda je sam osvojio 32 odsto glasova postavši tako najjača partija Italije. Ipak, zahvaljujući italijanskom kompleksnom izbornom sistemu, nijedan od pobednika martovskih izbora nije mogao da osigura većinu u Parlamentu, što je koaliciju učinilo neizbežnom. Bile su potrebne dobre tri nedelje političkog cenkanja i sastanaka iza zatvorenih vrata vođa Lige Matea Salvini i Pokreta pet zvezda Luigi di Maio, da bi se došlo do imena zajedničkog premijera Đuzepea Kontea i do "ugovora o vladi" sa detaljnim programom na 58 strana.

KOALICIONI UGOVOR

Ugovor je obuhvatio neke od najbitnijih tema u kampanji dveju partija: oštiri stav o imigraciji, minimalni dohodak za državljane Italije, porast minimalnih penzija, smanjenje ogromnog javnog duga Italije itd. Izborna obećanja koštala bi ukupno oko 120 milijardi evra, od kojih bi jedva polovina mogla da se pokrije sledećim zakonom o budžetu, koji bi trebalo da bude usvojen u ranu jesen.

UZROK RAZDORA:
Paolo Savona

Pored toga, ugovor je veoma kritički nastrojen prema politici evra i evrozone i traži čvršći stav Italije u institucijama Evropske unije. U ugovoru se ne spominje izlazak Italije iz evrozone, "italegizit", mada je Liga prvobitno tražila referendum o ovom pitanju.

Kada je ugovor konačno bio potpisan, činilo se da je put ka novoj vladi napokon utaban iako je nesuđeni premijer Đuzepe Konte izazivao određene sumnje. Bez ikakvog prethodnog političkog iskustva on je delovao kao tampon zona između dvojice jakih vođa, od kojih nijedan ne bi podržao ovog drugog za premijera. Odmah pošto je Konteovo ime dospelo u štampu preovladalo je mišljenje da su njegove kvalifikacije za taj posao prilično slabe. Naime, u njegovoj zvaničnoj biografiji je, između ostalog, postojala referenca na određena predavanja koja je pohađao na Njujorškom univerzitetu, što se, ako ništa drugo, prema međunarodnim medijima pokazalo kao netačno.

SPORNI PAOLO SAVONA

Prošlog ponedeljka Konte se sastao sa predsednikom Mattarelom, što je trebalo da bude poslednja formalnost pre nego što nova vlada bude izglasana u parlamentu. Ali, na opšte iznenađenje, predsednik Italije je odlučio da stavi veto na jedno ime sa liste ministara: Paola Savonu.

Savona je bio imenovan za ministra najkrhkijeg i najdelikatnijeg ministarstva – privrede. Još dok je naimenovanje Savone za ministra privrede bilo samo glasila, izazvalo je snažnu reakciju nemačkih medija, jer je u jednoj svojoj knjizi Savona veoma oštro uporedio današnju Nemačku sa nemačkim stremljenjima u Evropi tridesetih godina prošlog veka.

Savona (82) ima dugu karijeru. Devedesetih godina bio je ministar i direktor nekoliko državnih kompanija. Međutim, poslednjih godina prešao je u tabor evroskeptika kritikujući javno EU i vladavinu evrozone. Predsednik Mattarella bio je jasan: u saopštenju za medije je rekao da bi Savona predstavljao rizik za finansijsku stabilnost i proevropske stavove i politiku. A to je nešto što on ne bi mogao i što neće da prihvati.

I M5S i Liga su insistirali na Savoni i nisu popustili kada je predsednik Mattarella, koji formalno imenuje ministre, stavio do znanja da je spreman da upotrebi veto na njegovo ime. Tako se cela kula od karata srušila ostavljajući Italijane ogorčene i podeljene.

PRESEDAN

Mladi vođa M5S Di Maio (31) obećao je da će u najskorijem roku započeti proceduru impenimenta u Parlamentu kako bi uklonio predsednika Mattarelu. U međuvremenu je na Fejsbuku pozvao glasače i pristalice njegove partije da se 2. juna, na Dan republike kada Italija slavi stupanje na snagu posleratnog ustava, širom zemlje priključe masovnim demonstracijama.

U međuvremenu, Mattarella je imenovao apolitičnog ekonomistu Karla Kotarelija za prelaznog premijera: on bi trebalo da napravi listu mogućih ministara za nekoliko dana. To će biti još jedan kratkotrajni eksperiment pošto je očigledno da ne postoji većina u parlamentu koja podržava "tehnokratsku" vladu, čiji će jedini zadatak verovatno biti da dovede državu do vanrednih izbora, prema predviđanju štampe već u septembru. To je prvi put, čak i u turbulentnoj politici Italije, da se nešto ovako dešava, da je vlada rođena mrtva. Izlaz bi, dakle, bila do sada neutabana politička staza.

Problem je što bi sa trenutnim izbornim pravom prevremeni izbori verovatno doveli do sličnog ishoda, bez jasne većine u parlamentu. Još gore, može se očekivati da će predstojeća izborna kampanja biti predstavljena kao izbor između "suvereniteta Italije" i Evropske unije, što je teren koji odgovara Ligi sa njenim stavom da su "Italijani na prvom mestu".

KAMPANJA JE POČELA

Zapravo je samo nekoliko sati nakon što je bilo jasno da do formiranja vlade neće doći nova izborna kampanja M5S i Lige već počela. Društvene mreže i televizijske političke emisije bile su podešene na tonalitet koji su svirali razočarani pobednici: predsednik Italije odabrao je međunarodna tržišta i "briselske tehnokratije" mimo volje sopstvenih građana.

U narednih nekoliko dana znaćemo da li će ovo biti slogan kampanje za koju je verovatno da će obeležiti najvrelije političko leto u Italiji u prethodnoj deceniji. To bi svakako bila idealna podloga i za Ligu i za M5S, čija kombinacija lakih odgovora na složene probleme zavodi razočarane glasače Italije. Iako skroz drugačije i sa drugačijom pozadinom, M5S i Liga dele neke zajedničke karakteristike, posebno kada je u pitanju antiestablišment retorika. I jednoj i drugoj vetar u leđa duva populistički vetar koji je doneo Bregzit, Trampa, Orbana ili izazov u vidu Marin le Pen u Francuskoj. Liga ima odličan odnos sa mnogo velikih imena evropske desničarske galaksije, od Poljske do Mađarske, od Velike Britanije do Francuske.

M5S je karakterističan samo za Italiju. Rođen je iz susreta stendap komičara Bepea Grila sa tehnološkim guruom Đanrobertom Kazaleđom. Proteklih desetak godina zastao je od protestnog pokreta do vodeće italijanske partije, koja je na vlasti u nekim velikim italijanskim gradovima uključujući Rim. Pokret pet zvezda ima mnogo "tamnih strana" kada je u pitanju unutrašnja demokratija i izbor kandidata, ali je ipak dokazao da je sposoban da kapitalizuje italijansko nezadovoljstvo statusom kvo. Istim onim statusom kvo koji predsednik Matarella sada štiti odlučivši se da zapali fitilj koji je politički zastoj pretvorio u ozbiljnu krizu. ¶

ENZO MANGINI

(Sa engleskog prevela Milica Marjanović)

Strah od italoegzita

Da li Italija može da bude primorana na poslušnost, kao što je to učinjeno sa Grčkom, i koliko protektorata Brisel i Berlin mogu da postave u nastojanju da spreče dezintegraciju Evropske unije

Jedne večeri u Veneciji, za sto novinara londonskog "Tajmsa" vlasnik restorana donosi flašu vina i uzvikuje: "Bravo, Ingleterija!". Englez zaključuje dve stvari: da je vino sigurno jeftino, jer to su ipak mletački trgovci, i da ima posla sa evroskepticima.

Na najavu da će u Italiji na vlast doći evroskeptična, populistička, antimigrant-ska, prolepenovska i, kako je naglašavano, proputinovska koalicija desničarske Lige i antisistemskog Pokreta pet zvezda, političari u Briselu, a naročito u Berlinu, držali su se uzdržano, ali je u evropskim liberalnim medijima antirusku histeriju nakratko zamenila antitalijanska. Može li posle Bregzita Evropska unija izdržati "italoegzit", izlazak iz evrozona treće po ekonomskoj moći evropske zemlje?

Uz podsećanje na ranije napade na *Bel-paese* (lepu zemlju), koje ilustruje naslovna strana nedeljnika "Špigel" sa slikom pištolja na tanjiru špageta, italijanski "Đornale" oštro reaguje na uvodnik Jana Flajšhauera u onlajn izdanju tog nedeljnika, u kome se postavlja pitanje kako opisati ponašanje nacije koja prvo nešto traži da bi i dalje funkcionisala u maniru *dolce far niente* (slatko je ne raditi ništa), a onda preti da će razbiti radnju onome ko treba da plati njene dugove. Piše da je to gore od prosjačenja, jer prosjaci, kad im se nešto daš, kažu "Hvala!" A Italijani odlučuju da ne plate svoje dugove, pa još kažu da će Nemačka izgubiti novac namenjen za njihovo spasavanje.

Italijanski list navodi tuce primera italo-fobije: tako je u londonskom "Ekonomistu" nesuđeni premijer Đuzepe Konte u karikaturi prikazan kao Harlekin u komediji Karla Goldonija "Sluga dva gospodara", Matea Salvini i Luidija di Maja; na ilustraciji u nemačkom listu "Zid-"

če cajtung" o pacijentu (Italija) brinu dr Peste (Kuga, Ludi di Majo, lider Pokreta pet zvezda) i dr Colera (Kolera, Mateo Salvini, generalni sekretar Lige za sever)...

NUKLEARNA BOMBA

Izgleda da su liberali širom Evrope bili srećni kada je italijanski predsednik Serđo Matarella sprečio da populist formiraju vladu u Italiji tako što je osporio da evroskeptični profesor Paolo Savona bude imenovan za ministra finansija, pa je Luidi di Majo vratio mandat, a predsednik Matarella mandat dao Karlu Kotareliju, bivšem direktoru MMF-a, da formira prelaznu vladu do izbora koji bi se mogli održati 2019, a možda već i ovog leta.

Pošto Liga i Pokret pet zvezda kontrolišu oba doma italijanske skupštine, u Briselu su se očigledno uzdali na veto predsednika Italije pri izboru pogodne vlade.

Prosečni mandat vlada u Italiji u poslednjih 70 godina trajao je 17 meseci, a 67. vlada je pala pre nego što je stupila na dužnost, potvrđujući, kako kaže dosetka londonskog "Ekonomista", da *chiao* znači i *zdravo* i *doviđenja*.

To, zapravo, predstavlja reprizu italijanske izborne drame iz 2011. kada je u atmosferi evropske dužničke krize na pritisak iz Brisela tadašnji predsednik Đorđo Napolitano dao mandat Mariju Montiju, profesoru ekonomije na Univerzitetu u Torinu (1970-85), koga su u Berlinu zvali, "Super Mario", a koji je blokiranjem paketa od 120 milijardi evra za ublažavanje dužničke krize iznudio dogovor o hitnim merama koje bi uticale na smanjenje kamata na obveznice vlada u poteškoćama.

Zbog osporavanja volje birača nezadovoljna koalicija Lige i Pokreta najavila je pokretanje impičmenta protiv

ČUVARİ EVROPE: A. Merkel i E. Makron

Fotografije: AP

predsednika Italije, koji ima simbolična ovlašćenja, ali i ustavnu mogućnost da spreči imenovanje pojedinih ministara. Za pokretanje impičmenta potrebna je prosta većina, ali konačnu odluku donosi ustavni sud. Ukoliko do toga dođe, proces bi mogao da potraje.

“Na prvi pogled, Matarella je sprečio novu krizu evra, međutim, njihova radost neće trajati dugo jer ova odluka je loša za Italiju, Evropu i Nemačku... Evropa je, više nego ikada, paralisana nestabilnošću jedne od najvažnijih država članica, u kojoj će politika narednih meseci biti kontroverznija, ako ne i nasilna”, pišu u nemačkom listu “Cajt” Jan Zjelonka, profesor evropske politike u Oksfordu i sociolog Ralf Darendorf, saradnik na Koledžu Sent Antonis, čija se knjiga *Kontrarevolucija: Liberalna Evropa u povlačenju* bavi krizom liberalne demokratije u Evropi.

Žrtva italijanske krize biće, po Darendorfu i Zjelonki, i Nemačka, jer kad god je zemljotres u Evropi, Nemačka je u epicentru pažnje. Koliko protektorata mogu Brisel i Berlin uspostaviti u Evropi? Da li je Berlin spreman da uloži mnogo novca i tako ublaži fiskalnu disciplinu unutar evra? Može li Italija biti primorana na poslušnost, kao što je to učinjeno sa Grčkom?

Italija je opasnija od mnogo manje Grčke. Ako Grčka predstavlja bombu za evrozону, onda je Italija nuklearna bomba, zaključuje u svojoj analizi “Špigel”.

U NEMAČKOM KAVEZU

Oštrica kritike evropskih medija bila je usmerena prema osporenom ministru finansija profesoru Paolu Savoniju koji govori da je Italija “u nemačkom kavezu”. Prema Savonijevom mišljenju osnovni problem leži u trgovinskom disbalansu u korist Nemačke (8 odsto BDP-a), a tome u prilog rade evropska pravila i dosadašnja politika koja je već okrenula glasu ka predlozima da se napusti evro.

Kako je pisala “Stampa”, on u knjizi *Kao košmar, kao san* zastupa tezu da je Nemačka nekadašnju vojnu moć zamenila ekonomskom moći, da Berlin nije promenio viziju svoje uloge u Evropi, a da je Italija tri puta bila fascinirana Nemačkom u Trojnoj alijansi 1882, u Čeličnom paktu 1939. i u Evropskoj uniji 1992. U intervjuu za list “Liberio” u martu 2017. Savoni kaže: “Nema Evrope, postoji samo Nemačka okružena uplašenima.”

Kad je “Fajnenšel tajms” objavio članak pod naslovom “Rim otvara vrata novim varvarima”, Savoni je odgovorio da je “bolje biti varvarin nego rob”.

Poslanik nemačke Hrišćansko-socijalne unije i šef poslaničke grupe Evropske

narodne partije u Evropskom parlamentu Manfred Veber mogućnost da italijanski koalicioni partneri prekinu razgovore sa ostalim zemljama o pravilima koja se odnose na evro nazvao je “igranjem vatrom”. Pošto je Italija visoko zadužena zemlja, iracionalni ili populistički akti mogli bi da izazovu novu krizu evrozone.

Nesuđena nova italijanska vlada je, međutim, najavljivala da neće izvesti Italiju iz evrozone, već da će samo razgovarati o reformi određenih aspekata ekonomske politike EU.

Prema izveštaju italijanske centralne banke, obim loših dugova (krediti čije otplate kasne ili je malo verovatno da se mogu vratiti) u 2017. smanjen je na 270 milijardi evra (u poređenju sa 360 milijardi evra u 2016). Međutim, ovaj indikator i dalje daleko prevazilazi proseka za EU.

1968–2018

U Italiji ima jedanaest odsto nezaposlenih, pretežno na jugu zemlje, liberalizacija tržišta rada bivšeg premijera Matea Rencija donela je milion radnih mesta, ali to liči na statističko prikrivanje socijalne nesigurnosti – 60 odsto tih radnih mesta su privremeni poslovi. U italijanskoj krizi se, kao i u drugim slučajevima, vidi i drama demontaže evropske države blagostanja.

Francuski predsednik Emanuel Makron, koga su nazivali evropskim “dečkom koji obećava” i “evropskim ljubim-

cen", na evropskoj sceni zagovara reforme koje bi trebalo da dovedu do povećanja investiranja u zapošljavanje mladih, što bi, po nekim analizama, moglo da bude od koristi nezaposlenima na italijanskom jugu.

Međutim, sam Makron kod kuće ima probleme da progura "neotačerske" reforme, protiv kojih sindikalisti i studenti u Parizu uporno demonstriraju uz sporadične sukobe anarhista sa policijom. To podseća na radno obeležavanje pedesete godišnjice Pariskog maja 1968. koji je, između ostalog, rezultirao čuvenim Maj-

je udeo zaposlenih žena – sa trećine na polovinu zaposlenih.

Socijalno gledano, kako uočava nemački "Špigel", koalicija koja je u Italiji pobedila izgleda kao kad bi se u nemačkoj koalicionoj vladi našli zajedno Sara Vagenknecht (Levica) i Aleksander Gauland (desničarska populistička Alternativa za Nemačku). Pristalice dveju italijanskih partija međusobno se mrze jer Liga većinu svoje podrške crpi sa bogatog severa i od malih i srednjih privrednika kojima bi da smanji poreze, dok Pokret pet zvezda svoje korene pretežno ima na

šljavanje. To je jedno od glavnih predizbornih obećanja Pokreta pet zvezda koji zvuči populistički mada, kaže RT, a poziva se na analizu moskovskog Karnedži centra, taj zahtev podseća na elemente reforme sistema socijalne sigurnosti u Nemačkoj na osnovu koncepta Petera Harca, člana SPD i sindikata IG metal.

AP navodi da bi sprovođenje programa vlade Lige i Pokreta pet zvezda koštalo 170 milijardi evra ili deset odsto italijanskog BDP-a. To bi javni dug Italije, drugi u Evropi posle grčkog (179 odsto BDP-a), podiglo na 2,1 biliona (2.100 milijardi) evra ili 132 odsto BDP-a.

Ekonomista nemačke Commerzbank Jerg Kremer je ocenio za "Špigel" da bi novi paket uvećao budžetski deficit Italije sa 2,5 na 7 procenata.

NEMA USPEŠNIH PRESEDANA

U analizi moskovskog Karnedži centra, dok je formiranje vlade bilo izvesno, izneta je sumnja u sposobnost koalicije Lige i Pokreta pet zvezda da sprovede obećane reforme. Najpre zato što nema uspešnih predsedana: politiku Evropske unije ranije su kritikovali mnogi političari koji su došli na vlast – Cipras u Grčkoj, Orban u Mađarskoj, Kačinski u Poljskoj – ali ih Evropska unija uspešno marginalizuje, pa je čak uspela da Ciprasa uvede u okvir budžetske discipline iako su njegovi predizborni slogani bili još jači od italijanskih.

Sa druge strane, Liga i Pokret pet zvezda odbacuju, na primer, obavezni automatizam za distribuciju azilantata koji je uspostavila EU, kao što su to učinile "remetilačke" zemlje Višegradske grupe Poljska, Češka, Slovačka i Mađarska. Dodavanje Italije na listu "remetilačkih faktora unutar EU" dodatno će dovesti do komplikovanja evropske migrantske politike koja ne može uspeti bez saradnje svojih država članica.

Darendorf i Zjelonka konstatuju da će legitimitet EU uvek trpeti ako ona bude pokušavala da partijski pristrasno ("partizanski") arbitrira u politici pojedinih zemalja, čija javnost kaže da se odluke o njihovoj sudbini donose u Briselu, a ne u njihovim glavnim gradovima, kako je već viđeno u Velikoj Britaniji, Poljskoj, Austriji, Češkoj, Grčkoj i Mađarskoj. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

NEZADOVOLJSTVO EKONOMSKIM REFORMAMA: Protesti protiv Makrona u Parizu
Fotografije: AP

skim sporazumima na osnovu kojih su minimalne nadnice povećane za 35 odsto i osvojena mnoga socijalna prava.

Pariski "Mond" je ovih dana objavio zanimljiv statistički pregled o socijalnim promenama između 1968. i 2018. Godine 1968, na kraju sjajnog perioda posleratnog ekonomskog prosperiteta, stopa rasta BDP-a iznosila je 4,5 odsto, a 2018. kreće se između 1 i 2 odsto. U Francuskoj je 1968. bilo 2,5 odsto nezaposlenih, a od tada je procenat nezaposlenih uvećan četiri puta. Struktura francuske ekonomije je u tom periodu promenjena – opao je udeo zaposlenih u poljoprivredi sa 15 na 3 odsto, broj zaposlenih u industriji je bitno smanjen do nivoa od 15 odsto, dok je uvećan sektor usluga koji apsorbuje 75 odsto radne snage. Povećan

relativno siromašnom jugu i među radnicima kojima obećava veće plate i socijalna davanja.

I pored međusobnih razlika, Pokret pet zvezda i Liga našle su zajednički jezik, obećavale su sveobuhvatne promene društveno-ekonomskih prilika: uvođenje dodatka za porodice sa malom decom, ukidanje zakona o podizanju starosne granice za penzionisanje (koji je na insistiranje EU usvojila vlada Marija Montija) i uvođenje principa po kojima u penziju može da se ide kada zbir godina starosti i dužine radnog staža bude okruglo 100. Zajednička im je i kritika "korumpiranog" Rima i EU.

Ruska RT u svom izveštaju kaže da je možda najkontroverznija mera programa uvođenje garantovanog osnovnog prihoda (*reddito di-Cittadinanza*) od 780 evra po osobi, pod uslovom da se aktivno traži posao i prihvate predlozi centara za zapo-

NE PROPUSTITE NOVU EPIZODU "ZUMIRANJA"

POLITIČKE EMISIJE U PRODUKCIJI NEDELNIKA "VREME"

**Gosti Filipa Švarma ovog četvrtka,
Vesna Radojević (Krik)
i Miroslav Aleksić (narodni poslanik)
razgovaraće o svim lažima Srbije**

ČETVRTKOM U 18H UŽIVO NA WWW.VREME.COM

I NA YOUTUBE I
FACEBOOK KANALIMA
"VREMENA"

KAO I NA OVIM
LOKALNIM

TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- TV FORUM PRIJEPOLJE

I NA PORTALIMA JUŽNE VESTI I UŽIČKA NEDELJA

Predsednik lično ugasi svetlo

Po programu, prvo bi programsko pitanje: grize li ih savest što su došle na manifestaciju, a nisu ostale kod kuće da kuvaju supu za večeru?

Već neko vreme, biće preko dva meseca, po zemlji Srbiji održava se "Festival ženskih tajni" "poznatih TV autorki" Vesne Dedić i Sanje Marinković. Kako stoji u/na memorandumu, Festival je program čiji je cilj da inspiriše i motiviše žene da žive život kakav žele, postignu svoje ciljeve i da na tom putu do uspeha budu srećne. Kako u memorandumu još piše, cilj je da svaka učesnica Festivala dobije podstrek i oseća se privilegovano zbog života koji vodi...

Radnja radi ne može biti bolje, poznate autorke ne mogu da postignu. Sve se odigrava na najvišem nivou, u svečanim salama opštinskih i gradskih zdanja, u prisustvu SNS čelnika gradova i opština kojima su poznate autorke gostovanjem učinile čast. Naravno, kako su poznate autorke već izjavile, sve to ne košta ništa, nema tu para, jerbo njih rukovode samo ljubav prema svom narodu i otadžbini. Mada to zvuči poznato, svakako se treba nadati da će neko, ko treba, nagraditi ovaj nesebičan prosvetiteljski trud i izgaranje na polzu svih.

SVIMA ČAST

Kad je već tako i nikako drugačije, reporter se prihvati zadatka da i on unekoliko da doprinos ovoj nezabeleženoj humanosti poznatih autorki. Tako stigne u Lajkovac, pred dominantno opštinsko zdanje. Takoreći istovremeno, pred dominantno opštinsko zdanje stiže dominantna crna opštinska "škoda superb", iz koje su dominantno izašle poznate autorke. Poznata Vesna je bila u dominantnoj haljini boje zrele kajsije, koja je, ispod struka, bila cigovana sve do zemlje. Vesna je na glavi imala skupljenu kosu u boji zrele kajsije, dok je na prsima imala dominantan broj u vidu krupnog daždevnjaka. I poznata Sanja bejahaše dominantna, pasent pantalone, crna blu-

za bez rukava, providna crna dekolte čipka, a kosa u talasi i valovi.

Poznate autorke složno pohitaše na sprat, gde ih je očekivao mladi i uzbuđeni SNS predsednik opštine Andrija, što dade priliku reporteru da se upozna sa ambijentom svečane sale u kojoj će poznate Vesna i Sanja nastupiti. Napred, na diskretnoj bini, beše sto sa cvetnim aranžmanom, svečana zastava Srbije, uramljen grb opštine Lajkovac. Do ulaza u salu bila su dva veća ovala sa baš ukrašenim kolačima, na jednom od ovala kolači su bili složeni u roze reči "Bulevar ženskih tajni". Po sali je bilo cveća, i to kakvog, sve roze ljiljani, u vazduhu su visili stilizovani baloni u obliku srceta i zvezdi. Diskretno, u ćošku sale, po lepoj ceni, bili su izloženi bestseleri poznatih autorki, "Seti se naše ljubavi" Vesne Dedić, "Mera sreće" poznate Sanje, te "Ostanite zauvek vitki" poznatog ličnog trenera Aleksandre Ubović.

Organizator pozva na sprat, na podrazumevajuću konferenciju za tisak. Samo što se novinari smestiše, eto SNS predsednika opštine i poznatih autorki. Poznata Vesna sve pozdravi pozdravom: "Kolege, kako ste, vrućina!" Posle malo smeha za opuštanje, poznata Vesna reče kako one pružaju podršku svim ženama, i ženama na selu, i ženama intelektualakama, to je smisao manifestacije, već bile u 20-ak manjih i većih gradova, kao poznate autorke dugo se obraćaju svim ženama koje govore srpski jezik, i žive od njihove ljubavi. Poznata Sanja imade da kaže kako je poznata Vesna sve rekela, dodavši samo memorandum misao da se najbolje ideje rađaju kad se suočimo sa najvećim problemima. Predstaviše i svoje specijalne gošće, Izvorinku Milošević, koja zrači i ima bogatu životnu priču, te trenera za lične promene Aleksandru Ubović. SNS predsednik opštine Andrija ima-

■ **Poznata Sanja**
(na slici desno)
se nadoveza da su emocije ključ svega... Poznata Vesna (levo) dodade na temu da se svi problemi rešavaju dobrim provodom

de pozdravno veli da je svima velika čast što su u Lajkovac stigle poznate autorke, nada se da će svi uživati i da će se ženama otvoriti novi vidici...

Kad na spratu obaviše toalet potrebe, jer je najbolje sad ići u toalet, sidoše u prizemlje, gde su se slikavali sa namontiranim SNS opštinskim službenicama. Udoše u salu koja beše krcata, razlomi se aplauz, poznate autorke stadoše na diskretnu binu, pored panoa na kome pise "Festival ženskih tajni BY Sanja et Vesna". Poznate autoke, sa gošćama, sedošu na svoje počasno mesto, predsednik opštine u prvi red, javi se poznata Vesna, izuzetna joj je čast i zadovoljstvo što su sa

ŽENSKE TAJNE: Kolači na ovalu

Fotografije: D. Todorović

rištu, krenula u lagane šetnje, na kolače, upisala razne časove i rešila problem...

IDI NA ROŠTILJ

Poznata autorka Sanja zatraži da sve žene spuste torbe pored sebe, a ne da ih drže u krilu, predstavi se lični trener Aleksandra, koja se bavi oblašću ličnog razvoja, vodi radionice namenjene ženama, sa onima koje imaju problem sa kilažom, prvo što ih pita je šta žele da naprave od svog života... Poznata Sanja se nadoveza da su emocije ključ svega... Poznata Vesna dodade na temu da se svi problemi rešavaju dobrim provodom, te da je suština života imati dobrog i iskrenog prijatelja. Uz aplauze nastavi da se razvela u 35, videla je da je ne voli, a i ona je prestala... Poznata Sanja, na ispovest poznate kolegice, imade da doda da je tu bilo i ljubomore... Pa, pogledavši u plan i program, nastavi da su žene naučile da čute i trpe, došlo vreme da može da se vidi da je i drugima teško, rijaliteti su najveće zlo, ali, opet, kad su se u njima pojavile javne ličnosti, shvatilo se da i oni imaju probleme, čini joj se da je to ženama vetar u leđa da pričaju o svojim problemima, kad može Cakana, mogu i oni, tome služi i ova manifestacija...

PO PRISTUPAČNIH 1000 DINARA: Vesna Dedić i Sanja Marinković na tezgi

njima, što će popiti piće i časkati, ideja je da razmotre pitanja koja svaka žena sebi postavlja, danas su sa njima Izvorinka, o kojoj ne treba trošiti reči, i trener za lične promene Aleksandra, zahvaljuje se predsedniku opštine, koji je imao razumevanja da organizuje manifestaciju i izabere žene koje su uzor uspešnosti.

Reč dobi predsednik opštine, zahvali poznatim autorkama, poznate autorke ga upitaše je li doveo ženu, predsednik odgovori da nije, ona je domaćica, pojasni da nije to što misle, ponovi da je Lajkovcu velika čast što su baš njihovo mesto odabrale, ovo je prilika da se sretnu, druže, budu još srećniji... Poznata Sanja zatraži da se uključi klima, predsednik ustade i ode da barata sa daljinskim, po programu bi prvo programsko pitanje za publi-

ku, grize li ih savest što su došle, a nisu ostale kod kuće da kuvaju supu za večeru. Prva se javi Izvorinka, crna kosa, crvena ešarpa, minduše dugačke, koja reče da peva vlaške i rumunske pesme i da je ne grize savest, želela je da bude ono što je danas.

Poznata Sanja krenu sa mikrofonom u publiku da pita pitanje, šta su u životu želele, a šta su uradile, jedna reče da je želela da bude učiteljica, to postala, ima verenika, ostvarila se, tu i buduća svekrva. Svekrva podrža buduću snaju. Starija gospođa imade veli da joj je teško, sin otišao u Ameriku, nadoveza se poznata Vesna, ima isti slučaj, njeno dete mlađe, zato pročitala sve knjige sa sindromom napuštenog gnezda, onda je malo guglala, videla šta se daje u bioskopu, šta u pozo-

LAJKOVAČKI IVENT ZA LAJKOVANJE: Mila iz vrtića, Izvorinka Milošević, poznata autorka Vesna Dedić i dr Jovanka u svečanoj sali Opštine

Kad Izvorinka, koja ima bogato iskustvo, reče da je važno kako se rodi-mo, poznata Sanja reče da je Lajkovac izdvojio tri žene kojima se ponosi, te da će pogledati film: o njima. Zatraži da se ugasi svetlo, lično SNS predsednik usta-de i ugasi svetlo, krenu film dr Jovan-ka Gomilanović, ostvaruje se kao maj-ka, napredna na svim poljima, pobedila bolest, direktor, vlasnik privatne ordina-cije, odbornik vladajuće partije, maxi-malno društveno i politički angažova-na... Jedan doktorice kolega na filmu reče da je Jovanka čist doajen! Film se završi rečima spikerke da se ostvaruje na svim poljima, živi i radi punom parom.

Metuše Jovanku na binu, reče da je

malo zbunjena, oduvek je želela da ispri-ča svoju priču, koja se svodi na maks-i-mu "jednom doktor, uvek doktor". Pozna-ta Sanja programski pređe na temu gri-že savesti, pa opriča kako bila u Madri-du, vratila se, dobar prijatelj je pozvao na roštilj, šta da radi, da ostane sa detetom ili da ide na roštilj, sala viknu – Idi na roštilj! I doktorica Jovanka podrža roštilj, reče da u mladosti igrala folklor, a što peva, poznate autorke zatražiše da im nešto otpeva, doktorica se složi, sa Izvorin-kom otpeva *Niz polje idu babo sejmeri...*

Predsednik opštine upali svetlo, pitan, veli da ga najviše dojmila Izvorinka mada nikad nije čuo za nju, svi viknuše Bravo! i dadoše aplauz. Predsednik opet ugasi

svetlo, pustiše film o gospođi Mili, direk-torki vrtića – i ona napredna na svim poljima, maksimalno društveno i poli-tički angažovana, šef vladajuće odbor-ničke grupe u Skupštini opštine, supru-ga i majka... Upališe svetlo, poznata Vesna krenu sa ovalom kolača kroz publiku, sa još jednim ovalom joj se pridruži i pred-sednik opštine.

Poznata autorka Sanja uđe u publi-ku sa autorskim pitanjima na temu šta su naučile. Jedna od gospođa bi mno-go i skroz iskrena: puno je naučila, sve je mnogo pametno, pogotovu gospođa Vesna, koja je mnogo seksi. Kao uspeš-nu ženu filmom predstaviše i gospođu Spomenku, vaspitačicu – kao vaspita-čica bila direktorka biblioteke, arnažer cvetnog bilja, bila odbornik vladajuće partije, maksimalno društveno i politič-ki angažovana...

Još jednom upališe svetlo, aplauzi su se sustizali, poznate autorke zajednički uzeše da privode kraju izuzetnu prosve-titeljsku seansu, usput obavestiše pri-sutne da imaju izuzetnu priliku da kupe knjige poznatih autorki, kao i motivaci-one poruke, samo po hiljadu dinara, koje su bile u smotuljcima u dva kovčežića. Predoše u hol gde je po programu bilo "druženje svih prisutnih sa učesnicama iz Beograda". Poznatim autorkama uru-čiše još orijental ljiljana roze boje, preko slanih i slatkih zalogaja, predoše na sli-kanje za uspomenu na dan kad su se svi osećali nezaboravno i privilegovano zbog života koji vode.

DRAGAN TODOROVIĆ

Radio Laguna
93.7 FM 100% RADIO
 www.radiolaguna.rs

MITROVIĆ DARKO / VIDOJKOVIĆ MARKO

RAZGIBAVANJE

© LISTEN LIVE

VOLIMO OD 7 DO 10 PONEDELJAK

Da ne čuje Aleksa

Bila bi to, što se kaže, uobičajena porodična rasprava o novom parketu da muž u nekom trenutku nije izgovorio reč koja zvuči kao "aleksa". To je bio signal njihovoj kućnoj asistentkinji Aleksi da se probudi. Aleksa Eho je uređaj kompanije Amazon koji vam omogućuje da lakše komunicirate sa svojim pametnim kućnim aparatima. Ona prima vaše glasovne komande i kada joj potvrdite da vas je razumela izvršava naredbu. Recimo, pojača muziku, promeni program na televizoru, pronađe vam film na Netflixu ili ugasi svetlo. Vaše je samo da zapovedite.

Aleksa uvek spava na pola uva i budi se čim čuje svoje ime. Pomenuta Aleksa čula je, dakle, svoje ime ili nešto slično i naćuljila uši čekajući dalje komande. Inače, čim se uključi, Aleksa počne i da snima sve što čuje i to čuva na Amazonovom serveru s kojim je povezana sve vreme. Sledeće što je neko u razgovoru izgovorio bilo je "pošalji", na šta je Aleksa stidljivo upitala kome da pošalje. Ukućani je i dalje nisu konstatovali, te se Aleksi učinilo da su izgovorili nešto što liči na jedno ime sa liste kontakata. I poslala je snimljeni razgovor na nečiji imejl.

Primalac imejla je sutradan pozvao svoju prijateljicu, suprugu iz pomenute porodice, zbunjeno joj savetujući da odmah isključi Aleksu jer ju je neko, izgleda, hakovao. Otkrio joj je detalje razgovora o parketu, a supružnici su (uz pomoć logova iz Alekse) rekonstruisali šta se dogodilo. Srećna okolnost je da je razgovor bio relativno beznačajan i neškodljiv. Ali moglo se dogoditi da Aleksa snimi kakvu burnu porodičnu situaciju (mašti vam na volju) ili ogovaranje neke osobe koja bi potom uredno dobila snimak jer su je mnogo puta pomenuli.

Onda su krenuli da se javljaju i drugi. Jedna žena opisala je kako su dva slična uređaja kod njene majke krenula međusobno da pričaju prozivajući jedan drugog. Što joj je delovalo zastrašujuće.

Suštinski, pametni asistenti su izuzetno korisna stvar, naročito za one koji nisu preterano spretni sa novim tehnologijama ili su im ruke zauzete. Obraćate im se kao posluži, oni brzo uče vaš glas i navike, umeju i da razaznaju kada se šalite, a kada nešto ozbiljno tražite. Ako ste kuću opremili pametnim spravama, asistent može da proveriti da li je sve isključeno, da vam javi ako se po kući muva neko nepozvan ili je procurelo od komšije odozgo.

Nevolje nastaju zbog njihove (ili pre naše) nedovršenosti. Kućna pomoćnica zna kada treba da se povuče i šta "ne treba" da čuje. Može da zapamti neke razgovore, ali ih neće snimati i slagati na server. Mada to može da bude korisno kada se potegne pitanje ko se nečega prvi setio i šta je ko predlagao. S tim da nije malo onih kojima nije prijatno što se njihovi kućni razgovori čuvaju na nekom serveru, uprkos garancijama da ih tamo ne zloupotrebljavaju.

Tehnologija nam olakšava mnogo toga u životu, ali povremeno poželimo da je nema. Svakome se dogodilo da pošalje SMS ili i-mejl pogrešnoj osobi, stepen duhovitosti ili tragedije takvog događaja meri se posledicama takve greške. Budući da se personalni asistenti polako integrišu i u mobilne telefone, preostaje nam da povedemo računa o tome šta pred njima pričamo. Ili barem da ih slušamo kada nam se obrate tražeći potvrdu naredbe koju (misle da) su dobili. Navika da ne slušamo šta nam neko govori je loša, a tehnologija bi mogla od toga da nas oduči. Škola se plaća. ¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD
		50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVAJU ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

LEPTIRI DELIBLATSKE PEŠČARE

ALEKSANDAR ZOGRAF.

IMAGO (ODRASLE JEDINKE), ŽIVE DO GODINU DANA... ALI DOBAR DEO ŽIVOTA PROVEDU ZIMI, U HIBERNACIJI...

VASA PAVKOVIĆ, KNJIZEVNIK IZ PANČEVA, GODINAME SE BAVI FOTOGRAFISANJEM LEPTIRA NA PROSTORU DELIBLATSKE PEŠČARE (I PO DRUGIM LOKACIJAMA U SRBIJI). KRENUO SAM SA VASOM PUT DELIBLATSKE PEŠČARE, DA BIH NAUČIO NEŠTO O LEPTIRIMA I SHVATIO KAKO RAZMIŠLJA NEKO KO FOTO APARATOM BELEŽI NJIHOVO KRATKO BIVSTVOVANJE - LEPTIRI ŽIVE UGLAVNOM MESEC-DVA, DOK SVEGA DESETAK VRSTA, KOJE PREZIMLJAVAJU KAO

LEPTIRI SE PONEKAD GENERACIJAMA OKUPLJAJU NA OMILJENIM LOKACIJAMA... JEDNA OD NJIH JE GRM NA KRIVINI IZMEĐU VLADIMIROVCA I DEVOJAČKOG BUNARA. TOKOM SEDAM DANA U DRUGOJ POLOVINI MAJA, BILJKA LJUBICASTOG CVETA PRIVLAČI VELIKI BROJ LEPTIRA, VEROVATNO IZ RAZLOGA ŠTO JE U TOJ FAZI CVETANJA BOGATA NEKTAROM. S OBZIROM DA SMO TAMO BORAVILI NEKOLIKO DANA PRE OVOG DOGAĐAJA, NISMO BILI U PRILICI DA SE OVAJ PUT OSVEDOČIMO U TO OKUPLJANJE OKO ŽBUNA...

SA ROBOM I POSILJKAMA IZ KINE, IZ TE ZEMLJE JE PRISTIGAO I ŠIMSIROV MOLJAC (CYDALIMA PERSPECTALIS), ČIJE SE GUSENICE NA STANJUJU U ŠIMSIRU KOJI SU ZASADILI LJUDI. NAŠE PTICE NISU NAVIKLE DA SE HRANE TOM VRSTOM GUSENICA, TAKO DA SMO U BLIZINI JEDNE VIKENDICE NAŠLI NA POTPUNO DEVASTIRAN GRM ŠIMSIRA.

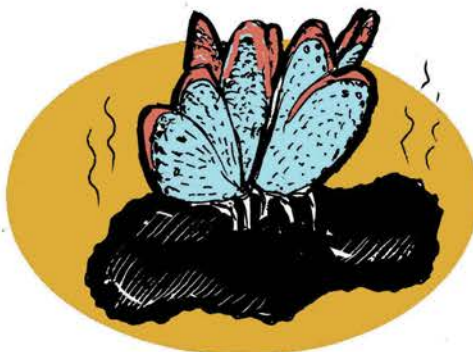
"KAO DESETOGODIŠNJAK" - ISPRIČAO MI JE VASA - "BIO SAM POD VELIKIM UTISKOM KADA SAM, NE DALEKO OD NAŠE KUĆE, VIDEO LEPTIRA VRSTE 'KRALJEVSKI PLAŠT' (NYMPHALIS ANTIOPA), KOJI SE NA HRVATSKOM, IZ NEKOG RAZLOGA, ZOVE MRTVAČKI PLAŠT..."

U PEŠČARI JE U MAJU AKTIVNO NEKIH 40 ILI 50 VRSTA LEPTIRA, I TADA JE MOGUĆE VIDETI NAJVEĆU RAZNOLIKOST VRSTA, KOJIH NA TOM PODRUČJU IMA OKO 90, A U ČITAVOJ SRBIJI OKO 200...VOLIM DA POSMATRAM LEPTIRE GLOGOVCE (APORIA CRATAEGE) KOJI, ISTINA, UNIŠTAVAJU VOĆKE, ALI IMAJU PREDIVNA KRILA, KAO OD KRISTALA...TA VRSTA JE OVDE PRISUTNIJA NEGO NA DRUGIM MESTIMA U SRBIJI.

"DOBAR BROJ LEPTIRA UOPŠTE I NE SLEĆE NA CVEĆE. MNOGI BUDU PRIVUČENI JAKIM MIRISOM I HRANLJIVIM MATERIJAMA NA ŽIVOTINJSKOM IZMETU, PA JE, ČAK IAKO TO NIJE NAROČITO ROMANTIČNO, PONEKAD NAJBOLJA PRILIKA ZA FOTOGRAFISANJE KADA SE VIŠE NJIH NAČIČKA NA FEKALIJI!"...

ZA MENE, OSNOVNO ZADOVOLJSTVO JE BORAVAK U PRIRODI, UZ LEPTIRE FOTOGRAFIŠEM I OSTALE ŽIVOTINJE, A PORED TOGA OSETIM DA U MENI PRORADI NEKI DREVNI INSTIKT LOVCA, IAKO NIKADA NISAM UBLIO NI JEDNOG LEPTIRA - JEDNOSTAVNO, SAM PROCES TRAGANJA UVEK JE UZBUĐLJIV...

Gabi

Na početku stoji pitanje kao hipotetička dilema: da li je u stresu produkcije i protokola čoveku moguće da uživa u onome što je realizovao ili je tačna narodna mudrost da konac delo krase.

Ovog maja, ostvarenje ličnog mikrop plana ambicije vezano je za "Parobrod", odnosno činjenicu da je ova ustanova kulture lokalne samouprave opštine Stari grad svojim programskim delovanjem dosegla regionalni rang. Evo o čemu se radi. U Jugoslovenskoj kinoteci, dakle ustanovi od evropskog značaja, otvoren je legat Milene Dravić i Dragana Nikolića, što je prva institucionalna posveta ovom veličanstvenom umetničkom i bračnom paru našeg vremena i bivše i sadašnje dr-

fanova Gabi i Arsena – od brojnih muzičkih kritičara do ambasadora (Hrvatske i SAD) – bila je nostalgija, emocija, zadovoljstvo običnog sveta. Prisustvo na ovakvom jedinstvenom događaju, nauštrb komfora, tu gde se Gabi svojim profesionalizmom, čudesno lepim glasom i vitalnošću dala publici, bila je privilegija. I da nam je zbog tog koncerta, a uprkos svemu što nas čeka kad se on završi, lepo. Prisustvo glumca Branka Cvejića, te večeri u ulozi posetioca koncerta, bilo je svojevrstan doprinos osećanju da nam je sve kao nekad lepo i potaman, na isti onaj način kako je njegova serija *Grlom u jagode* portret tog vremena.

Foto: Nina Dimitrovski

žave. Istovremeno kad i pomenuto otvaranje, bez medijske pompe, održan je koncert Gabi Novak u "Parobrodovom" klavir-holu "Arsen Dedić" koji je trenutno jedini materijalno-nematerijalni spomenik njenom suprugu na prostoru hrvatsko-srpskog kulturnog prostora. Bila je to potvrda da lokalni "Parobrod" razmišlja mnogo dalje i šire od svojih granica.

Videti Gabi ushićenu što u "Arsenovom holu" peva njegove pesme, slično kao što je Milena Dravić zimus bila ushićena kada je kao običan posetilac došla u "Parobrod" da u bioskopu nazvanom po njenom suprugu Draganu Gagi Nikoliću vidi film *Led*, zadovoljstvo je koje se sme doživeti kao uspeh, kao ostvarenje i lične i profesionalne ambicije.

Gabi Novak je nastupila uz klavirsku pratnju Matije Dedića i gudačkog kvarteta Intermeco. Opšti utisak sa ovog našeg koncerta (pravljeno po uzoru na onaj čuveni Nirvanin njujorški MTV anplagd iz 1994) za 100 gledalaca, ali kojih je zapravo bilo i više zbog želje da se udovolji interesovanju

Gabi Novak, nama danas u Beogradu, ili tek samo meni, etalon je onog Zagreba sa kojim se, kao u Arsenovoj pesmi, volimo tajno. Ona je link ka lepšim vremenima bolje prošlosti, poput istoimenog naslova njenog hita: "Pamtim samo sretne dane". Čovek obuzet takvom vrstom emocije nije svestan koliko velika zvezda epohe je tu pred njim. Činjenica da je nastupala u duetu sa Luisom Armstrongom, da ju je otkrio Bojan Adamić, a da ju je Arsen stvorio i "volio na svoj način", baš kao što je ona njega slavila i volela u "kući za ptice" njihove zajedničke priče, opravdanje je da se ova patetičnost čita i doživi isključivo kao istina.

Zadovoljstvo je bilo potpisnika ovih redova sve to uhvatiti sa strane utiskom da smo mi, prisutni, zbog Gabi i Arsenovih pesama postali deo povesti koja je bila srećnija i pravednija od ove koju sada živimo. To je, ujedno, i očigledan odgovor na pitanje s početka ovog teksta.

ZLATKO CRNOGORAC

NICOLAS CAGE ROBIN TUNNEY

OGLEDALO

NE VERUJ SVOM ODRAZU

24. MAJA U BIOSKOPIMA

HIGHLAND FILM GROUP PRESENTS JTV CINEMA SOCIETY PRESENTS SILVER STATE PRODUCTIONS PRESENTS A FILM BY TIM HUNTER "LOOKING GLASS"
NICOLAS CAGE ROBIN TUNNEY MANDI BLUCKS ERIC LIVERY KASSIA CHUNWAY JACQUEL GRAY DANNY MINOFF JOHN HEATHER GATHER
PRODUCED BY CHRISTOPHER D. DEMARCO WRITTEN BY KRISTI SHAMEK PRODUCED BY MARK ADLER PRODUCED BY KRISTIN HUNTER PRODUCED BY ANDREW MILLER PRODUCED BY ANDREW PATRICK CADDY ASS
EXECUTIVE PRODUCERS ANNE FRASER DELPHINE PERRIER HENRY WINTERSTEIN JIMMY ISHLEY FRED MOSSLER JASON MILLER KURT KITTLESON DANNY MINOFF
EXECUTIVE PRODUCERS SIMON WILLIAMS MARGAN FORD ANDERSON CHAIN JAMES HEAD MIKA ZORAVKOVIC
PRODUCED BY BRAXTON POPE PRODUCED BY DAVID WOLF PRODUCED BY JERRY RAPP PRODUCED BY TIM HUNTER

MCF HIGHLAND INGENIBUS momentum

Modi[®] je ovde!

Tako sočna. Tako hrskava.
Tako Modi[®]

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec